

PENEDO

Suomalaista kulttuuria Brasilian matkailussa

Petri Hottola

Matkailualan verkostoyliopiston julkaisuja; n:o 7

Internet edition 2009

Copyright © 2006, 2009 Author

Alkuperäisen raportin julkaisija Joensuun yliopisto, Matkailualan opetus- ja tutkimuslaitos
Original publisher University of Joensuu, Centre for Tourism Studies

ISSN 1457-7283
ISBN 952-458-853-6

Kirjoittaja Petri Hottola
Author

SISÄLTÖ	Sivu
1 JOHDANTO	1
2 HISTORIAA JA NYKYPÄIVÄÄ	3
2.1 Siirtokunnan alkuvuodet	3
2.2 Maanviljelyksestä matkailuun	5
2.3 Matkailun mahdollisuuksia ja ongelmia	7
3 PENEDON RAITTI	15
3.1 Penedon portilta Bertellin mäelle	17
3.2 Formigueirosta Kynttiläkadulle	31
3.3 Pikku-Suomi	38
3.4 Pousada Finlândiasta Suomi-klubille	60
3.5 Kolme koskea, Fazendinho ja Alto Penedo	79
4 HAASTATTELUAINEISTO	89
4.1 Mikä tekee Penedosta 'suomalaisen'?	89
4.2 Penedon vetovoimatekijät	91
4.3 Ilon aiheet ja pettymykset	94
4.4 Suomen ja Brasilian erot	97
4.5 Saunakulttuuria	99
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	101
LÄHTEET	107
Liite 1: Viitaniemien pihasta kesäkuussa 2005 havaitut lintulajit	110

JULKAISUN VALOKUVAT

- Kuva 1. Pitzburger - Penedon 'skandinaavista' ruokatarjontaa.
- Kuva 2. Ruokalistan suomalaiset herkut.
- Kuva 3. Ravintola Costan silakkalaatikko-annos.
- Kuva 4. Viikonlopun vieraita - taustalla Pikku-Suomen risteyskeskuksen matkamuistokojuja.
- Kuva 5. Mauan tien ja Penedon sisääntulotien risteys tienvarsimainoksineen.
- Kuva 6. Portal do Penedo avaa tien Penedon laaksoon, taustalla Itatiaian vuoret.
- Kuva 7. Tervetuloa Brasilian suomalaiseen siirtokuntaan!
- Kuva 8. Toivo Asikaisen Rio das Pedrasin kivistä rakentama Kivilinna.
- Kuva 9. Tonttulakki-suklaat valmistetaan täällä.
- Kuva 10. Hotelli Bertellin opaste.
- Kuva 11. Galeria Finlandiä.
- Kuva 12. Penedon matkailuinfon näyteikkuna.
- Kuva 13. Eila Tapeccarias 1400 metriä.
- Kuva 14. Penedon keramiikkapaja Keramiikka.
- Kuva 15. Suomalaisinta Penedoa.
- Kuva 16. Artesanato Eeva.
- Kuva 17. Tervetuloa matkamuisto-ostoksille.
- Kuva 18. Bertellin risteyskeskuksen kylttipatteri.
- Kuva 19. Rua Harry Bertell.
- Kuva 20. Hotelli Bertell.
- Kuva 21. Suomi-klubin videokerho kokoontuu.
- Kuva 22. Suklaatehdas Joulupukin suklaat.
- Kuva 23. 'Italiailaista' jäätelöä.
- Kuva 24. Appelsiinikadun risteys Koskenkorva-viittoineen.
- Kuva 25. Finland Decoracões.
- Kuva 26. Chez Suomi, Martinellin mainio hotelli.
- Kuva 27. Chez Suomen kovia kokenut viitta Martinellin tien varressa.
- Kuva 28. Linja-autopysäkin kyltistöä.
- Kuva 29. Formigueiron arkista elämää.
- Kuva 30. Pousada Lapônia opaste ja juhannusjuhlien mainos
- Kuva 31. Pousada Lapônia.
- Kuva 32. Tervetuloa Penedon Suomi-klubille ja museoon - Itatiaian kunnan opaste.
- Kuva 33. Inkeri Laaksosen kotimajoituksen sisäänkäynti.
- Kuva 34. Cafe Finlandés.
- Kuva 35. Penedon Pippurien T-paidan hihassa on siniristilippu.
- Kuva 36. Suomalaista jäätelöä.
- Kuva 37. Joulupukki-suklaan tehtaanyymälä.
- Kuva 38. Kynttiläkadun kynttiläpuodissa myydään Suomi-kynttilöitä.
- Kuva 39. Ravintola Costa.
- Kuva 40. Pousada Vikings - majoitusta ja skandinaavista ruokaa.
- Kuva 41. Pikku-Suomen pääsisäänkäynti – taustalla 'Muumitalon' torni.
- Kuva 42. Pikku-Suomen eteläreuna Kynttiläkadun varressa.
- Kuva 43. Karjalankadun ja Lapinkadun risteys.
- Kuva 44. Pikku-Suomen kalalammikot.
- Kuva 45. Tonttulakki-suklaat.
- Kuva 46. Korvapuusti-kahvila.
- Kuva 47. Viitta ohjaa Karjalankadulle.
- Kuva 48. Navétt - vaatteita muotitietoisille naisille.
- Kuva 49. Aurinko -matkamuistoliike.
- Kuva 50. Joulupukin sauna; shiatsu- ja reikihoitoja.
- Kuva 51. Joulupukin tupa.
- Kuva 52. Muisto Penedosta.
- Kuva 53. Joulupukin postitoimisto.
- Kuva 54. Lajiteltuja kirjeitä, tutteja ja tuttipulloja.
- Kuva 55. Tuvan esineistöä.
- Kuva 56. Armas Viitaniemi esittelee nuoruutensa tarvekaluja.
- Kuva 57. Joulupukin tuvan metso -joululintu.
- Kuva 58. Joulupukki rekvisiittoineen.
- Kuva 59. Rafael Viitaniemi joulupukkia tapaamassa.
- Kuva 60. Joulupukin ja joulumuorin makuukammari.
- Kuva 61. Viite saamelaisuuteen - neljäntuulenlakki.

Kuva 62. Kolme sukupolvea Penedon suomalaisia: Soile, Rafael ja Armas Viitaniemi.
Kuva 63. Pikku-Suomen joulupukkikylytti.
Kuva 64. Pikku Suomen Sibelius-kulttuurikeskuksen sisäänkäynti.
Kuva 65. Sibelius-keskuksen interiööriä.
Kuva 66. Penedon posti sijaitsee Pikku-Suomessa.
Kuva 67. Penedon aitta.
Kuva 68. Lapinkadun kahvila Maira.
Kuva 69. Pelihalli Peli-Peli.
Kuva 70. Pikku-Suomen puutaloarkkitehtuuria.
Kuva 71. Pikku-Suomen itäreuna Mangotien varressa.
Kuva 72. Viikonlopun ruuhkaa.
Kuva 73. Asiakkaita riittää Pikku-Suomen kujilla.
Kuva 74. Itatiaian kunnan opaste Penedon keskustassa.
Kuva 75. Pousada Finlândia ja Avenida Finlândian risteys.
Kuva 76. Pousada Finlândian portti.
Kuva 77. Rua do Beco vie Eila Ampulan galleriaan.
Kuva 78. Pousada Penedon sisäänkäynti.
Kuva 79. Pikku-Ruotsi.
Kuva 80. Avenida Finlândian viitta.
Kuva 81. Minishopping Finlândia.
Kuva 82. By Laura Camisetas.
Kuva 83. Rio de Janeiron osavaltion siirtolaiset T-paidan rinnassa (ylh. oik.).
Kuva 84. Trenzinho - Penedon joulupukin suojeluksessa kulkeva turistijuna.
Kuva 85. Suomi-museon ja lauantaitanssien opasteet.
Kuva 86. Hotelli City Park.
Kuva 87. Siirtokunnan perustajan muistolaatta.
Kuva 88. Maa-ainesten siirtoa Penedon keskustassa.
Kuva 89. Afrikka I.
Kuva 90. Viitaniemien talo.
Kuva 91. Terveisiä Suomesta - tarroja Viitaniemien leikkimökin ikkunassa.
Kuva 92. Matkailijat ratsastavat pitkin Mangotietä.
Kuva 93. Resenden paikallisbussi Gourmet Art -ravintolan kohdalla.
Kuva 94. Suomi-puiston Muuttolinnut -muistomerkki.
Kuva 95. Suomi-museon sisäänkäynti; taustalla Lanchonete Skandinávia.
Kuva 96. Suomi-museon kansallispukuja.
Kuva 97. Museossa on esillä monipuolinen kokoelma.
Kuva 98. Suomi-klubin sisäänkäynti.
Kuva 99. Kruunuhäät-kuvakudos.
Kuva 100. Penedon Pippurit esiintyy lauantaitansseissa.
Kuva 101. Ulla Nobre da Silva palvelee tyytyväisiä asiakkaita.
Kuva 102. Suklaatalo Chocolate Artesanal Finlandês.
Kuva 103. Kartta vie perille ravintolaan.
Kuva 104. Tie jatkuu kohti Kolmea koskea ja Koskenkorva-ravintolaa.
Kuva 105. Koskenkorva-ravintola kosken korvassa.
Kuva 106. Tervetuloa pysäköimään.
Kuva 107. Pousada Suarez.
Kuva 108. Kolmen kosken uimapaikka.
Kuva 109. Villa Eilan sisäänkäynti.
Kuva 110. Olohuoneen sisustusta.
Kuva 111. Eila Ampulan teokset koristavat Villa Eilaa.
Kuva 112. Takka ja talon asekoelma.
Kuva 113. Hotel Serra de Penedon palveluihin kuuluu suomalainen sauna.
Kuva 114. Suomen lippu penedolaisauton takaluukussa.
Kuva 115. Praca Toivo Armas Sipilä.
Kuva 116. Rua GG.
Kuva 117. Ahkeran Liisan majatalo.
Kuva 118. Penedon keskustan viittaviidakkoa.
Kuva 119. Suomea puhuvia penedolaisia.
Kuva 120. Casa do Fritz - auki vain viikonloppuisin.
Kuva 121. Fazendinhon-Alto Penedon jyrkillä rinteillä metsä kaatuu talojen tieltä.

Kiitokset

Kesällä 2004 'eksyin' Penedon kylään Kaakkois-Brasiliaan kohdistuneella omatoimisella linturetkelläni, kiitos Penedon ekomatkailuprojektin Internet-sivuilleen tuottaman seikkaperäisen karttamateriaalin. Olin väsynyt yölennon jälkeen, ajettuani aamuruuhkassa Rion lentokentältä suoraan Penedoon, jossa piti odottaa sähköpostitse varattu majoitus hotelli Portal do Bosque:ssa. Hotelli oli kuitenkin autio ja suljettu, enkä oikein tiennyt mitä tehdä. Oli hiki ja halusin nukkumaan päivän kuumimmiksi tunneiksi. Vaihduin ylle kesäisempiä varusteita ja katseltuani aikani läheisen metsätien lintuja, palasin takaisin kylälle ja marssin Suomi-klubin museon vastaanottoon. Penedossa oli tietääkseni yhä suomalaisia siirtolaisia. Täältä jos mistä arvelin löytäväni suomen kieltä taitavan henkilön, jonka kanssa monimutkainen ongelmani voisi selvitä. Elekieli ja niukka portugalintaitoni ei siihen riittäisi.

Museosta löytämäni nainen ei puhunut itse Suomea, mutta hän soitti 'Soillelle' ja kohta tapasinkin lähistöllä suomea puhuvan brasilialaiskaunottaren, jonka taustoja jäin majoitusasian selvittämään itsekseni ihmettelemään. Hotelliongelma joka tapauksessa selvisi. Sähköpostiyhteyteni omisti kaksi hotelliä ja oli ottanut varaukseni vastaan kertomatta toisen olevan suljettu ja mainitsematta auki olevan nimeä. Voisin vieraila suljetun hotellin mailla vapaasti, mutta yöt nukkuisin toisaalla. Majoituin siis hotelli City Park:iin, pysyen Penedon-Itatiaian seudulla muutamia päiviä. Penedo teki minuun lähtemättömän vaikutuksen, vaikka vietinkin itse kylällä suhteellisen vähän aikaa, ostoksia Dois Irmãos -minimarketissa tehden ja Rei das Trutas -ravintolassa taimenta syöden.

Oli erikoista ajella Suomi-tunnuksin varustetulla vuokra-autolla pitkin brasilialaista kylän raittia, jota koristivat niin Suomen liput kuin lukuisat muut viitteet suomalaisuuteen. Oli Korvapuusti-kuppilaa, Suklaapuotia, Suomi-klubia ja joulupukkeja, Pequena Finlândia -teemapuistosta puhumattakaan. Kotimaan matkailu vaikutti kukoistavan tässä paikassa ja ällistyksekseni selvästikin osin Suomi-eksotiikan ansiosta. Voisiko suomalaisuus todella kiinnostaa brasilialaisia? Mikä suomalaisuudessa brasilialaisia oikeastaan viehätti? Matkailun tutkijana en voinut sivuuttaa suomalaisittain näin mielenkiintoista tutkimuskohdetta, vaan aloin miettiä mahdollisuutta pienimuotoisen tutkimushankkeen käynnistämiseen.

Puolen vuoden päästä, Helsingin Messukeskuksen jokavuotisilla Matkamessuilla, otin asian puheeksi Suomi-Brasilia-seuran osastolla. Sain neuvon ottaa yhteyttä Hannele Leppänevaan, Haaga-instituutin matkailun opettajaan, seuran aktiiviin ja entiseen penedolaiseen. Matkailualan verkostoyliopistossa professori Arvo Peltonen näki innostukseni ja ymmärsi asian merkittävyyden, antaen suunnitelmalle täyden tukensa. Verkostoyliopiston, Suomi-Brasilia-seuran ja Penedon Suomi-klubin yhteistyöllä voisimme saada talkoohengessä jotakin aikaan, kunkin osapuolen kantaessa kortensa kekoon kustannusten ja töiden osalta. Ja niin tapahtui, että puolen vuoden kuluttua olin jälleen Penedossa. Näin toteutumaan päässeen pilottihankkeen toivotaan olevan avaus Penedon matkailun tutkimukselle. Myös matkailualan kenttäkursseille Penedo olisi aivan mainio kohde, löytyväthän Penedosta lukuisat matkailun perusilmiöt tropiikin suomalaisuuden erikoisella mausteella ryyditettyinä.

Haluan nyt lausua parhaimmat kiitokset Penedon kenttätöissä ja projektin muissa vaiheissa minua avustaneille ihmisille. Ilman Hannele Leppänevan ja Suomi-Brasilia-seuran aktiivista panosta hanke ei olisi koskaan käynnistynyt. Hannelea haluan erityisesti kiittää hyvistä neuvoista ja majoituksen järjestämisestä.

Penedossa sain etuoikeuden asua Armas Viitaniemen ja Alice de Guedes da Silva-Viitaniemen kodissa, ja pääsin heidän avullaan helposti sisälle paikalliseen elämään. Armas ja Alice tutustuttivat minut Penedon historian eri vaiheisiin. Perheen tytär Soile Viitaniemi toimi paitsi tutkimusapulaiseni, myös tärkeänä tietolähteenä monissa paikkakunnan matkailuun liittyvissä asioissa, onhan hän osallistunut aktiivisesti suomalaisyhteisön toimiin. Tauno Viitaniemi auttoi Internet-yhteyksissä ja valokuvien tallentamisessa.

Myös Penedon Suomi-klubin tuki oli elintärkeä. Seuran puheenjohtaja Ulla Nobre da Silva (os. Rouhe) toimi toisena tutkimusapulaiseni ja avusti hankkeessa muutenkin. Daniele Fernanda Gomez Barbosa auttoi Suomi-museon haastatteluissa. Anneli Turunen, Aarne Turunen, Leena Nori, Irja Loreto (os. Toro), Hilkka Vikman ja Inkeri Laaksonen toimivat tietolähteinä Penedoon liittyvissä kysymyksissä. Hilkan kotonaan viikoittain järjestämät videoillat toivat miellyttävää vaihtelua tutkimusviikkojen ohjelmaan. Kymmenet muutkin kantoivat kortensa kekoon, kukin omalla mieleen painuvalla tavallaan, edesauttaen tämän julkaisun valmistumista.

Projektin tuloksia on esitelty syksyllä 2005 Savonlinnassa pidetyssä seminaarissa ja lyhyesti samoihin aikoihin julkaistussa kokoomateoksessa (Hottola 2005, 313), mutta tässä laajuudessa asiat käydään läpi ensimmäistä kertaa. Julkaisun asiasisältö on tarkistettu Soile Viitaniemen ja Hannele Leppänevan toimesta.

Savonlinnassa 1.4.2006

Petri Hottola

Julkaisun saavutettua odottamattoman suosion sen painos myytiin pian loppuun. Lukijakunnan palvelemiseksi siitä tehtiin tämä ilmainen Internet-versio syyskuussa 2009. Materiaalin kaupallista tai yleiseen jakeluun menevän käytön oikeutta on haettava allekirjoittaneelta, mutta yksityiseen käyttöön tätä raporttia saa vapaasti tulostaa ja tallentaa.

Oulussa 15.9.2009

Petri Hottola

1 JOHDANTO

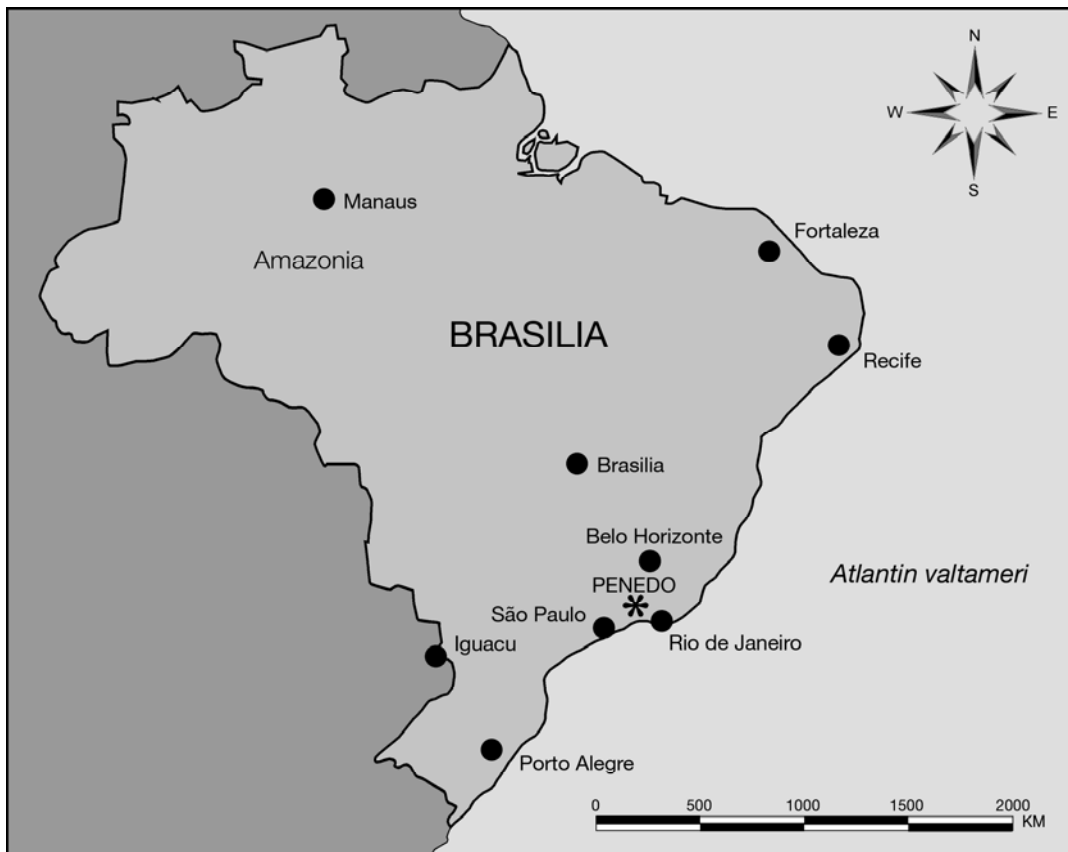
Penedon kylä tunnetaan sekä historiastaan vuonna 1929 perustettuna suomalaisena siirtokuntana että nykypäivästään suosittuna yli sadan yrityksen matkailukohteena. Se sijaitsee Itatiaian kunnassa Rio de Janeiron osavaltion länsirajalla, 450-1500 m korkeudella merenpinnasta. Rioon Penedosta on matkaa 176 km ja São Pauloön 265 km. Pohjoisessa kylän takana kohoavat mahtavat Itatiaian kansallispuiston huiput, jotka muistuttavat joko selällään nukkuvaa intiaania tai naista (Kuva 6), katsojan näkökulmasta riippuen. Pico das Agulhas Negras on Brasilian viidenneksi korkein vuori (2 787 m). Korkeimman huipun näköalapaikkaa kutsutaan 'eukon nokaksi'. Tällä alueella metsät ulottuvat noin 2200 metrin korkeudelle. Niistä suuri osa on tosin raivattu viljelykseen tai asutuksen tarpeisiin. Etelään katsottaessa taivaanrantaa hallitsee Serra do Mar -vuorijono, tai Merivuoret, kuten Penedon suomalaiset näitä vuoria kutsuvat. Myös nimi Penedo viittaa kallioiseen kukkulaan (Tuominen 1986, 100), ilmeisesti laakson maisemaa hallitsevaan Pico de Penedinhoon.

Penedon ydinalue sijoittuu kukkuloiden ympäröimään laaksoon ja seurailee laaksoa pitkin virtaavaa Rio das Pedrasia, 'Kivijokea'. Etelässä Penedo rajautuu São Paulon ja Rion metropolien väliseen Presidente Dutra -valtatiehen (arkikielessä Dutra). Vilkkaan tien varrella sijaitsee Penedon lähinaapuri, 100 000 asukkaan Resende, jossa on Etelä-Amerikan suurin sotilasakatemia. Idässä lähin naapuri on Visconde de Mauá, Penedoa pienempi vuorikylä, ja lännessä kukkuloiden takana kunnan keskus, Itatiaian taajama. Itatiaiaa suurempi merkitys kylän arkipäivälle on Resendellä, tarjoaahan se kaupungin palvelut lyhyen bussimatkan päässä. Resende onkin monen penedolaisen tärkein ostospaikka, josta löytyvät lisäksi lääkärit, pankit, koulut, monet harrastuspalvelut ja matkatoimistot. Osa Penedossa vierailevista matkailijoista majoittuu Resenden suuriin hotelleihin. Resendessä on myös Penedon siirtokunnan suomalainen hautausmaa, jonne on haudattu mm. siirtokunnan perustaja Toivo Uuskallio.

Kuten alun kiitoksissa tuotiin esille, Matkailualan verkostoyliopisto, Suomi-Brasilia -seura ja Penedon Suomi-klubi saivat yhteistyössä aikaan Penedon matkailua kartoittavan tutkimushankkeen. Pilottiprojektin luonteisen selvityksen kenttätöitä tehtiin Penedossa kesä-heinäkuussa 2005. Tätä ennen paikkakunnalla oli vierailtu lyhyesti kesällä 2004, jolloin myös tutustuttiin julkaisussa mainittuihin lähialueen kohteisiin. Tutkimusmenetelmänä käytettiin osallistuvan havainnoinnin, strukturoitujen haastattelujen ja teemakeskustelujen muodostamaa triangulaatiota, jota täydennettiin paikan päällä saatavilla olleilla kirjallisilla lähteillä ja Penedossa kerätyllä valokuva-aineistolla. Portugaliksi käydyt haastattelut tehtiin Suomi-klubin vapaaehtoisten kääntäjä-tutkimusavustajien avulla, tutkijan pystyessä kuitenkin seuraamaan keskustelujen kulkua. Tutkimusaiheeseen liittyviä teemakeskusteluja käytiin pääasiassa Penedon suomalaista syntyperää olevien asukkaiden kanssa.

Lyhyen kenttätöjaksos kuluessa ei yksi tutkija pysty syventymään kovin moneen asiaan. Tässä tapauksessa selvityksen lähtökohdaksi valittiin suomalainen kulttuuri ja sen rooli Penedon matkailussa. Kulttuurimaantieteilijänä halusin kartoittaa ja (valo)kuvata Penedon matkailukohteen fyysisen ympäristön ja siinä näkyvät suomalaisuuden tai pohjoismaalaisuuden piirteet. Samalla saataisiin tallennettua Penedon kylä sellaisena kuin se oli kesällä 2005, lähtökohdaksi tuleville tutkimuksille. Halusin myös haastatella brasilialaisia matkailijoita ja selvittää heidän suhdettaan Penedon 'suomalaisuuteen'. Vaikka suomalaisuus onkin ymmärrettävästi Penedon suomalaisille ensiarvoisen tärkeä asia, ei se välttämättä ole yhtä merkitsevä seikka Penedossa vieraileville brasilialaisille matkailijoille. Suomalaisia ja suomensukuisia on myös kylässä enää vähän, eikä suomalaisen kulttuurin läsnäolo tulevaisuudessa ole suinkaan itsestään selvää.

Julkaisu koostuu kolmesta toisiaan täydentävästä osasta. Aluksi kuvataan pääpiirteissään Penedon siirtokunnan historia ja nykypäivä, muutamia matkailun osa-alueita erikseen esille nostaen. Tämän jälkeen tutustumme Penedon kylän raittiin ja sen suomalaisiin piirteisiin. Julkaisun tässä osassa on runsaasti valokuvamateriaalia, jonka toivotaan välittävän tietoa tekstiäkin paremmin. Esitellyiksi tulevat myös Penedon tärkeimmät Suomi-kohteet: Pikku-Suomen teemapuisto ja Suomi-klubi museoineen. Kolmannessa vaiheessa esitellään brasilialaisten matkailijoiden näkemyksiä Penedon turismista, sellaisina kuin ne tulivat esille kesäkuussa 2005 toteutetuissa haastatteluissa. Lopuksi käydään läpi aineiston pohjalta tehdyt johtopäätökset ja toimintaesitykset. Julkaisun ensisijaisena tavoitteena on aineiston ja käytännön johtopäätösten esittely. Syvemmälle menevä analyysi tuodaan esille toisissa yhteyksissä. Hinnossa esiintyvä R viittaa Brasilian valuuttaan realiin. Sen vaihtokurssi suhteessa euroon oli maaliskuussa 2006 noin 39 senttiä eli 10 realilla sai 3,9 euroa. Kaikki julkaisun valokuvat ovat tekijän ottamia.

Kartta 1. Penedon sijainti Kaakkois-Brasiliassa.

2 HISTORIAA JA NYKYPÄIVÄÄ

Lyhyt katsaus Penedon värikkääseen historiaan lienee paikallaan myöhempien tapahtumien ymmärtämiseksi, ovathan useimmat lukijat todennäköisesti tietämättömiä Penedon siirtokunnan taustoista. Nojaudun kuvauksessani paljolti Pirjo Tuomisen (1986) romaanimuotoiseen muistelmateokseen *Jälkeemme kukkiva maa*, joka on usean alkuperäisen Penedon siirtolaisen mukaan realistisin ja kattavin saatavissa oleva kuvaus siirtokunnan alkuvaiheista. *“Just niin kuin asiat oli”*, kuten eräs heistä kirjaa arvioi. Teoksen kuvausta on täydennetty ja varmistettu penedolaisten kanssa käydyillä keskusteluilla, sekä Suomi-Brasilia -seuran materiaaleista saaduilla tiedoilla. Täysin kattavaa ja puolueetonta kuvausta Penedon alkuvuosikymmenistä on mahdotonta saada, sen verran eri näkökulmista monet penedolaiset ovat asioita aikojen kuluessa tarkastelleet. Kuten usein suomalaisten keskuudessa, kaikki hyvät ideat eivät ole aina edes mahtuneet saman katon alle, vaan vaihtoehtoja on ollut kokeiltava Penedon yhteisön ulkopuolella. Penedolaisten sitkein ydinjoukko jäi kuitenkin niille sijoilleen ja sinnitteli läpi alun vaikeuksien, jättäen pysyvän jälkensä Brasilian historiaan.

2.1 Siirtokunnan alkuvuodet

Ajatus Penedon perustamisesta syntyi vuosisadan alussa Karjalan Antreassa. Myöhemmin siirtokunnan karismaattisena johtajana tunnetuksi tullut Toivo Uuskallio kokeili vakavasti sairastuttuaan kasvissyöntiä, parantui ja alkoi miettiä laajemmin terveellistä elämää, haluten muidenkin kokevan samankaltaisen 'uudestisyntymisen' (Aischinger 2006; Savelius 2001, 9). Lopullinen 'käsky' tuli unessa. Kansalaissodan jälkeisessä Suomessa oli idealistisille kokeiluille kaikupohjaa, olihan suomalainen yhteiskunta juuri verisellä tavalla osoittanut heikkoutensa. Uuden elämäntavan etsimisen takaa löytyvätkin Penedossa usein sodan haavat: kansalaissodasta ja myöhemmin talvi- ja jatkosodasta noussut ahdistus ja pettymys. Osalla taustalla olivat henkilökohtaisemmat kokemukset tai yksinkertaisesti idealismi ja seikkailunhalu. Uutta toivoa ja mielenrauhaa etsittiin vaihtoehtoisista elämäntavoista ja vieraista ympäristöistä.

Uuskallion kirjoissaan ja puheissaan ajamiin terveysoppeihin perehtyneille oli myös selvää, ettei suomalaisille välttämätön ravinnon kasvis- ja hedelmällisyys löytyisi lyhyen kesän ja pitkän talven Pohjolasta. Pakastimia ei ollut, eikä nykyisen kaltaista talvista ulkomaankauppaa. Appelsiinin saattoi hyvällä onnella saada joululahjaksi, mutta arkipäivää ne eivät olleet. Toivo Suni, eräs tunnetuimmista Uuskallion seuraajista, puki asian sanoiksi: *“Olen ymmärtänyt kuten hänkin [Toivo Uuskallio], ettei ihminen voi kylmässä Suomessa koskaan elää oikeanlaista elämää”* (Tuominen 1986, 59). Parempaa elämän laatua oli siis lähdeittävä hakemaan muualta, taivaanrannan takaa, josta Satumaan usein uskotaan löytyvän. Siellä voitaisiin elää luonnollisesti, ilman tukahduttavia ja painavia vaatteita, nauttien auringon suotuisista säteistä ja tuoreista kasviksista (Savelius 2001, 5).

Haihattelu ei kuitenkaan käynyt laatuun vaan ulkomaille lähdettiin suunnitelmallisesti edeten. Penedoa markkinoitiin Suomessa vuosikymmenien ajan erityisesti Työkansa-sanomalehden kautta. Pastori Harri Pennanen mainosti siirtokuntaa utterasti ja keräsi varoja sen perustamiseen, sekä julkaisi opaskirjansen *Fazenda Penedo, suomalainen maanviljelystila Brasiliassa*. Uuskallio, Pennanen ja Matti Airila kiersivät maata suunnitelmiaan esitellen. Merkittävä vaikutus oli myös Toivo Uuskallion (1929) hankkeesta julkaisemalla *Kohti tropiikin taikaa* -teoksella. Siinä esiteltiin siirtokuntahanke kohtalonomaisten uskonvarmuuden maalatessa idealistista unelmaa trooppisesta onnelasta. Uudisasukas saattoi odottaa, että *“Brasilia palkitsisi hänen vaivansa vielä satakertaisesti”* (Tuominen 1986, 79).

Mielikuvissa tuhannet appelsiini puut kantoivat runsasta hedelmää ja ruskettuneet, terveet ihmiset työskentelivät niiden parissa hymy huulillaan (Tuominen 1986, 120-122). Kaksi

hehtaaria viljelysmaata takaisi perheelle toimeentulon, koska elämisen kulut olivat pienet. Asua voisi ilmeisesti ja vaatimattomasti, ja vaatteita tarvittaisiin vähän, jos ollenkaan. Luonnonsuojelu olisi osa uutta, kestävästä elämäntapaa; alueen metsiä ei raikattaisi, vaan niitä hoidettaisiin kestävästi varovaisilla poimintahakkuilla, vain siirtokunnan omiin vähäisiin tarpeisiin. Pelkästään *Kohti tropiikin taikaa* -kirjan kansikuva palmuineen ja mereen heijastuvine auringon siltoineen oli omiaan nostattamaan optimismia. Laine näytti Brasiliassa todellakin liplattavan onnen kaukorantaan. Perille saavuttuaan siirtolainen saattoikin Paavo Sunin tapaan kysyä: *“Missäs täällä on ne palmut ja merenranta, jotka olivat Uuskallion sedän kirjan kannessa?”* (ibid, 151)

Liikkeen johtohahmot Toivo Uuskallio ja Toivo Suni valmensivat itseään ja keräsivät varoja Kanadan metsätyömailla. He opiskelivat Brasiliaan 1927 siirryttyään portugaliksi ja trooppista maataloutta São Benton luostarin maatilalla, etsien samalla sopivaa perustamispaikkaa. Aikanaan suunnitelmiin soveltuva tila löytyikin Rio de Janeiron osavaltion länsiosasta, Itatiaian vuoriston rinteiltä. Fazenda Penedo oli perustettu 1800-luvun alussa kahvitilaksi, kuten lukuisat muutkin Brasilian kaakkoisrannikon suuret tilat (Tuominen 1986, 100, 127). Se ostettiin 28. tammikuuta 1929 luostarilta (Savelius 2001, 5), munkkikunta Abadia de Nullius da Nossa Senhora Monte Serrat:lta, joka oli ajautunut taloudellisiin vaikeuksiin Amazonasin riskisijoitustensa seurauksena. Itse fazenda oli viljelty orjatyövoiman avulla niin köyhäksi, ettei kahvi enää menestynyt vaan oli ollut pakko siirtyä huonommin kannattavaan karjan kasvatukseen. Orjista moni jäi sittemmin siirtokunnan palvelukseen palkattuna työväkenä. Siirtolaisia alkoi virrata Suomesta heti kun tieto tilan ostosta sinne ehti. Vuonna 1929 Rion sataman kautta saapui Brasiliaan 296 suomalaista (ibid, 6).

Muita 1900-luvun alun Etelä-Amerikan suomalaissiirtokuntia olivat 1906 Argentiinaan Arthur Thesleffin johdolla perustettu Colonia Finlandesa Misiones, sekä 1920- ja 1930-luvuilla Dominikaaniseen tasavaltaan ja Paraguayihin perustetut Viljavakka ja Colonia Villa Alborado (esim. Peltoniemi 1985). Penedon tapauksessa yksinkertaista luonnonmukaista elämää etsivä liike jätti taakseen melko tyydyttävän elämisen laadun, usein hyvän ammatin, viran tai maatilalla (Tuominen 1986, 97). Brasiliasta se pyrki löytämään paremman elämän, jota mekanisoitunut, monimutkainen markkinatalous ei turmelisi. Niinpä myytiin tilat Suomessa, pantiin rahat yhteiseen kassaan ja kaikki samalla yhden kortin varaan. Osalla usko utopiaan vei Penedoon niin nopeasti, että perhe sai seurata perästä, jos kykeni. Toivo Uuskalliolla itsellään oli ollut Antreassa Toimela, kautta Suomen tunnettu mallitila ja maatalousoppilaitos, mutta Penedossa oli tarkoitus luoda jotakin vielä parempaa. Yhteisen päämäärän elähdyttämä yhteisö pystyisi organisoimaan tilan hoidon tavalla, jonka vertaista ei ollut Suomessa nähty.

Maanviljelykseen liittyvät toiveet olivat alussa hyvin korkealla (Tuominen 1986, 127): *“Olemme suunnitelleet istuttavamme heti 150 000 banaanin tainta,”* Toivo Suni selitti ryhmälle, *“- se on ihan helppoa ja banaani kasvaa miltei hoidotta. Jo muutaman kuukauden kuluttua saamme satoa. Myös appelsiinit, ananakset, taatelipalmut ja viikunat ovat suunnitelmassa nyt heti. Papuja, riisiä ja maissia tarvitsemme myös neekereitä varten. Mandioka kasvaa täällä helposti luonnostaan, sitten istutamme pataattia, perunaa, kaalia. Myös vihannekset ja juurikkaat ovat ohjelmassa. Näin olemme niidenkin suhteen omavaraisia muutamassa kuukaudessa.”* Brasilian maatalousministeriö piti aluksi Penedoa mallitilana, jossa kokeiltaisiin maaperältään köyhtyneen karjalaitumen palauttamista uudelleen intensiiviseen maatalouteen. Näitä entisiä kahvitilojahan Kaakkois-Brasilian vuorilla riitti. Ministeriön toivomuksesta tilalla kasvatettiin kymmeniä tuhansia taimia, jotka valtio sitten jätti ostamatta, vaikeuttaen näin merkittävästi siirtokunnan muutenkin hankalaa taloutta (ibid; 225-226).

18.1.1930 lähetettiin Penedosta kuitenkin 56 siirtolaisen allekirjoittama tervehdys Suomeen (kopio Suomi-museossa), jossa vallitsevia olosuhteita kuvattiin seuraavasti: *“Maa kasvaa ympäri vuoden ja ilmasto on erinomainen. Sadetta on riittävästi, samoin myös aurinkoa. Jos vaan me puolestamme suhtaudumme ymmärtämyksellä asiaamme, työskentelemme*

yksimielisesti, sopusoinnussa, ei meiltä mitään puutu. Suuri rauha on täällä. Ympäristömme suhtautuu asutukseemme siunaten.” Kilpailu, kaupallisuus, rajat ja kansallisuudet oli unohdettava jalompien päämäärien täysimittaiseksi saavuttamiseksi. Penedon alkuvuosikymmenien teksteistä ja kuvista huokuu niin voimakasta idealismia ja tulevaisuudenuskoa, että sitä on vaikea löytää tämän päivän henkisesti pysähtyneestä, aatteettomasta Suomesta. Edes tavanomainen kasvissyönti ei ollut riittävän terveellistä, vaan tarkoitus oli syödä pelkästään elävää ravintoa, eikä suinkaan keitetyjä vihanneksia. Suomesta tuodut padat ja kattilat heitettiin aluksi nurkkaan, kun voitiin viimein nauttia tropiikin makeista hedelmistä.

Fazenda Penedon suurin ja helposti myytävä omaisuus, 250-päinen lihakarja, lahjoitettiin ilmaiseksi pois, että päästäisiin elikoista eroon (Tuominen 1986; 126-127). Vegetaristithan eivät lihaa itse tarvitse. Karjan laidunnuksen jäljiltä avoimeen, ‘rasvaheinän’ peittämään laaksoon istutettiin runsaasti eukalyptuksia varjoa ja nopeakasvuista puutavaraa tuottamaan. Näin toimien jäätiin kuitenkin vuosikymmeniksi velkoihin ja ajaututtiin lopulta konkurssiin, vaikka tuon pois annetun karjan hinnalla koko ongelmallinen laina-asia olisi saatu saman tien ratkaistua. Taloudellisen tilanteen huonontumisen myötä alkoi myös idealismi rapautua. Yhtenäisyyden pinnan alla velloneet erimielisyydet kumpusivat esille. Tiukkoja ruokasääntöjä jouduttiin neuvottelujen tuloksena pian lieventämään: tilalla alettiin pitää kanoja munien saamiseksi, lapset saivat maitoa ja alkuun raakana syötyjä kasviksia oli lupa halutessaan keittää. Erilaisista vaikeasti hallittavista himoista - etenkin kahviin, lihaan ja väkijuomiin liittyvistä - tuli pian siirtokunnan yhteishenkeä koetteleva ongelma. Penedoon syntyi Uuskallion tietämättä salakapakaita, joissa nautittiin iltamyöhään näitä ankarasti kiellettyjä herkkuja. Kapakoiden nimet ‘Yönsilmän kahvila’, ‘Tuhannen riemun kahvila’ ja ‘Punaisen alushameen kahvila’ kertovat omaa kieltään vallalla olleesta syntiin lankeemuksesta.

Alkuinnostuksen huumassa ihminen tekee usein harkitsemattomia tekoja, eikä Penedo ollut poikkeus. Toivo Uuskallio oli vahva visionääri, mutta uskon varmuudella toimiessaan hän ei malttanut hoitaa raha-asioita kunnolla tai neuvotella riittävän edullisia sopimuksia. Sama idealismi tarttui myös paikallisiin. Tunnetuin tapaus lienee Alvaro Lobo da Cunha perheineen (Tuominen 1986; 256-257). Rikas yrittäjä luopui maallisesta mammonasta maksaen Penedon velkoja ja kuluja, ja kulki kylän raitilla vain lannevaate verhonaan. Toiveet onnellisesta elämästä eivät kuitenkaan toteutuneet: koko omaisuus meni, perhe hajosi, poika katosi jonnekin ja tytär kuoli lavantautiin oltuaan pitkään puutteellisella ravinnolla. Moni muukin sortui matkan varrelle Penedon vaiheiden seurattessa toisiaan, jotkut kirjaimellisesti ja toiset pettyneenä Suomeen palaten. Väliillä osa siirtolaisista erosi Uuskallion johtamista siirtolaisista ja perusti kolmasosalle Penedon maista Kalevalan siirtokunnan omine sääntöineen (ibid; 305). Toiset muuttivat muualle Brasiliaan parempaa toimeentuloa hakemaan.

2.2 Maanviljelyksestä matkailuun

Penedon maanviljelys ei siis menestynyt, kovasta yrityksestä huolimatta. Aivan alkuvuosina harjoitettiin etupäässä kotitarveviljelyä, maan ollessa jaettuna 250 palstaan (Savelius 2001, 6). Lehdenleikkaajamuurahaiset ilahtuivat suuresti kasvillisuuden monipuolistumisyryksistä ja pyrkivät jatkuvasti siirtämään ihmisten istutukset omien maanalaisten viljelmiensä lannoitteeksi, nykyisen Formigueiron (Penedon kylän osa) ollessa yhden nimeen liittyvän selityksen mukaan niiden valtakunnan keskus. Appelsiineja kasvatettiin myyntiin. 1930-luvulla suurin toivein laajennettu appelsiinin viljely epäonnistui kasvitautien ja II maailmansodasta seuranneiden menekkivaikeuksien seurauksena. Ulkomaankauppa pysähtyi kauppareittien muututtua vaaralliseksi; Brasiliahan oli liittoutuneiden puolella ja Saksa valvoi sodan alussa kauppareittejä. Tomaatteja ja mansikoitakin kokeiltiin, mutta kuljetus takkuili ratkaisevalla hetkellä; São Paulossa oli noussut kapina ja mansikkajuna meni sotilaille, marjojen mädäntyessä pelloille. Osa sentään pelastettiin hilloksi ja Penedon tänäkin päivänä jatkuva hillokauppa sai alkunsa. Pian laakson tuotteilla oli jo oma ‘Deliciosa’ -brändinsä. Kun

viljelykseen liittyvät kokeilut kuitenkin epäonnistuivat kerta toisensa perään, mielialat alkoivat laskea. Kuten Suomi-museon näyttelytaulussa kerrotaan tuolloin sanotun: *“Penedossa ei kasva muu kuin maksaruoho eikä idä muut kuin ihmiset”*.

Maatalouden kriisiytyttyä lopullisesti tuotiin karja takaisin laaksoon. Osuuskuntamuotoinen kanakasvatus osoittautui suhteellisen tuottoisaksi (Savelius 2001; 7). Viimeisenä nöyryytyksenä pääosa tilasta jouduttiin myymään toukokuussa 1942 sveitsiläiselle Geigy-lääkeyhtiölle, vaikka lääkkeiden ja rokotusten tiukka vastustaminen oli kuulunut luonnonmukaisen liikkeen keskeisiin ihanteisiin. Laaksoon perustettiin Geigyn tytäryhtiö Plamed (Plantas Medicinai) kasvattamaan lääkekasveja. Ihanneyhteisön aatteiden näin ajautuessa konkurssiin, ennen siirtokuntaa johtaneista miehistä tuli sivustakatsojia oman yhteisönsä sisällä. Rationaaliset, jalat maassa olevat naiset ottivat Liisa Uuskallion johdolla vallan, nostaen Penedon tuhon partaalta. Jokapäiväinen toimeentulo edellytti olemassa olevilla resursseilla toteutettavia käytännön ratkaisuja. Alkuperäisen unelman tilalle oli saatava toinen, realistisempi päämäärä.

Tuohon aikaan hyvätuloisilla brasilialaisilla oli tapana lomilla vuosittain täysihoidossa maatilahotelleissa. Täysihoidolatoiminta alkoi Penedossakin yksityiskodeissa; Dona Lydian, Dona Hiljan (Hannunen), Dona Siirin (Bertell) ja Dona Liisan (Uuskallio) täysihoidolat avattiin. Näistä täysihoidoloista saivat alkunsa tämän päivän hotellit Bertell, Pequena Suécia (Pikku-Ruotsi) ja Pousada Penedo (pousada = majatalo). Fazenda Penedon tyhjentyneet päärakennus muutettiin majoitusliikkeeksi ja siitä tuli myöhemmin Toivo Sipilän johdolla Hotel Village d'Itatiaia. Majoitusvaraukset tehtiin kirjeillä ja matka Riosta tai São Paulosta Penedoon kesti junalla kuusi tuntia, huipentuen perille vievään kärrykytytiin. Penedoon nousivat ensimmäiset kynttiläpajat, joiden seuraajat toimivat edelleen. Pesusienikurkkua alettiin viljellä ja siitä valmistettiin mm. hattuja, joita myytiin Niilo ja Maija Valtosen kaupassa. Iracema Suni perusti matkamuijoliikkeen. Eila Ampula (os. Lehtola) avasi kuvakudosateljeensa vuonna 1964 ja jatkaa yhä 42 vuoden jälkeen myyntinäyttelyitään. Vieraille tarjottiin hierontapalveluja, kuten tänäkin päivänä. (Savelius 2001; 7-12)

Suhteellisen lyhyessä ajassa Penedon pääelinkeino vaihtui maanviljelyksestä matkailuun. Nykyisin Penedon 6 000 asukkaan kylä on suosittu matkailukohde, joka tunnetaan suomalaisuuden ohella vehreästä luonnosta, rauhasta ja järjestyksestä. Se on ollut aiemmin ehdolla Guinnessin ennätysten kirjaan hotellien poikkeuksellisena keskittymänä, mutta ei tuolloin ennätykseksi kelvannut. Sittemmin majoitusliikkeiden määrä on kaksinkertaistunut. Kesällä 2005 alueella toimi yli 100 matkailuyritystä, joista ainakin 52 tarjosi majoituspalveluja, kotimajoitukset ja vapaa-ajan asunnot pois lukien. Osa hotelleista ja majataloista on yhä edelleen suomalaisten siirtolaisten omistuksessa. Kotimajoitukset ovat edullisia. Aivan Penedon keskustassa, Inkeri Laaksosen kotona majoittuminen maksoi kesällä 2005 huoneesta ja palveluista riippuen R50-100 (€20-40) vuorokaudelta. Vähän kauempana Viitaniemillä R25 (€10) vuorokausimaksu antoi käyttöön tilavan huoneen televisioineen, ruokailutilan, keittiön jääkaappeineen, astioineen ja kaasuhelloineen sekä oman wc:n ja suihkun (lämmin vesi). Muitakin vaihtoehtoja kylältä löytyy.

Eräs Penedon keskeisistä vetovoimatekijöistä on sen brasilialaisittain raikas ja viileä ilmasto. Ilma on virkistävää, mutta tuskin koskaan todella kylmää. Suomalaiselle matkailijalle riittävät vuoden viileimpiä iltoja lukuun ottamatta keskikesän varusteet. Talvikaudella koetaan jokunen raekuuro, mutta ukkossateet menevät nopeasti ohi. Muulloin vallitsee miellyttävän lämmin, auringonpaisteinen sää. Talvihakuista tunnelmaa korostetaan joulun aikaan päällystämällä kylän keskusalueen Pikku-Suomen kattoja lumen näköisellä 'pumpulilla'. Osa brasilialaisista vieraista koreilee Penedossa talvivaatteissa, vaikka se ei suomalaisesta tarpeelliselta tunnukaan. Näissä olosuhteissa voidaan joka tapauksessa viettää luontevasti iltaa takkatulen lämmössä ja saunoa, tai hakea lämpöä myös puolisosta tai rakastajasta, häämatkan tai romanttisen viikonlopun merkeissä.

Sijainti Rion ja São Paulon välisen Dutra-valtatien varrella on taannut helpon saavutettavuuden niin yksityisillä kuin julkisillakin kulkuneuvoilla. Myös ulkomaiset matkailijat voivat matkustaa Penedoon edullisesti. Esimerkiksi Rion kansainväliseltä lentokentältä on käytännöllisintä ottaa etukäteen maksettava Transcoopin taksi (kesäkuussa 2005 R50/€19,50) Novo Rion linja-autoasemalle. Sisäänkäynnistä vasemmalle on Cidade do Aço -bussiyhtiön myyntitiski avuliaisine virkailijoineen. Lippu Resendeen maksoi kesällä 2005 R24 (€9,35; Executivo-luokan bussi) ja oikeutti siirtymään portin kautta laiturialueelle, jossa odotti ilmastoitu, viihtyisä linja-auto. Matka Resenden Dutra-valtatien varressa sijaitsevalle Graal -linja-autoasemalle (rodoviario) kesti noin 2,5 tuntia. Sieltä sai helposti bussi- tai taksikyydin perille asti. Penedon ja Resenden väliset paikallisbussit kulkevat noin 20 minuutin välein joko Penedon portin (bussissa kyltti Granja) tai Martinellin (Martinelli) kautta (ks. Kuva 93), ja pysähtyvät kylän monilla pysäkeillä. Kyytimaksu on kiinteä, kuljettiinpa sitten kylän sisällä tai koko 12 km matka Resendeen saakka.

Jo mainitun kanankasvatusosuuskunnan pohjalta vuonna 1943 perustetussa (Savelius 2001, 7) Suomi-klubissa (Clube Finlândia) on tällä hetkellä noin 150 jäsentä, joista puolet on kotoisin Penedon seudulta. Klubin tavoitteena on suomalaisen kulttuurin säilyttäminen Penedossa. Suomesta Penedoon tulleita kylässä asuu tällä hetkellä vain alun toistakymmentä, mutta toisen ja kolmannen polven suomalaisia seudulla on kymmeniä. Osa heistä ei erotu ulkonaisesti valtaväestöstä ja kaikki eivät puhu enää suomea, mutta suomalaiset nimet heillä kuitenkin usein on. Melkein kaikki suomalaissiirtolaisten jälkeläiset menivät naimisiin brasilialaisten kanssa ja niin kansat kuin kulttuuritkin sulautuivat toisiinsa. 'Valtaväestö' onkin varsin suhteellinen käsite Brasilian kaltaisessa väkirikkaassa, monikulttuurisessa valtiossa, jossa ihmisten kirjo on kaikkialla suuri. Rio de Janeiron osavaltioon on historian kuluessa suuntautunut siirtolaisuutta kymmenistä eri valtioista, niin Euroopasta, Aasiasta, Afrikasta kuin Amerikan muista osista.

Nykyisin elossa olevista siirtolaisista vanhimmat saapuivat Penedoon 1940-luvulla pian jatkosodan jälkeen, jotkut "*päästäkseen niin kauas ryssästä kuin mahdollista*", kuten Armas Viitaniemi asian ilmaisi. Sodan jälkeen haettiin etäisyyttä paitsi omiin traumaattisiin kokemuksiin, myös koko ristiriitaiseen ja kehityskyvottomaan Eurooppaan, joka oli nopeasti ajautumassa kohti kylmää sota. Vielä tänäkin päivänä Suomen ja Venäjän naapuruus nähdään jatkuvana riskinä. Kuten tavallista, muuttoa edeltäneet ajat vaikuttavat paljon nykyisiin Suomi-kuviin, koska suhde myöhempisiin tapahtumiin on etäisempi. Vuosikymmeniä kestänyt elämä Brasiliassa on toisaalta jo muuttanut identiteettiä. Vanhemmalla polvella on aivan oma kielensä, jossa suomi ja portugali sekoittuvat toisiinsa. Armas Viitaniemen opastuksella sain oppia mm. *morrun* olevan mäki, *negossion* sopimus, *onsan* (villin) kissaeläimen, *pissun* yleensä eläimen ja *morsiikon* lepakon. Suomalaisuus ja brasilialaisuus ovat lomittuneet hedelmällisellä tavalla toisiinsa kaikilla elämän osa-alueilla, suomalaisuuden silti säilyessä elävänä ja uusiutuvana.

2.3 Matkailun mahdollisuuksia ja ongelmia

Penedon matkailun rytmi on selkeä. Maanantaista torstaihin on varsin hiljaista ja vaikka turisteja kylällä liikkuukin, monet palvelut ovat tuolloin kiinni, kuten usea haastateltu matkailija valitti. Perjantaisin liikenne alkaa vilkastua ja viikonloppuisin kylä on ruuhkaan asti täynnä asiakkaita. Penedo ei ole São Paulon suunnalla samoilla korkeuksilla sijaitsevan kilpailevan matkakohteen, Campos do Jordãon, tapaan kallis ja elitistinen, vaan tarjoaa lomaviettomahdollisuuksia myös vähävaraisemmalle keskiluokalle. Sinne voi tulla vapaasti ja hinnat ovat edulliset. Ainoastaan Fazendinhon-Alto Penedon eräissä majoituksissa voi havaita yläluokkaisia piirteitä, muuten Penedossa vallitsee 'pohjoismainen tasa-arvo'. Asialla on hyvät puolensa, mutta yrittäjien näkökulmasta tämä merkitsee kovempaa kilpailua ja pienempiä asiakaskohtaisia tuottoja. Moni vaikeuksiin ajautunut yrittäjä valittikin asiakkaiden heikkoa

maksukykyä ja hallituksen surkeaa talouspolitiikkaa, jonka nähtiin pitävän yksityisten ihmisten kukkaroiden nyörit tiukalla. Pitkään vallassa olleen vasemmistohallinnon väistymisen uskottiin jonakin päivänä avaavan investoinnit ja tuovan varakkaat asiakkaat Penedoon.

Kylän matkailun keskuksena on vuonna 1998 avattu Pikku-Suomen teemapuisto, suomalaiseen tyyliin rakennettu puutalokylä, jossa Lapinkatua kävelevä matkailija voi tavata joulupukin kesäasunnollaan. Suomalaiseen kulttuuriin ja siirtokunnan historiaan voi tutustua myös Penedon Suomi-klubin ylläpitämässä museossa, vaikkapa ennen osallistumista klubin jokaviikkoiseen tanhu- ja tanssi-iltaan. Kylänraitilla vierailija törmää tämän tästä suomalaisuuteen, olipa sitten kyse Costa-ravintolassa tarjotuista lihapullista tai kahvittelusta Korvapuusti-kuppilassa. Kylän useiden 'suomalaista' suklaata, 'suomalaista' jäätelöä ja 'suomalaisia' kahvittelua tarjoavien yritysten tuotteilla ei pääsääntöisesti kuitenkaan ole mitään erityistä yhteyttä Suomeen. Ehkäpä ajatus suomalaisuuden kokemisesta riittääkin, aitoudella tai detaljeilla ei postmodernissa matkailussa katsota olevan niin suurta väliä (MacCannell 1992). Kulttuurien rajat ja kulttuureja edustavien tuotteiden identiteetit ovat eri tilanteiden mukaisesti neuvoteltavissa (Featherstone 1995, 92).

Keinotekoisia kulttuurisia viitekehyksiä ja hybridejä luomuksia syntyy kysynnän ja tarjonnan mukaan myös Penedossa, jonka asiakkaista valtaosalla on hyvin epämääräinen käsitys suomalaisuudesta. Eräät Pikku-Suomessa tavatuista brasilialaisista matkailijoista olivat ruokailleet viereisessä saksalaisravintola Casa do Fritzissä, ja arvelivat sauerkrautin ja bratwurstin olleen suomalaista perinneruokaa. Samaan tapaan Lanchonete Skandinávia -pikaruokabaari myy hieman varioituja geneerisiä annoksia 'skandinaavisina'. Skandinaavinen Pitzburger -hampurilainen (Kuva 1) eroaa hieman amerikkalaisesta esikuvastaan, varsinkin mielikuvien tasolla. Suomalaisesta näkökulmasta kaiken huippu on Eeva Artesanato -matkamuuromyymälän mango-chutney, jota asiakkaat pitävät suomalaisena perinneruokana; "*Syödäänkö Suomessa kaikissa perheissä tätä?*", kuten Eeva Hohenthal kertoi erään asiakkaan kysyneen. Sattumalta syntynyt tuote on tavallisia hilloja suosituimpi ja käy kaupaksi juuri Penedossa myytynä, liittyyhän siihen suomalaisen ruokaperinteen eksoottinen lisäarvo. Alkuperäinen resepti on tosin kotoisin Intian suunnalta ja mangoja esiintyy Suomessa etupäässä kauppojen hedelmätiskeillä.

Aidosti suomalaiseen ruokaperinteeseen liittyviä herkkuja on niitäkin tarjolla Penedossa. Pikku-Suomessa myydään niin suomalaisia piparkakkuja kuin, ainakin aika ajoin, korvapuusteja. Viihtyisä Costa-ravintola tarjoaa teemapuiston takana erilaisia 'suomalaisia' taimenruokia, mutta myös lihapullia ja silakkalaatikkoa (Kuvat 2 ja 3), melko korkeaan R20.60 (€8) hintaan. Kokeilin viimeksi mainittua ja lähellä suomalaistahan se oli, vaikkei silakkaa oltu tietenkään voitu käyttää, vaan tilalla oli savutaimenta. Tarjoilija osasi jopa sanoa 'silakkalaatikko' aivan suomalaisittain! Vielä toimivampi tuote olisi jos sen yhteyteen liitettäisiin tietoa suomalaisen ruokaperinteen erityispiirteistä ja silakkalaatikon taustoista, ruokaa odotellessa luettavaksi (vrt. Westering ym. 2003). Ylempänä Penedon tien varressa sijaitseva ravintola Koskenkorva puolestaan rakentuu sen omistajan Martti Vartian kehittämän suomalaisen ruoan konseptin ympärille. Tavoitteena on kokonainen gourmet-ravintoloiden ketju. Kenttätöiden aikaan Koskenkorva oli kuitenkin loman takia suljettu, eikä ruokatarjonnan testaamiseen ollut tilaisuutta. Suomalainen ruokaperinne voi joka tapauksessa menestyä Brasiliassa vain valikoiden. Lanchonete Skandináviankin piti alun perin olla ensi sijassa voileipäbaari, mutta pohjoismaiset voileivät eivät saavuttaneet asiakkaiden suosiota.

Kuva 1. Pitzburger - Penedon 'skandinaavista' ruokatarjontaa.

Kilpailu on Penedossa kovaa, onhan siellä kymmeniä ravintoloita. Erityisen suosittuja ovat mainiot kilo-ravintolat, joiden seisovissa pöydissä ruoka on parhaimmillaan sekä monipuolista, edullista että maukasta. Asiakas maksaa joko annoksen painon mukaan tai syö niin paljon kuin jaksaa kalliimmalla taksalla. Konsepti toimii Brasiliassa, jossa liha on hyvin edullista eivätkä ruokailijat siksi valikoi kalliimpia aterian aineksia noutopöydistä, kuten Suomessa helposti tapahtuisi. Myös Rei das Trutasin ('Kuningastaimen') kaltaisissa laadukkaammissa ravintoloissa on oma vankka asiakaskuntansa. Varsinkin matkailussa ruokailu on ennen kaikkea sosiaalinen tapahtuma (Bell & Valentine 1997). Resendestäkin käydään työlounaalla Penedossa. Mainittakoon, että tarjoilija ruotii täällä taimenen pöydässä asiakkaan puolesta. Taimenet kasvatetaan isolle lautaselle sopivaan annoskokoon ja tarjolla on siis yleensä kokonainen kala, sopivan kokoinen yhtä ruokailijaa varten. Ero suomalaiseen ravintolapalveluun on selvä, Brasilian eduksi. Vaihtorahojen kanssa annetaan karamelleja, ja toivotetaan tervetulleeksi uudelleen.

Penedon majoituspalvelujen runsaus ei ole pelkästään myönteinen, elinkeinon voimasta kertova asia. Taustalla on alueen rakentamisen ja kaavoittamisen suunnittelemattomuus ja osin epäterve kilpailu. Majoitusmarkkinoiden ongelmallista kilpailutilannetta ruokkii erityisesti loma-asutus. Varakkaat kaupunkilaiset rakentavat kylään talon viikonloppujen viettoa varten ja rahoittavat kiinteistönsä vuokraamalla huoneita kahviaamiaisella. Kiinteistön hoitajaksi palkattu henkilö voi hoitaa tämän tasoista majoitustoimintaa sivutöinään, ja varsinaiset omistajat lomailunsa ohessa. Hinnat ovat varsin edulliset kun kuluja ei ole paljon ja tavoitteena on vain kiinteistöön liittyvien maksujen kuoletus. Sosiaalisessa Brasiliassa maksavien vieraiden läsnäolo ei omistajien viikonloppujen tai lomaviikkojen viettoa suuremmin häiritse. Päin vastoin, vieraista on seuraa. Samaan aikaan ammattimaisilla majoitusyrittäjillä voi olla vaikeuksia saada riittävästi asiakkaita kun 'harrastemajoittajia' toimii ympäristössä kymmenittäin.

PRATOS TÍPICOS FINLANDESES:	
Lihapulla	19,50
Bolo de carne bovina assado no forno à lenha, servido em fatias com molho ao bacon, molho chutney, arroz e purê de batatas.	
Silakkalaatikko	20,60
Prato à base batatas fatiadas, truta defumada desfiada, cebola e bacon, assado e gratinado com leite e ovos no forno à lenha.	
Filé de Truta defumada	21,50
com molho de alcaparras e manteiga, batatas cozidas e ovos mexidos.	
Filé de Truta defumada	21,50
com molho de queijo gruyère com alcaparras e batatas cozidas.	
Filé de Truta defumada	21,50
com molho de amêndoas na manteiga e batatas cozidas.	
Filé de Truta defumada	21,50
com salada de pepinos à Escandinava, molho de maionese ao curry, molho chutney e batatas cozidas.	
obs.: Dill (ou Aneto) é uma erva muito usada na cozinha Escandinava.	

Kuva 2. Ruokalistan 'suomalaiset' herkut.

Kuva 3. Ravintola Costan silakkalaatikko-annos.

Useat hotellit toimivat kannattavuuden rajoilla, ilman toivoa varsinaisen voiton tekemisestä. Kiinteistöjen hoito kärsii ja uudet investoinnit jäävät toteutumatta. Tilanne on osittain sama matkamuistoliikkeiden kohdalla. Niitä on paljon ja kauppa käy etupäässä viikonloppuisin (Kuva 4). Osa putiikeista onkin auki vain iltaisin ja vilkkaimpina päivinä, pyrkien näin kuorimaan liikennetoiminnasta kerman päältä. Kun myyntitulot jakautuvat hyvin monen yrityksen kesken, joutuvat lähes kaikki sulkemaan ovensa hiljaisina päivinä kustannuksia leikatakseen ja voiton puolella pysyäkseen. Arkipäivien asiakkaat pettyvät ja valittavat vähäisistä ostosmahdollisuuksista, vieden viestiä eteenpäin muille potentiaalisille Penedon vierailijoille. Asiakasvirtoja ei saada levitettyä arkiviikolle tässä noidankehämäisessä tilanteessa, jonka yksi avain voisi olla pelkästään viikonloppuun keskittyvän sivutoimisen yritystoiminnan rajoittaminen tavalla tai toisella, Penedoon paremmin sitoutuneiden yritysten hyväksi.

Suomalaisia matkailijoita näkyi jonkin verran kenttätyöjakson aikana. Pääosa heistä oli omatoimisesti liikkuvia pariskuntia suurimman ryhmän koostuessa Rion matkallaan Penedossa vierailleesta parinkymmenen nuoren capoeira-ryhmästä. Penedon suomalaiset matkailijat koostuvatkin etupäässä omatoimimatkailijoista ja erityisryhmistä. Massamuotoiseen pakettimatkailun näkökulmasta Penedon sijaitsee liian kaukana Euroopasta, suomalaisten lomalaisten pysähtyessä tuhansien kilometrien päässä Brasilian köyhällä koillisrannikolla, Fortalezan - Natalin seudulla. Myös Penedon lähellä on pakettimatkailuun soveltuvia rantalomakohteita, kuten Ubatuba, eikä yhdistelmä Rio - Ubatuba - Penedo olisi ajatuksena aivan mahdoton, nykyisiä kohteita jonkin verran kalliimpaan hintaan, jos suuret suomalaiset matkanjärjestävät päättävät tulevaisuudessa laajentaa tarjontaansa. Tälläkin hetkellä pienemmät operaattorit kuten Suomi-Brasilia -seura järjestävät tämän tyyppisiä kiertomatkoja.

Kuva 4. Viikonlopun vieraita - taustalla Pikku-Suomen risteuksen matkamuistokojuja.

Brasiliassa osataan juhlia perusteellisesti. Kaikki tuntevat Rion vuosittaisen sambakarnevaalin. Myös juhannusta juhliitaan hauskojen, joskin poliittisesti vähemmän korrektien pukujuhlien merkeissä. Tarkoitus on syödä, juoda, tanssia ja seurustella pukeutuneena toinen toistaan hauskempiin degeneroituneiden 'maalaisjunttien' asuihin. Supermarketeissa myydään juhannuksen alla paljon naamiaisten yleisintä asustetta, olkihattua. Nuoret neidot pukeutuvat usein maalaiskaunottariksi, mutta vanhemmat naiset ja varsinkin miehet uskaltavat Penedon kokemusten perusteella mennä reilusti komiikan puolelle. Syvä joki -elokuvan hahmot jäivät toiseksi näiden rooleihinsa eläytyvien 'heinähattujen' rinnalla! Itsekin tulin juhliissa naitetuksi mainospuheensa mukaan jo valmiiksi raskaana olevalle (ei sitäkään vaivaa!) uhkealle morsmaikulle. Kokkoa poltetaan kuten Suomessa, mutta perisuomalainen humalassa riehuminen ei Penedon juhannusjuhlien tyyliin ainakaan nykyisin kuulu. Juhannusjuhlat ovat kaiken kaikkiaan matkailullisesti mielenkiintoinen elementti ja suurimpiin niistä osallistuu paljon väkeä, sekä paikkakuntalaisia että vierailijoita. Juhlia pidetään kylän eri puolilla useiden päivien ajan, niin yksityisesti, kutsuvieraille kuin vapaina yleisötilaisuuksina (ilmoitus Kuva 30).

Pienimuotoisempia illanviettoja Penedossa järjestetään jatkuvasti. Kerran viikossa järjestetään suomalaiset lauantaitanssit. Toivo Sipilä lahjoitti tontin Clube Finlândian tanssisalia varten ja rakennus valmistui juhannukseksi 1943 (Tuominen 1986, 355). Suomi-klubin tanssit saivat alkunsa ja ovat jatkuneet tämän jälkeen katkeamatta yli kuusi vuosikymmentä. Ennen sähkön tuloa Penedoon tanssit pidettiin öljylamppujen valossa ja elävän musiikin tahdittamana. Jo 40-luvulla Penedon ensimmäisten hotellien ja täysihotoloiden omistajat tapasivat tuoda vieraitaan mukaan tansseihin (Savelius 2001, 22). Myöhemmässä vaiheessa mukaan tulivat turistiryhmät, jotka saapuivat bussilasteittain katsomaan kansantansseja ja tanssijoiden värikkäitä asuja. Viime aikoina vierailijoiden määrä on ollut laskemaan päin. Tilaisuus on silti edelleen mielenkiintoinen, opettavainen ja yleisönsä mukaan tempaava (vrt. Hughes 2000).

Samassa rakennuskompleksissa sijaitsee toinen suosittu kohde, Suomi-klubin ylläpitämä museo. Suomi-museo esittelee suomalaista kulttuuria noin sadan vuoden ajalta, pääpainon ollessa siirtolaisten taustana olevassa talonpoikaisessa perinteessä. Toki kokoelmassa on paljon materiaalia myös tämän päivän Suomesta ja esimerkiksi Penedon seudun luonnosta. Museossa voi tutustua siirtokunnan historiaan ja sen moniin mielenkiintoiisiin piirteisiin. Henkilökunta antaa tarvittaessa lisätietoa ja vastauksia näyttelyn herättämiin kysymyksiin. Kerran vuodessa klubilla juhlitaan Toivo Sipilän syntymäpäivää, kuten hän lahjoituksensa yhteydessä toivoi.

Sijainti aivan Itatiaian kansallispuiston suojavyöhykkeellä tekee Penedosta potentiaalisesti kehityskelpoisen luontomatkailukohteen, kuuluuhan alue Kaakkois-Brasilian legendaariseen Mata Atlânticaan, jossa biodiversiteetti on maailmanennätysluokkaa. Kylän laitamilla on yhä varsin edustavia, joskin vuosi vuodelta supistuvia metsäalueita. Rannikkosademetsät ovat kaiken kaikkiaan erittäin uhanalaisia: alkuperäisestä metsäalueesta on jäljellä enää 7% ja Brasilian 202 uhanalaisesta eläinlajista peräti 71 sinnittelee Mata Atlântican alueella. Itatiaian kansallispuisto on Brasilian vanhin ja kansainvälisesti erittäin hyvin tunnettu. Lintuja rannikkosademetsän alueella elää 620 lajia, joista 160 lajia on kotoperäisiä. Tieteelle uusia lajeja on löydetty vielä aivan viime vuosina. Yli 10 000 kasvilajista puolet on kotoperäisiä. Penedon alueella voi hyvällä onnella havaita metsien arkoja nisäkäslajeja, kuten hämähäkkiapinoita. Lintulajeja siellä tapaa satoja. (Souza 2002; Honkala 2006)

Myös itse asutetun kyläympäristön luonto on yhä suhteellisen monimuotoista ja varsinkin lintuharrastajia kiinnostavaa. Katselin itse Viitaniemien pihassa lintuja 16 aamuna auringon nousun aikoihin (klo 6.30 - 8.00) ja monesti uudelleen auringon laskun aikoihin. Vaikka luonnontilaisiin metsiin on pihapiiristä matkaa, oli sieltä nähtävissä varsin monipuolinen lajivalikoima, 101 lintulajia (Liite 1). Havainnoinnissa käytettiin apuna kaukoputkea ja osa lajeista kuultiin ääntelevinä itäpuolen metsäiseltä harjanteelta. Erikoisin havainto oli 9. kesäkuuta pohjoiseen kiihuhtanut etelänsinipääsky (Progne modesta), harvinainen harhailija Argentiinasta. Lintuja myös ruokittiin pihalla, kolibreja sokerivedellä kahdesta ruokinta-automaatista ja tanagereja nurmikolle tarjolle asetetuilla hedelmillä (banaaneja ja guavalohkoja).

Toisaalla Etelä- ja Väli-Amerikassa lukuisat hotellit ja majatalot saavat huomattavaa lisätuloa kolibriruokinnoista, joilla pistäytyviä lintuja katselevat ja valokuvaavat niin majoittuvat asiakkaat kuin erikseen tästä maksavat vierailijat. Brasiliassa kolibrien ruokinta on harvinaisempaa eikä ruokinta-automaatteja Penedossakaan näkynyt kuin muutamassa paikassa, Alto Penedossa ja Pikku-Suomen kauppojen ovien päällä. Penedoon varsinaisen 'kolibriravintolan' monine ruokinta-automaatteineen ja kymmenine kolibreineen ensimmäisenä perustava yrittäjä saisi kilpailuedun muihin nähden. Eniten lintuja saadaan metsän reunassa oleville ruokinnoille. Onnistunut 'ravintolan' ylläpito vaatii kuitenkin huolellista hygieniää, sokerin ja veden oikeaoppista sekoitussuhdetta ja Resenden kauppoissa saatavana olevia laadukkaampia ruokintalaitteita. Viitaniemillä saatujen kokemusten perusteella myös

muurahaiset ja ennen kaikkea mustat mehiläiset voivat tulla vitsaukseksi ruokinta-automaateille, ovathan ne erittäin persoja sokerivedelle. Onneksi mustilla mehiläisillä ei ole pistintä eivätkä ne siis pysty pistämään ihmistä!

Luonnonsuojelu ja luonnon kanssa harmoniassa eläminen olivat merkittävä osa siirtokunnan alkuperäistä ideologiaa. Luontomatkailun kehittämiseen on ollut paikkakunnalla kiinnostusta. Penedossa toteutettiin etupäässä ulkoministeriön kehitysyhteistyövaroilla vuodesta 2001 alkaen luontomatkailun kehittämisprojekti (Honkala 2006). Projektin yhteydessä tehtiin hotelli Portal do Bosquen (Metsän portti) lähellä oleva luontopolku (trilha ecológica de Penedo). Toisaalta alan eteen ei ole tehty paljonkaan paikallisten yrittäjien toimesta. Luontohotelliksi erityisen hyvin soveltuvan hotelli Portal do Bosquen kerrottiin olevan konkurssin partaalla läheisen aarnimetsän myrkkykäärmeiden takia, vaikka ne voisivat nähtävyytenä olla myös hotellin voimavara. Lähimetsiä moneen kertaan myös polkujen ulkopuolella kolonneena en tosin käärmeitä onnistunut löytämään, kovasta yrityksestä ja positiivisista odotuksista huolimatta.

Portal do Bosque:sta saisi menestyvän ekoturismiyrityksen jos sen ympäristön aarnimetsät saataisiin muun taloudellisen toiminnan tavoittamattomiin. Valitettavasti tämä on helpommin sanottu kuin tehty. Penedon luontomatkailun käynnistämistä vaikeuttaa ennen kaikkea alueen kehityksen suunnittelemattomuus ja arvaamattomuus. Ilman pysyviä kaavoitusratkaisuja ei paikkakunnalla ole järkevää kehittää erikoistunutta luontomatkailua. Riskit ovat liian suuret, koska luontoresurssit voidaan hyvinkin menettää pian investointien jälkeen. Tällä hetkellä lait ja määräykset voidaan tarvittaessa ohittaa rahalla, ja ihmisiä hotelliin tuova joki tai metsä voivat muuttua avoviemäriksi tai hakkuuaukoksi. Alueen jäljellä oleviin metsiin pitäisikin ilmeisesti perustaa riittävän laajoja yksityisiä tai valtion hallinnassa olevia suojelualueita. Näin toimien on esimerkiksi Ecuadorissa luotu kukoistava luontomatkailusektori kansallispuistojen lähialueille. Kuten myöhemmin tässä julkaisussa selviää, Penedon metsien säilyminen on tärkeää myös kylän muille matkailun sektoreille, ovathan vehreys, viileys ja luonnon läheisyys alueen tärkeitä vetovoimatekijöitä.

Penedon perusongelma on sama kuin muulla Brasilian yhteiskunnalla. Yksityinen etu menee usein rahan, suhteiden ja voimankäytön avulla yleisen tai toisen yksityisen edun edelle, eikä selviä rajoja ole. Säännöt on tehty rikottaviksi eikä oloja siksi voida kehittää suunnitelmallisesti. Kansalaisten ja laajalti korruptoituneen, käsiään levittelevän hallinnon väliltä puuttuu luottamusta, siitähän huolimatta, että kunnollisia ja aikaansaavia viranomaisia on myös paljon. Toisaalta tässä tilanteessa on kuitenkin pystyttävä elämään, ja on jo pystytty vuosisatojen ajan. Penedoon on viime vuosikymmeninä luotu uusia, kestäviä rakenteita; osin viranomaisten ansiosta tai viranomaisista huolimatta. Matkailu ei Penedossa kuitenkaan näillä näkymin tulevaisuudessa säilyne, jollei jokin taho ota vastuuta alueen ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävästä suunnittelusta.

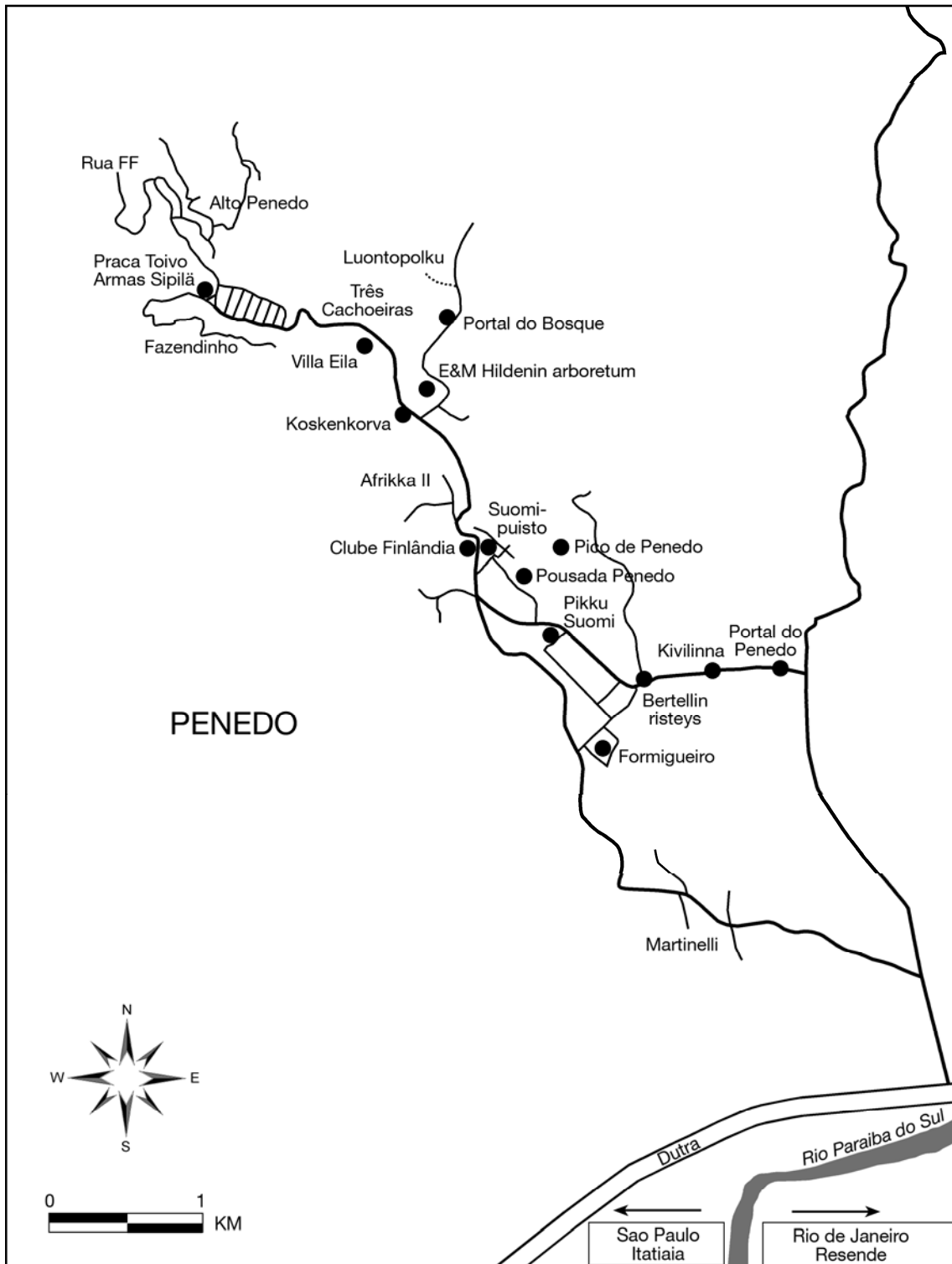
3 PENEDON RAITTI

Kenttätöjaksosyhtenä tavoitteena oli kuvata ja tallentaa Penedon matkailukohteen fyysistä ympäristöä ja sen suomalaisuuteen liittyviä ilmiöitä sellaisina kuin ne olivat esillä kesäkuussa 2005. Penedon kylän raitti muuttuu jatkuvasti, eikä tuota muutosta ole helppo hahmottaa ilman tilanteen toistuvaa tallentamista. Matkailualalla yritykset tulevat ja menevät, ja vaihtavat niin konseptiaan kuin nimeään, kuten penedolaisetkin voivat todistaa. Monet ovat ne eri nimet joita pitkäaikaisilla hotelleilla ja ravintoloilla on täällä ollut, eivätkä kaikki suomalaisuuteen liittyvät kohteet ole enää helposti suomalaisiksi tunnistettavissa. Suomalaisten jättämä jälki on joka tapauksessa edelleen vahva, 76 vuotta siirtokunnan perustamisen jälkeen.

Tallennustyön tulokset kuvataan Penedon portilta alkavan ja vuoren rinteelle kansallispuiston rajalle päättyvän virtuaalisen kävelyretken kautta (Kartta 2). Penedon ja Visconde de Mauán liittymän ostoskeskus ja muut rakennukset Dutra-valtatien varressa on jätetty tarkastelun ulkopuolelle, koska ne sijaitsevat itse kylän ulkopuolella, laajan karjalaitumen toisella puolella. Sama kohtalo on koitunut Pico de Penedinhon takana olevan Serrinhan osaksi, eihän se varsinaisesti kuulu Penedon kylään, vaikka lähellä sijaitseekin. Kaikkia pienempiä sivuteitä tai polkuja ei ole myöskään huomioitu, vaan painopiste on matkailullisesti merkittävässä alueessa. Poikkeuksia on tosin paikka paikoin tehty, silloin kun löydettävissä on ollut selkeä Suomi-yhteys. Näkökulma on ulkopuolisen tarkkailijan turistista katsetta myötäilevä (vrt. Urry 1998). Penedon suomalaisten näkökulmasta kaikki kylässä liittyy tavalla tai toisella heidän historiaansa tai nykypäivään, mutta näin tarkka analyysi ei ymmärrettävästi ollut mahdollinen.

Penedon alue voidaan jakaa neljään enemmän tai vähemmän selvästi toisistaan eroavaan alueeseen; takapihoihin, turistiseen tilaan, näiden yhdistelmään ja loma-asutuksen alueeseen. Selkeitä 'backstage'-alueita (MacCannell 1999), autenttisen arkisia 'takapihoja', on oikeastaan vain kaksi: Formigueiro ja kukkuloiden takaiset uudet asuntoalueet, Afrikka I ja II. Formigueiron arkinen palvelukeskittymä, johon tutustumme kohta tarkemmin, on kahden kilpailevan selityksen mukaan saanut nimensä joko historiakatsauksessa mainitusta 1930-luvun vitsauksesta, suuresta maanalaisesta muurahaisyhdyskunnasta, tai sen tiiviistä asutuksesta. Afrikat puolestaan ovat paljolti sivussa Penedon ydinalueen turistikseen elämästä ja enemmän tai vähemmän puhtaasti lähiömäisiä asuinalueita. Niissä asuu jonkin verran sukujuuriltaan afrikkalaisperäistä väestöä, mutta nimitys 'Afrikka' juontaa kuitenkin Soile Viitaniemen mukaan juurensa syrjäiseen sijaintiin. Kukuloiden takana, poissa näkyvistä, nämä asuntoalueet ovat kuin toisessa maanosassa.

Kylänraitin keskiosa Penedon laaksossa ja erityisesti Pikku-Suomen ympäristössä on puolestaan selkeästi turistista tilaa, MacCannellin etunäyttämöä. Pikku-Suomen osalta voidaan jo puhua konkreettisestikin teatterinomaisista kulisseista, onhan kohde arkitodellisuutta representoiva teemapuisto joulupukin kaltaisine näyttelijöineen. Penedon lähes puhtaasti turistinen tila rajautuu lännessä Pousada Vikingsin takaiseen leirintäalueeseen, pohjoisessa Minishopping Finlândiaan, idässä kylän halki kulkevaan jokeen ja etelässä Sorvete Finlândia -jäätelöbaariin. Pääosa Penedosta on turistisen ja yksityisen tilan toisiinsa lomittuvaa mosaikkia. Esimerkiksi Avenida das Mangueirasin rinnalla 'Kivijoen' itäpuolella kulkeva Avenida Finlândia, vanha pääkatu, on nykyisin kokonaan tätä vyöhykettä. Sama koskee myös Fazendinhon-Alto Penedon seutua. Näillä alueilla matkailuyritykset, penedolaisille suunnatut palvelut, yksityiset asunnot ja koulujen kaltaiset julkiset rakennukset ovat vierä vieressä. Neljäs omaleimainen alue on Martinellin vapaa-ajanasuntojen keskittymä, jossa varakkaat kaupunkilaiset viettävät viikonloppujaan suurissa villoissa, hieman sivussa itse kylästä.

Kartta 2. Penedon kylä ja sen keskeiset julkaisussa mainitut kohteet.

3.1 Penedon portilta Bertellin mäelle

Aloitamme retkemme halki Penedon sen portilta, Mauán tieltä risteävän Penedon valtakaadun, myöhemmin Avenida das Mangueirasiksi (Mangotie) muuttuvan Avenida Casa das Pedrasin (Kivilinnantie) alkupäästä. Itse risteuksen liikenneympyrässä on jo useita Penedon palvelujen mainoksia, mutta ei yhtään suoraan suomalaisuuteen viittaavaa (Kuva 5). Pohjoismaisuutta edustaa suoniityn reunassa tököttävä pieni Pousada Vikingsin kyltti Ruotsin lippuineen. 50 metrin päässä lännessä on komea Penedon portin (Portal do Penedo) rakennelma informaatiopisteineen, pysäköintipaikkoineen ja suurine kaariportteineen, jota Suomen ja Brasilian liput juhlapäivinä koristavat. Arkena sekä matkailuinformaatio että lippusalot ovat yleensä tyhjinä.

Portti juhlistaa kuitenkin aina saapumista Penedoon, taustanaan Itatiaian vuorten mahtavat huiput, ja merkitsee selkeästi matkailukohteen rajan (Kuva 6). Sen kautta astutaan pois arjesta, turistiseen elämään. Rakennuksen edessä on suuri sinivalkoinen tervetuloitovotus: Bem-vindos A Penedo, Itatiaia, RJ - “A Colônia Finlandesa No Brasil” eli Tervetuloa Penedoon, Itatiaiaassa, Rio de Janeiron osavaltiossa - “Brasilian suomalaiseen siirtokuntaan” (Kuva 7). Kotimaisille matkailijoille tehdään heti selväksi paikkakunnan erityisluonne. Brasilian matkakohteissa tämän tyyppisten porttien käyttö on yleistä, ja holvikaaren päällä voi olla koristeena vaikkapa purjelaiva, São Paulon rannikon Cananélan tapaan. Myös Suomessa on usein esitetty vastaavia ratkaisuja, mutta niiden toteuttaminen on hankalaa asiaan vaikuttavien monien säännösten takia.

Kuva 5. Mauan tien ja Penedon sisääntulotien risteys tienvarsimainoksineen.

Kuva 6. Portal do Penedo avaa tien Penedon laaksoon, taustalla Itatiaian vuoret.

Kuva 7. Tervetuloa Brasilian suomalaiseen siirtokuntaan!

Tämän jälkeen tie kulkee 300 m läpi maalaismaiseman, jota hallitsee vasemman puolen hevostila ratsastajineen ja laitumineen. Karjan rypylammikossa kulkija voi huomata valkean jalohaikaran tai amazoniantavi-perheen. Matkamittarin lähestyessä 400 metriä näköpiiriin osuvat ensimmäiset todisteet Penedon suomalaisesta taustasta. Oikealla aivan tiessä kiinni kohoaa Kivilinna (Casa das Pedras; Kuva 8) ja sen edessä ensimmäinen kadun monista palveluopasteista, joukossa Eeva Hohenthalin matkamuistomyymälän Artesanato Eeva -kyltti. Toivo Asikainen, 'ankara adventisti', rakensi suurin ponnistuksin Kivilinnan jokikivistä Penedon raitin varteen. Kyseessä oli rakkauden hedelmä, jota Asikainen pystytti Suomessa vielä odottavaa morsiota varten. Kun rakennus viimein valmistui ja neito saapui Penedoon, ei linna tarinan mukaan rumana kelvannutkaan nuorikolle ja hän palasi Suomeen. Nykyisin Kivilinna on Penedon adventistiseurakunnan omistuksessa eikä sillä ole matkailullista käyttöä muuten kuin kadun varren nähtävyytenä.

Sadan metrin päässä Kivilinnasta, tien vasemmalla puolella, sijaitsee yksi kylän pienistä suklaatehtaista - Tonttulakki-suklaat - tonttulogoineen (Kuva 9). Suklaatehtaan kyltin lähellä on pieni viitta eteen päin tekstillä Hotel Bertell (kuva 10), ja asiantunteva vieras tunnistaa nimestä yhden Penedon merkittävistä suomalaissuvuista. Samoissa rakennuksissa toimii myös Galeria Finlandiän näyttelytila (Kuva 10). Täällä sijaitsi aiemmin taideliike Art Savonlinna ja lähistöllä myös matkamuistoliike Artesanato Maire. Kadun toisella puolella on pitkä liikerakennus, jonka keskellä on Penedon varsinainen matkailuinformaatiopiste monine suomalaisuuteen liittyvine materiaaleineen. Kulkijan silmiin osuu jo näyteikkunassa kuvitettu Penedon kartta, kansallispukuja ja siniristilippuja (Kuva 11). Sisältä löytyy Suomi-klubin tanhuihin ja muihin siirtokunnan suomalaisaktiviteetteihin liittyviä materiaaleja. Tien varren melko avoimessa maisemassa näkyy useita matkailuyrityksiä, mutta niillä ei ole varsinaista Suomi-yhteyttä. Hotelliravintola Girasolin omistaja on tosin ollut aiemmin naimisissa suomalaisen kanssa ja ideoinut kauempana Penedon keskustassa sijaitsevan Pikku-Suomen teemapuiston.

Kuva 8. Toivo Asikaisen Rio das Pedrasin kivistä rakentama Kivilinna.

Kuva 9. Tonttulakki-suklaat valmistetaan täällä.

Kuva 10. Hotelli Bertellin opaste.

Kuva 11. Galeria Finlandiä.

Kuva 12. Penedon matkailuinfon näyteikkuna.

Kuljettaessa taas sata metriä kohti kylän keskustaa, vastaan tulee suuri mainoskyltti jossa suomalaisuutta edustavat Eila Ampulan kuvakudosateljeeseen viittaava tyyllitelty Eila Tapeccarias -mainos sekä Pousada Lapônia -kyltti, jälkimmäinen joulupukin kuvalla varustettuna (Kuva 13). Molempiin paikkoihin on tässä vaiheessa toista kilometriä matkaa, sijaitseehan ensin mainittu sivukatu Avenida Finlandiân varressa ja jälkimmäinen Formigueirossa. Avenida Casa das Pedrasin varressa kohtaamme kuitenkin seuraavaksi Penedon kylän halki virtaavan Rio das Pedras -joen ('Kivijoki'), joka kulkee täällä aivan kadun vasemmassa reunassa. Joen rannassa kohoaa punainen, harjakattoinen rakennus. Nikkarityyliin vivahtava talo on ilmeeltään sekoitus pohjoismaisuutta ja keskieuropalaisuutta, ja vilkaisu pohjoisseinään paljastaa tekstin Keramiikka (Kuva 14). Täällä on valmistettu ja myyty 'suomalaista' keramiikkaa, mutta nykyisin talo on autiona. Kylän keskustaan rakennettu Pikku-Suomen 'turistiryssä' vetää niin tehokkaasti väkeä, että laitamilla on ilmeisesti kärsitty asiakaspulasta.

Kuva 13. Eila Tapeccarias 1400 metriä.

Pari askelta eteen päin ja kulkija tuntee olevansa lähes Suomessa, tai ainakin jossakin siellä päin, vaikka tarkemmin katsoen moni asia ei suomalaistyylistä olekaan. Virtaavan veden ääni kuuluu taustalla ja korkeat puut varjostavat tietä. Tien oikealla puolella on neljä pohjoismaiseen tapaan punavalkoista puurakennusta, joista useimmat ovat lasten ja vanhempien äänistä päätellen asuinkäytössä (Kuva 15). Pihapiirejä on rajattu tumman vihreäksi maalatuin lauta-aidoin. Tässä pisteessä Brasilia on kauempana kuin missään muualla Penedon alueella, Pikku-Suomi mukaan lukien. Olisi helppo kuvitella, että lähimmän talon avoimesta ikkunasta kuuluisi suomen- tai ruotsinkielistä puhetta, sieltä kantautuvan portugalilain sijaan. Näillä tienoin pitäisi sijaita myös Rua Mauno Jordanin, mutta sitä oli käytännössä vaikea paikantaa. Ehkäpä pienen sivukadun kyltti on tippunut tai jäänyt kasvillisuuden peittoon? Penedolaisen Jordanin suvun kantaisä saapui laaksoon Savonlinnasta Impi-vaimonsa kanssa siirtolaisaallon alkuaikoina ja Jordanin suku asuttaa edelleen aluetta, jo kolmannessa polvessa.

Edeten taas 50 metriä saavumme 'Bertellin risteuksen' aiempaa selvemmin turistiseen ympäristöön. Vasemmalla on saksalaistyylinen oluttupa. Risteystä hallitsee kuitenkin Eeva Hohenthalin värikäs ja näyttävä matkamuistomyymälä (Kuva 16), tuhansine erilaisine

tuotteineen. Sisällä myydään matkamuistoja, käsitöitä, suklaata, hilloja ja pähkinöitä. Rakennuksen katolla on jouluaiheinen valomainos ja pihalla puiset kulissit, joiden takana seisten matkailijaperhe voi poseerata pohjalaisissa kansallispuvuissa. Myymälän edessä potentiaalisen asiakkaan huomio kiinnittyy tyyliin sopiviin Artes Eeva -kyltteihin (Kuva 17). Risteyksessä on kaiken kaikkiaan varsinainen kylttipatteri, mukaan lukien Pousada Lapônian ja Hotelli Bertellin viitat (Kuva 18). Oikealle nouseekin viitoitettu Rua Harry Bertell (Kuva 19), ylös Bertellin mäelle, ja lopulta aina kylän korkeimmalle huipulle, Pico de Penedinholle.

Kuva 14. Penedon keramiikkapaja Keramiikka.

Kuva 15. Suomalaisinta Penedoa.

Kuva 16. Artesanato Eeva.

Kuva 17. Tervetuloa matkamuisto-ostoksille.

Kuva 18. Bertellin risteyskeskymien kylttipatteri.

Kuva 19. Rua Harry Bertell.

Raul Bertellin ja Eeva Hohenthalin suomalaishotelli Bertell (Kuva 20) sijaitsee nimensä mukaisesti Bertellin mäellä, naapurinaan Suomi-klubin aktiivin Hilikka Vikmanin koti, jossa kokoontuu Penedon suomalaisten videokerho (Kuva 21). Keskiviikkoillat kuluvat täällä herkutellen, seurustellen ja videoita katsellen, ja satunnaiset suomalaismatkailijatkin ovat tervetulleita. Kesäkuussa 2005 kerhossa alettiin seurata TV1:n Kotikatu-sarjaa, joka tarjoaa verrattain realistista kuvausta helsinkiläisestä elämästä ja on tästä syystä myös monien muiden ulkosuomalaisten suosikki. Videot saadaan postitse Suomesta, samaan tapaan kuin suomalaiset aikakauslehdet ja muut materiaalit. Penedossa seurataan melko tarkkaan Suomen tapahtumia, muutaman päivän viiveellä. Internet tarjoaa tarvittaessa painettua materiaalia ajankohtaisempaa tietoa.

Kuva 20. Hotelli Bertell.

Avenida Casa das Pedrasin ja Rua Harry Bertellin risteyksen kaakkoiskulmassa sijaitsee toinen Penedon suklaatehtaista, Joulupukin suklaat, useine pukki aiheisine kyltteineen (Kuva 22). Tehtaan yhteydessä olevan puutarhakahvilan kohdalla suomalaisen silmä kiinnittyy portin sivujen jäätelömainoksiin, joissa mainostetaan italialaista jäätelöä selvällä suomen kielellä (Kuva 23). Vähän täytyy ihmetellä tekstien funktiota suomalaisen asiakaskunnan ollessa melko vähissä ja portugalia äidinkielenään puhuvien tuskin ymmärtäessä mistä on kyse. Eksoottisilta mainostekstit joka tapauksessa näyttävät ja saavat aprikoimaan 'italialaisuuden' varsinaista sisältöä. Vastapäätä kahvilaa, Bertellin risteyksestä länteen, alkaa Formigueiron 'takapihalle' ja myöhemmin Martinelliin johtava oikokatu, Rua das Laranjeiras (Appelsiinikatu). Se ylittää 'Kivijoen' huterahkoa siltaa pitkin, mutta tällä lyhyellä (100 m) välillä ei suomalaisuutta kohtaa, alun opasteiden jälkeen (Kuva 24). Sillan korvassa myydään antiikkia.

Kuva 21. Suomi-klubin videokerho kokoontuu. Vasemmalta oikealle: Hilikka Vikman, Anneli Turunen, Leena Nori, Ulla Nobre da Silva ja Pentti Nori.

Kuva 22. Suklaatehdas Joulupukin suklaat.

Kuva 23. 'Italialaista' jäätelöä.

Kuva 24. Appelsiinikadun risteys Koskenkorva-viittoineen.

Tässä vaiheessa lienee syytä käydä läpi Penedon toinen sisääntulotie, Martinellin tie. Martinellin sisääntulotie alkaa Avenida Dr. Arnaldo Marzotona, jatkuu Avenida Cimabuena ja Avenida Giottona, ja ehtii olla Avenida Tizianokin ennen muuttumistaan Avenida Penedoksi Formigueiron kohdalla. Se kulkee 4 km pituisena Dutran varren ostoskeskuksen vasemmalta puolelta läpi lehmien laidunten ja nousee Martinellin mäelle, josta alkaa tiivis loma-asutus, jatkuen Penedon laakson länsireunaa aina myöhemmin mainittavaan Avenida das Mangueirasin, Afrikka I:n sisääntulotien ja Avenida Penedon risteykseen asti. Tätä ennen (km 3) tieltä eroaa kuitenkin alas oikealle Formigueiroon menevä linja-autojen käyttämä katu, edellä mainittu Rua das Laranjeiras, jonka risteyksessä on vielä vanha suomalaisia käsitöitä mainostava kyltti, testillä "Finland Decoracões" (Kuva 25). Ehkäpä arvoituksellinen viitta opasti nykyisin suljetulle matkamuistomyymälälle?

Kuva 25. Finland Decoracões.

Martinellin loma- ja viikonloppuasutuksen keskeltä löytyy Maija Peltosen hotelli Chez Suomi (Kuva 26), rauhallisen sivukadun varrelta, päätieltä kyltillä opastettuna (Kuva 27). Opaste on ollut aikanaan hieno, mutta vaurioitunut myöhemmin. Itse hotelli on kauniilla paikalla ja varsin viihtyisä uima-altaineen. Se on kuitenkin kärsinyt viime vuosina maksukykyisten liikeasiakkaiden puutteesta, sen jälkeen kun Resendeen rakennettiin heitä varten 80 huoneen hotelli. Huone Chez Suomessa maksaa R50-70 (€19-27) kahviaamiaisella. Muuten suomalaisuus ei Martinellin rakennetussa ympäristössä näy - alue on leimallisesti brasilialainen yläluokkaisella tavalla: isoja taloja suurilla palstoilla, puutarhureita ja hyvin hoidettuja puutarhoja, muureja, piikkilankaa, vartijoita ja pelottavia vahtikoiria. Arkipäivinä alue on hyvin hiljainen ainoastaan palvelusväen pitäessä paikkoja kunnossa. Hienot katuosoitteet kuten Avenida Michelangelo tai Rua Boticelli kuuluvat täällä asiaan.

Kuva 26. Chez Suomi, Martinellin mainio hotelli.

Kuva 27. Chez Suomen kovia kokenut viitta Martinellin tien varressa.

3.2 Formigueirosta Kynttiläkadulle

Jatkettaessa Bertellin risteyksestä suoraan pohjoiseen tästä alkavaa Avenida das Mangueirasia (Mangotie) pitkin, ylitetään pian pieni Kivijoen silta. Vasemmalle Formigueiroon kääntyvä seuraava poikkikatu, Rua Resende, on linja-autojen reittinä tällä kohtaa - Appelsiinikadun puusilta ei niitä kestäisi. Risteyksessä odotetaan usein kyytiä, Pousada Lapônian joulupukkikyltin alla (Kuva 28). Formigueiroon on matkaa alle 100 metriä. Siellä on etupäässä Penedon asukkaille suunnattuja palveluita, kuten ruokakauppoja, autokorjaamoja ja videovuokraamoja (Kuva 29). Kylän paras leipä löytyy Formigueirosta. Aiemmin täällä oli myös huonekaluliike Móveis Finland. Elämä on arkista ja luonnollista; satunnainen turisti tuntee helposti olevansa väärässä paikassa ja voi törmätä jopa juoppoihin, cascacheroihin, joita ei muuten Penedon kaduilla juuri tapaa. Ainoastaan Pousada Lapônia mainoksineen julistaa turismin ilosanomaa, sulautuen kuitenkin Formigueiron liikkeiden ja arkisen hyönnän sekaan (Kuvat 30 ja 31). Pojat leikkivät kadun jyrkällä osuudella itse tehdyillä mäkiautoillaan.

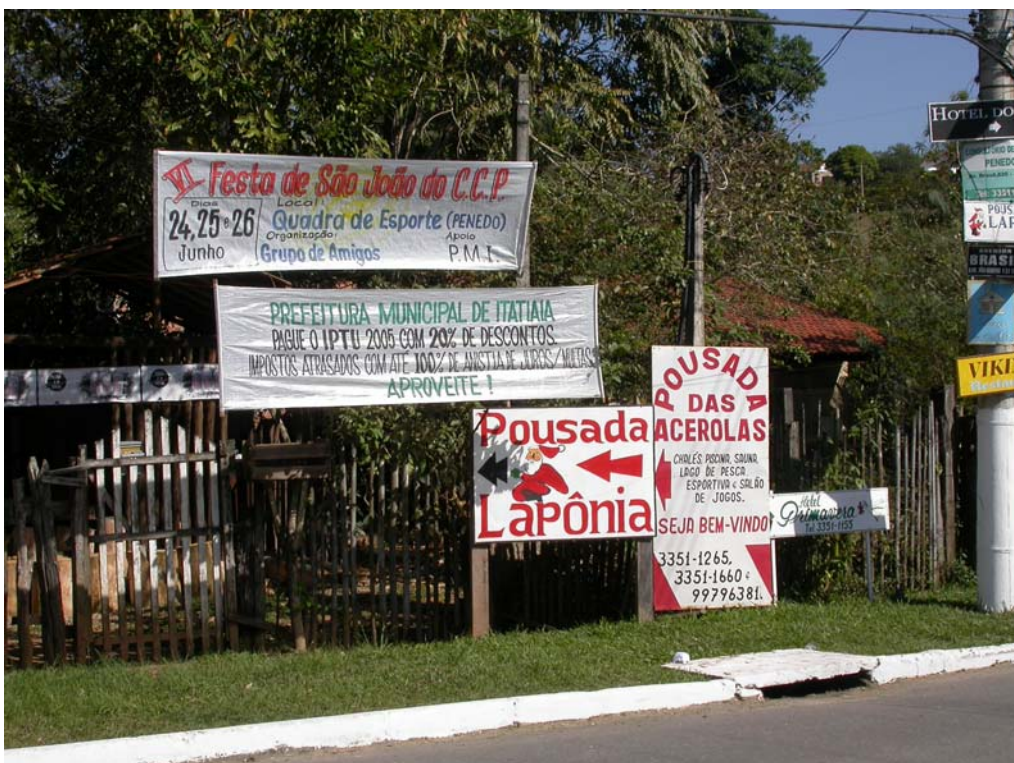

Kuva 28. Linja-autopsäkin kyltistöä.

Palataksemme taas Penedon pääkadulle, edellä mainitulta sillalta alkaa noin 500 m pitkä suora kohti Pikku-Suomea. Sadan metrin päässä Mangotien varressa seisoo Itatiaian kunnan kustantama Colonia Finlândia - Museu Finlândia - Três Cachoeiras -kyltti (Kuva 32), sekä suurempi yksityinen Koskenkorva -opaste informatiivisine karttoineen. Tien vasemmalla puolella näkyy ruotsalaisen kilpailijan Pousada Vikings -ravintolahotellin opaste. Tien varressa on sekä liikehuoneistoja että yksityisiä koteja. Numerossa 1520, tien oikealla puolella noin 200 m ennen Pikku-Suomen risteystä, Inkeri Laaksonen tarjoaa kotimajoitusta ja hierontaa erityisesti suomalaisille vieraille (Kuva 33). Puutarhassa on suuri Eila Tapeccarias -kyltti ja toinen samanlainen heti talon jälkeen oikealla, mutta satunnainen kulkija ei arvaisi, että kyseessä on suomalaiskoti. Myös täällä myydään tuota tunnettua 'suomalaisherkkua', mango chutneyä, kuten puutarhassa oleva kyltti 'Chutney Manga' opastaa.

Kuva 29. Formigueiron arkista elämää.

Kuva 30. Pousada Lapônia:n pukki-opaste ja juhannusjuhlien mainos.

Kuva 31. Pousada Lapônia.

Kuva 32. Tervetuloa Penedon Suomi-klubille ja museoon - Itatiaian kunnan opaste.

Kuva 33. Inkeri Laaksosen kotimajoituksen sisäänkäynti.

Juuri ennen Pikku-Suomen risteystä huomaamme vasemmalla ruskeiden, baijerilaistyylisten rakennusten ryhmän, josta löytyy myös Cafe Finlandés (Kuva 34). Muissa taloissa on etupäässä pieniä putiikkeja, kuten myös kadun toisella puolella sijaitsevassa taloryhmässä. Näillä seuduilla, ja muuallakin Penedossa, vastaan voi tulla Penedon Pippurien paitaan pukeutunut tanssin harrastaja, vaikkapa katuakatemian jäsen, Suomen lippu hihassaan (Kuva 35). Saapuessamme Pikku-Suomen risteykseen tulemme aivan Penedon turismin ydinalueen äärelle. Vasemmalla kohoaa pääkadun puolelta alppityyilliseltä hirsirakennukselta vaikuttava, mutta toiselta puolelta avoin tummanruskeaseinäinen jäätelöbaari, jonka valikoimista asiakas voi vapaasti tehdä juuri itseään miellyttävän jäätelöannoksen, hinnan määräytyessä painon ja aineiden mukaan. Rakennuksen päädyssä on suuri sinivalkoinen kyltti nalle-logoineen, 'Sorvete Finlandés', eli täältä pitäisi saaman 'suomalaista' jäätelöä (Kuva 36). Tarjolla olevalla valikoimalla ei ole mitään erityistä yhteyttä Suomeen, vaikka jäätelö hyvää ja kallista onkin. Risteyksen oikealla puolella on rykelmä pieniä matkamuistokojuja, ilman selvää Suomi-yhteyttä (kuva 4).

Sivukatu Rua das Velas:ia (Kynttiläkatu) Sorvete Finlandésin ohi vasemmalle kulkiessa saavumme pian Joulupukki-suklaan Pikku-Suomen toimipisteen luokse (Kuva 37). Täältä saa suklaata, jäätelöä, karttoja ja lehtiä. Vastapäätä suklaatehdasta, kadun toisella puolella, on kynttiläkauppa Velas Finland (Kuva 38) ja sen takana suuri Costa-ravintola (Kuva 39), yksi Penedon laadukkaista ruokailupaikoista, jossa voi maistella myös edellä mainittuja Suomi-ruokia. Muuten sivukadun varsi täytyy pienemmistä ravintoloista, kaupoista ja Pikku-Suomen eteläisestä puutalorivistä. Suomi-teema ei ole aivan aukoton, onhan kadun varressa mm. ravintola Braseiro Gaúcho ja Pikku Suomen Weinstübe -viinituvan kyltti. Kynttiläkadun päästä vasemmalle käännettäessä löydämme paljon mainostetun Pousada Vikingsin (Kuva 40), ravintoloineen ja liehuvine Ruotsin lippuineen. Kaukana tästä alkavan Avenida Brasilin päässä hämmäyttävät Formigueiron rakennukset. Itse risteyksessä on Penedon ainoa sushi-ravintola,

Sushi Penedo. Penedon liikeyritykset hyödyntävät suomalaisuuden lisäksi useita muitakin eksoottisia kansallisuusteemoja, joihin tässä julkaisussa viitataan vain satunnaisesti. Suomalaisuus on kuitenkin ylivoimaisen hallitsevassa roolissa.

Kuva 34. Cafe Finlandés.

Kuva 35. Penedon Pippurien T-paidan hihassa on siniristilippu.

Kuva 36. Suomalaista jäätelöä.

Kuva 37. Joulupukki-suklaan tehtaanmyymälä.

Kuva 38. Kynttiläkadun kynttiläpuodissa myydään Suomi-kynttilöitä.

Kuva 39. Ravintola Costa.

Kuva 40. Pousada Vikings - majoitusta ja skandinaavista ruokaa.

3.3 Pikku-Suomi

Kuten jo todettua, Penedon kylän keskuksena ja 'turistirysänä' toimii puutalotyyliin rakennettu Pequena Finlândian eli Pikku-Suomen teemapuisto. Alue on aidattu julkisivultaan yhtenäisillä rakennuksilla niin, että sen kaakkoiskulmassa on suuri sisäänkäyntiportti (Kuva 41), koillis- ja lounaiskulmien pienempien porttien tarjotessa vaihtoehtoiset kulkuväylät. Pääosalla teemapuiston aluetta rajaavina aitoina toimivat pitkien puurakennusten seinät (Kuva 42). Rakennukset seisovat kahtena lähes yhtenäisenä kehänä Pikku-Suomen avoimen ytimen ympärillä, ja näiden välissä kulkee ympyrän muotoinen katu, jonka eri osat on nimetty suomalaisittain (Kuva 43). Alueen keskellä on matalien kalalammikoiden ketju (Kuva 44) kävelysiltoineen sekä pyöreä keskusaukio kaarevine betonikatsomoineen, vastapäätä oman ryhmänsä muodostavia joulupukin 'kesäkodin' (Casa de Papai Noel) kolmea hirsitupaa. Tältä puolelta alue on avoimempi. Yhtenäisten puurakennusten ulkokehän tilalla on maisemaan hyvin sulautuva verkkoaita ja koristepensaita.

Kuva 41. Pikku-Suomen pääsisäänkäynti – taustalla 'Muumitalon' torni.

Kuva 42. Pikku-Suomen eteläreuna Kynttiläkadun varressa.

Kuva 43. Karjalankadun ja Lapinkadun risteys - lumiukko tuo terveiset kaukaa Pohjolasta.

Kuva 44. Pikku-Suomen kalalammikot.

Pequena Finlândia on onnistuneesta suunnittelusta ovat vastanneet penedonsuomalainen arkkitehti Alva Fagerlande ja hänen poikansa Sergio. Idean äiti oli Kivilinnan lähellä sijaitsevan hotelliravintola Girasolin omistaja Maria Aldina Duarte, joka myös hankki teemapuiston rahoituksen. Hanke käynnistyi vuonna 1993 ja toteutui viisi vuotta myöhemmin. Ajatus ei aluksi johtanut yhteiseen projektiin, keskinäisen kilpailun ja ideaan luonnollisesti kohdistuneiden epäilyjen seurauksena. Osa penedolaisista piti Pikku-Suomea täysin hullutuksena, epäonnistumaan tuomittuna haihatteluna, mutta epäilijät ovat myöhemmin huomanneet olleensa väärässä. Vuodesta 1998 alkaen Pikku-Suomi on lisännyt Penedon matkailullista vetovoimaa ja kasvattanut matkailusta syntyviä tuloja. Pequena Finlândia vetää asiakkaita puoleensa myös keskellä viikkoa, ei pelkästään ruuhkaisina viikonloppuina. Se alleviivaa Penedon suomalaisuutta enemmän kuin mikään muu yksittäinen kylän kohde.

Suurin osa rakennuksista on erilaisten pienten kauppojen, pelihallien ja kahviloiden käytössä. Pääsisäänkäynnistä sisään astuttaessa ensimmäisenä vasemmalla on Tonttulakki-suklaan suosittu myymälä (Kuva 45), naapurinaan saksalaistyylinen Weinstübe, ja oikealla Korvapuusti-kuppila (Kuva 46), jonka terassilla tutkimusjakson monet haastattelut tehtiin. Edessä olevasta Karjalankadun ja Lapinkadun risteyksestä vasemmalle Karjalankadulle (Kuva 47) kääntyen on mahdollista kiertää koko alue myötäpäivään kulkien. Lyhyen basaarimaisen kujan molemmin puolin on useita liikkeitä, joista suomalaisen huomiota kiinnittää erityisesti naisille suunnattu Navétta -vaateliike (Kuva 48). Eksoottinen sana sopii kuulemma hyvin portugalia puhuvan suuhun, mutta mainoskyltin tyylitelty lehmän pää vie kyllä ajatukset sanan alkuperäiselle lähteelle ja saa kulkijan aprikoimaan naisten, lehmien, navetan ja muodin yhdistelmää. Kujan päässä loistaa aurinko Aurinko -matkamuistoliikkeen (Artesanato) kyltissä (Kuva 49), vastapäätä Pikku-Suomen hallinnon toimistoa.

Kuva 45. Tonttulakki-suklaat.

Kuva 46. Korvapuusti-kahvila.

Kuva 47. Viitta ohjaa Karjalankadulle.

Kuva 48. Navétta - vaatteita muotitietoisille naisille.

Kuva 49. Aurinko -matkamuistoliike.

Lumiukon vartioman Auringon edestä oikealle jatkettaessa saavutaan kahden muun kaupan jälkeen pienelle kalalammikon yli kulkevalle puusillalle. Kuten odottaa saattaa, lammikon pohja on täynnä kolikoita. Maisema avartuu ja edessä on kolmen rakennuksen ryhmä - joulupukin kesäkoti. Ensimmäisenä vasemmalla on joulupukin sauna, suomalaistyylinen pieni saunarakennus, jonka lopullinen rooli kesäkodin konseptissa tuntuu olevan vielä hahmottomatta. Kenttätöiden aikaan siinä säilytettiin lapsille vuokrattavia sähköautoja ja tarjottiin sekä shiatsu- että reikihoitoja (Kuva 50). Autoilu onnistui mainiosti rakennusten edessä olevalla aukiolla, jota reunusti Pikku-Suomen keskipisteen puolella puiden varjostama, kaarevaan muotoon rakennettu 100-paikkainen betonikatsomo. Katsomosta vanhemmat valvoivat pikku-ayrtonsennojen puuhia. Sauna itsessään oli ilmeisesti todettu liian vaatimattomaksi nähtävyydeksi. Sisälle kurkistavahan näki vain pelkistetyt lauteet ja kiukaan tykötärpeineen, ilman selityksiä, ja jatkoi kenttähavaintojen perusteella yleensä välittömästi matkaa.

Seuraavaksi kulkija saapuu Pikku-Suomen erikoisimman rakennuksen eteen (Kuva 51), pitäähän täällä majaansa itse joulupukki muoreineen. Hirsiseltä näyttävän rakennuksen räystäät on koristeltu myös arkena koristevaloin. Joulun aikaan talo saa muun Pikku-Suomen tapaan todella näyttävät lisävalot ja keinotekoisen 'lumivaipan'. Silloin temapuistossa kannattaa vierailla jo pelkästään valoshown takia. Suomalaistyyllisen porstuan luona päivystävät talon oppaat ja oven kyltissä tiedotetaan joulupukin vastaanottoajoista. Pääsylippu on kuitenkin yllättävästi ostettava viereisestä rakennuksesta, ovelta sitä ei saa. Kenttäjakson yhteydessä havainnoitiin matkailijoiden käyttäytymistä joulupukin 'kesäkodin' luona, neljänä päivänä yhteensä noin 10 tunnin ajan. Yli 90% matkailijoista ei vierailut sisällä rakennuksessa, koska pääsymaksu R3/henkilö (€1,20) koettiin liian suureksi, mutta otti kuitenkin toisistaan kuvia rakennuksen luona (Kuva 52). Sisään astuneet tuskin kuitenkaan joutuivat pettymään ja varsinkin lapsille kokemus oli mielenkiintoinen.

Kuva 50. Joulupukin sauna; shiatsu- ja reikihoitoja.

Kuva 51. Joulupukin tupa.

Kuva 52. Muisto Penedosta.

Vierailu joulupukin kesäkodissa alkaa eteisestä, jossa sijaitsee joulupukin postitoimisto lajiteltuine lasten lähettämine kirjeineen ja kortteineen (Kuva 54). Samassa hyllyssä on kirjojen ja pukkinuken ohella myös melkoinen määrä tutteja ja tuttipulloja, ilmeisesti nuoremmilta vierailijoilta vuosien kuluessa tupaan jääneitä. Toimiston työpöydän yllä on suuri Suomen kartta, alleviivaamassa pukin alkuperää ja kotimaata (Kuva 53). Pöydällä on monenlaista Suomi-rekvisiittaa pikkuesineiden muodossa, mukaan lukien Kalevala ja pukkinukke. Avoimesta ovesta nähdään jo tuvan puolelle ja sieltä pilkistää itse kiikkustuolissa istuva joulupukki. Opas esittelee kuitenkin ensin tuvan uunin liepeille järjestettyä esinevalikoimaa. Viime vuosisadan alun suomalaista maalaisperinnettä seuraten esillä ovat niin puulusikat, kuparikipot ja -kauhat, tuohivasut, kahvimyllyt ja tuohipullot, kuin katosta roikkuva puinen joululintukin (Kuvat 55, 56 ja 57). Penedon siirtolaisten nuoruuden Suomi tulee esille monessa joulupukin tuvan yksityiskohdassa. Oppaat osaavat asiansa, vaikka hauskesti 'tuppasta' puhuvatkin uunia (!) esitellessään. Joululinnun esikuva sanotaan suoraan suomeksi; sehän on metso!

Kuva 53. Joulupukin postitoimisto.

Kuva 54. Lajiteltuja kirjeitä, tutteja ja tuttipulloja.

Kuva 55. Tuvan esineistöä.

Kuva 56. Armas Viitaniemi esittelee nuoruutensa tarvekaluja.

Kuva 57. Joulupukin tuvan metso -joululintu.

Pukin seurana on näyttävä joulukuusi runsaine koristeineen, poroa ilmentävä saksanhirvi-veistos ja suuri punavalkoraitainen sauva (Kuva 58). Seinällä on jouluseppele ja muita koristeita. Myös pieni kantele kuuluu rekvisiitaan, lahjapakettien, joulunpunaisten kynttilöiden, Suomi-kirjojen ja muun tavaran ohella. Tämänhetkinen pukki on kotoisin Amazonasilta ja on vältellyt hänelle tarjottuja suomen kielen opintoja vetoamalla muihin kiireisiinsä. Vieraille pukki kuitenkin väittää olevansa alkuperäinen suomalainen, puhuen asian vakuudeksi portugalia hassusti murtaen. Ongelmia tuli vasta kun polvelle istuutui suomea puhuva lapsi. Silloinkin löytyi selitys: toisen polven suomalaisena hän oli kuin olikin unohtanut äidinkieltänsä eikä siksi voinut lapsen kanssa suomea puhua. Muuten pukki oli tiedonhaluinen, ollen mm. kiinnostunut tietämään miltä poro oikeasti näyttää.

Kuva 58. Joulupukki rekvisiittoineen.

Lapset istuivat joka tapauksessa luottavaisina ystävällisen pukin syliin, juttelivat tyytyväisinä eivätkä odottaneet Suomessa niin tavallista karkkipalkintoa (Kuva 59). Vanhemmat valokuvasivat kohtaamista ja toisiaan pukin seurassa, tai odottelivat tuvan suomalaistyyllisen pirttipöytäryhmän ääressä. Pirttipöydän päällä seisoo jouluinen olkipukki ja sen takana kohoaa perinteinen astiakaappi esillä olevine lautasineen, puukolpakkoineen ja muine tykötarpeineen. Tuvan lattialla näkyvä räsymatto vakuuttaa viimeisenkin epäilijän - nyt ollaan Suomessa. Tunnelma tuvassa oli harras ja kunnioittava, samaan tapaan kuin Suomessa napapiirin Santa Parkin pukin toimistossa (Hottola 2003, 70, 91), oltiinhan tapaamassa arvovaltaista merkkihenkilöä. Pukin luona hiljenevät rasavilleimmätkin tenavat ja vanhempienkin on parasta olla kunnolla, jos lahjoja jouluna aikovat saada.

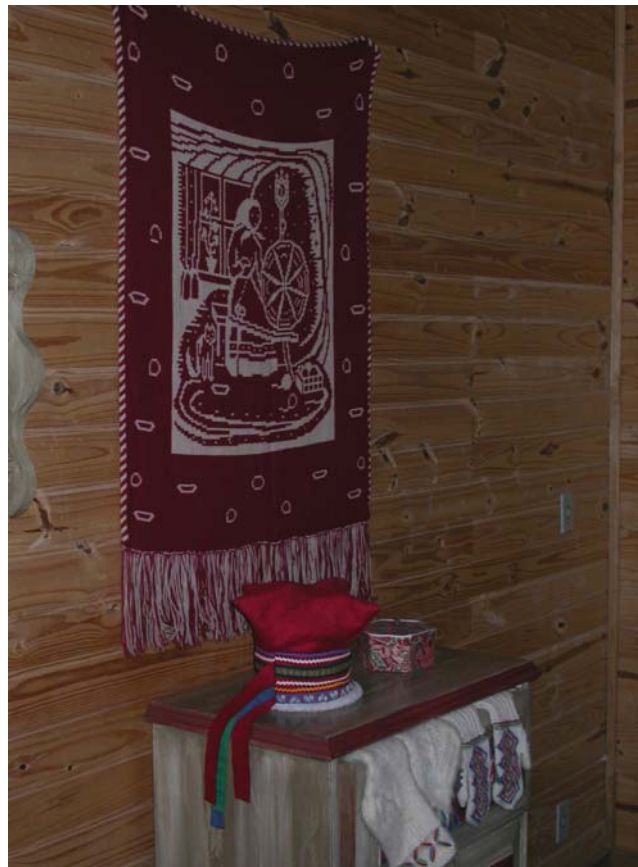
Kuva 59. Rafael Viitaniemi joulupukkia tapaamassa.

Rakennuksen romanttisin huone on pukin ja hänen muorinsa makuukammari, jonne pääsy on estetty punaisella köydellä. Ovelta voi kuitenkin ihailia sorvattua tolppasänkyä ja sen punavalkoisia kirjottuja, pitsireunaisia tyynyjä ja peitteitä (Kuva 60). Sängyn päädystä on brasilialaisittain harvinaisia vaatekappaleita: itse tehdyt villalapaset ulkoretkiä varten. Lisää sukkia ja lapasia löytyy lipaston päädystä. Muoria ei vain jostakin syystä koskaan näy, hän vaikuttaa olevan paljon asioilla, ilmeisesti virkkuulankoja hakemassa. Pukin yöpöydällä on lukemista, jälleen Kalevala kuten isänmaalliselle suomalaiselle kuuluukin. Tuvan Kalevalat ja pikku kantele tuovat väistämättä mieleen toisen suomalaisen mytologian valkopartaisen patriarkan, Väinämöisen. Kalevalan henkilöt tai tarinat eivät kuitenkaan ole Penedossa esillä muualla kuin museon kirjallisissa materiaaleissa.

Suomen matkailun markkinoinnissa jo lähes puhki kulutettu matkamuiisto-saamelaisuus on esillä pukin ja muorin kammarissa neljäntuulenlakin muodossa (Kuva 61). Muuten saamelaisuus on Penedossa esillä ainoastaan kursorisesti, Suomi-museon näyttelyssä. Tästä voinee vain onnitella penedolaisia, onhan saamelaisuuden liittäminen suomalaisuuteen tai matkailuun usein varsin väkinäistä ja virheille altista, varsinkin kun se tapahtuu ulkopuolisten toimesta (esim. Lehtola 2000; Saarinen 2001). Seinillä on kokonaisuuteen hyvin istuvia punavalkoisia pohjalaistyyllisiä seinäraanuja, joista toisessa on kuvattu maaseutunostalgiseen teemaan sopivasti huivipäinen emäntä rukkinsa ääressä. Kaikki ei ole kuitenkaan romanttisen perinteistä, vaan seinän puisella hyllyllä näkyy myös uudempaa Suomi-muotoilua; litalan moderneja kynttilänjalkoja, muun värikkään tilpehööriin seassa.

Kuva 60. Joulupukin ja joulumuorin makuukammari.

Kuva 61. Viite saamelaisuuteen - neljäntuulenlakki.

Joulupukin tuvan edessä on ilmeisesti suosituin Pikku-Suomen kohteista, kolmen Disney-tyylisen lasikuituhahmon ryhmä. Hahmot eivät vastaa kovin hyvin suomalaista käsitystä porosta ja tontuista. Suurin osan tuvan luona kääntyvistä matkailijoista halusi kuitenkin kuvata toisensa näiden kahden 'kääpiön' ja 'leluporon' kanssa (Kuva 62, takakansi). Turistivierailun rituaalisena kuvaustaustana vain pääportin luona oleva joulupukkikyltti poroineen oli yhtä suosittu (Kuva 63). Nämä paikat ovat matkailijoille tilaisuus ottaa kuva, jossa tiivistyy viesti: Minä kävin Penedossa! (MacCannell 1999). Joulupukkikin kelpaa mainiosti tähän rooliin, mutta hän on sisällä hämärässä tuvassa tuon R3 pääsymaksun takana. Lasikuitufiguurien ja joulupukkikyltin luona on välillä jonoa, joten muitakin vastaavia kuvauspaikkoja voitaisiin Pikku-Suomeen luoda.

Kuva 62. Kolme sukupolvea Penedon suomalaisia: Soile, Rafael ja Armas Viitaniemi.

Rakennusryhmän kolmas talo toimii etupäässä matkamuistojen ja pääsylippujen myyntipaikkana. Kauppa vaikuttaa käyvän huonosti ja pukin tupaakin suuremman hirsitalon funktio vaikuttaa saunan tapaan olevan vielä osin avoin. Tilaa siinä on kuitenkin paljon mahdollisten ideoiden toteuttamiseen. Vielä tehottomammassa käytössä on vastapäätä kohoava valkoinen torni, Pikku-Suomen korkein rakennus, joka oli kesällä 2005 täysin autiona. Sen ulkonäkö toi kuitenkin välittömästi mieleen Muumitalon (ks. Kuva 41); sattuman oikustako vai suunnitellusti? 'Muumibuumi' ei ole vielä Brasiliaan ehtinyt, mutta muumipeikot sopisivat mainiosti Pikku-Suomen suomalaiseen konseptiin. Muumi-tuotteiden laajasta kirjosta löytyisi myös uutta ja ainutkertaista myytävää Pikku-Suomen puoteihin, ja tällä kertaa aidosti suomalaiselle kulttuurille rakentaen. Ehkäpä tulevaisuudessa nähdään Muumipeikko ja Pikku Myy Pikku-Suomen kaduilla, ja joulupukki saa ainakin yhtä vetovoimaiset naapurit? Myös muut muumiolennot kuten Mörkö, Haisuli ja hattivatit lisäisivät jännittäviä elementtejä lasten Penedo-kokemukseen.

Kuva 63. Pikku-Suomen joulupukkikyltti.

Olemme nyt saapuneet Pikku-Suomen kierroksen loppusuoralle. Edessä kohoaa suuri ja korkea tallia muistuttava punainen rakennus. Sen sisältä löytyy Penedon Sibeliuskulttuurikeskus (Centro Cultural Sibelius), joka toimii jatkuvasti vaihtuvien taidenäyttelyjen ja konserttien näyttämönä (Kuva 64). Sisäänkäyntiä koristaa Sibelius -viulukyltin ohella valtava 'tontun kenkä', mutta sisäpuolen ilme on korkeakulttuurinen (Kuva 65). Sibelius-keskuksessa järjestetään myös kylälaisten kastetilaisuuksia ja muita vastaavia tilaisuuksia. Pikku-Suomi on kaiken kaikkiaan merkittävä sosiaalinen keskus, ei pelkästään 'turistirysä', sijaitseehan siellä myös kylän posti, joka jo hämöttää kulttuurikeskuksen nurkan taakse kurkistettaessa, Lapinkadun vasemmalla puolella. Kuten asiaan Pikku-Suomessa kuuluu, on posti todellakin Posti; sana correios on kirjoitettu pienemmällä (Kuva 66).

Tätä ennen, Lapinkadun alussa heti kulttuurikeskuksen jälkeen, on jälleen yksi emporio rural, Penedon Aitta (Kuva 67), paikallisten jalosteiden (suklaa, karamellit, pähkinät, hillot) kauppa. Erilaisten syötävien herkkujen valikoima on monipuolinen ja laadukas. Oviaukossa roikkuu kolibrin ruokinta-automaatti, jolla suuri pääskypyrstökolibri taajaan vierailee, pelkäämättä ihmisten läheisyyttä. Muualla Lapinkadun varressa on pieniä, viihtyisiä kahviloita ja kauppoja (Kuva 68). Kadun puolivälissä on Pikku-Suomen pelihalli, Peli-Peli (Kuva 69), jossa videopelisukupolvi voi toteuttaa omia mielihalujaan. Tämän jälkeen palaamme uudelleen lähtöpisteeseemme Lapinkadun ja Karjalankadun risteyksessä. Lumiukko odottaa lelukaupan vieressä toivottaakseen hyvää matkaa ja pikaista jälleennäkemistä pääportin kautta Penedon valtakadulle, Avenida das Mangueirasille, palaaville matkailijoille.

Kuva 64. Pikkusuomen Sibelius-kulttuurikeskuksen sisäänkäynti.

Kuva 65. Sibelius-keskuksen interiööriä.

Kuva 66. Penedon posti sijaitsee Pikku-Suomessa.

Kuva 67. Penedon aitta.

Kuva 68. Lapinkadun kahvila Maira.

Kuva 69. Pelihalli Peli-Peli.

Suomesta saapuvalla vierailijalle Pikku-Suomi voi olla hämmentävä kokemus. Se ei tunnu oikein suomalaiselta, mutta on samaan aikaan kuitenkin suomalainen. Puutalojen arkkitehtuuri noudattelee etupäässä Suomen rannikoiden tyyliä (Kuvat 70 ja 71), ja tuntuu helposti hieman vieraalta itäsuomalaisen silmissä. Joulupukin kesäkodin hirsitalot on rakennettu osin lavastemaisesti. 'Hirsivuorauksen' alta löytyvät betoniseinät, mikä on sinänsä järkevä ja perusteltu ratkaisu niin rakenteiden kestävyuden kuin kustannustenkin kannalta. Brasilialaisuus tulee esille pienemmissä yksityiskohdissa, itse ympäristöstä puhumattakaan. Myytävät tuotteet ovat paljolti samoja kuin muissakin brasilialaisissa lomakohteissa, ilman erityisiä suomalaisia tai penedolaisia erikoisuuksia. Ihmiset puhuvat portugalia ja myös näyttävät 'brasilialaisilta', mitä se sitten monikulttuurisessa maassa tarkoittaneekin. Suomalainen turisti tuntee olevansa kolmannessa ulottuvuudessa, jossakin Suomen ja Brasilian välimaastossa.

Kuva 70. Pikku-Suomen puutaloarkkitehtuuria.

Kuva 71. Pikku-Suomen itäreuna Mangotien varressa.

Joulua ei Brasiliassa pääsääntöisesti vietetä, vaikka se on globalisaation myötä tullutkin yhä yleisemmin tunnetuksi. Joulua on pikemminkin Penedon ja Porto Alegren erikoisuus, kiitos näiden seutujen suomalaisen ja saksalaisen siirtolaisuuden. Tästä syystä Brasilian jouluperinteissä hallitsevat yhä Pohjois-Euroopan tavat, anglo-amerikkalaisen jouluperinteen sijasta. Amerikkalainen 'hou-hou-hou' -pukki mainostaa Coca-Colaa televisiossa, ja on tehnyt tätä pitkään, ja liike-elämä hyödyntää asiaa markkinoinnissaan, mutta paikan päällä Penedossa kaupallisuus ei ole aivan näin läpitunkevaa. Haastatteluissa matkailijat pitivät joulupukki myönteisenä ja hauskana, erityisesti lapsia viehättävänä hahmona, mutta esille tuotiin myös pukin taustan epämääräisyys. Onko joulupukki oikeasti kotoisin Suomesta? Brasiliassa oltiin tietoisia joulupukin kotiseutuun liittyvistä kilpailevista tarinoista, pitäväthän esimerkiksi amerikkalaiset pukin kotina pohjoisnapaa, sen ainoan ja oikean Korvatunturin sijasta. Jotkut pitivät myös joulun läpi vuoden kestävästä läsnäolosta Penedossa hieman huvittavana, varsinkin kesähelteillä.

Viikonloppuisin Pikku-Suomessa kapeilla kaduilla riittää kulkijoita ja ruuhka voi olla ajoittain melkoinen (Kuvat 72 ja 73). Autot täyttävät kadut ja pysäköintipaikkaa on vaikea löytää, Pikku-Suomen viereisille avoimille kentille perustetuista maksullisista pysäköintialueista huolimatta. Ihmiset eivät aina oikein mahdu pysäköityjen autojen ahtauttamille katujen reunoille, vaan kulkevat myös itse kaduilla, joita ylitetään sieltä mistä yli pääsee. Paikallisbussit kiirehtivät ruuhkan läpi, katukaupustelijat esittelevät tuotteitaan ja turistijunakin mahtuu joukkoon. Tunnelma on korkealla ahtaudesta huolimatta ja osittain sen ansiosta. Nähtävää riittää ja aika kuluu nopeasti.

Kuva 72. Viikonlopun ruuhkaa.

Kuva 73. Asiakkaita riittää Pikku-Suomen kujilla.

3.4 Pousada Finlandiästä Suomi-klubille

Pikku-Suomen viereisellä vilkkaalla alueella seisoo toinen Itatiaian kunnan Penedon pääraitin varteen asettamista opasteista (Kuva 74), ja näyttää tietä kylän pohjoispäähän. Ympäristö alkaa pian rauhoittua jatkettaessa matkaa pitkin Avenida dos Mangueirasia. Heti Pikku-Suomen jälkeen löytyy kadun oikean puolen kylttirivistä viitta Pousada Penedoon, rauhallisen Avenida Finlândian varrella sijaitsevaan Penedon ensimmäisen Suomi-klubin kokoontumispaikkaan, josta tuli myöhemmin hotelli. Näillä seuduilla on tien oikealla puolen myös laaja marjapuuronvärinen ostoskeskus, joka ei hiljaisuutensa perusteella vaikuttanut kovin suosituksi. Sen nurmikenttiä ”koristivat” lampareet ja vesisuihkut, sekä ennen kaikkea useat vihreät menninkäiset. Yleisvaikutelma oli suorastaan surrealistinen, ja heikkohermoisempi tiivistää tällä kohtaa kävelynsä tahtia. Vasemmalla sivuutetaan viikonloppupysäköinnin kenttä ja Penedon kiloravintoloista huonompi. Kiloravintolan jälkeen aika huomaamaton liittymä vie erinomaiseen, mutta kalliiseen Rei das Trutas -ravintolaan.

Kuva 74. Itatiaian kunnan opaste Penedon keskustassa.

Seuraavassa risteyksessä oikealle (Avenida Finlândia), vajaan sadan metrin päässä, kulkija kohtaa suuren Pousada Finlandiân näyttävine leijonavaakuna-opasteineen (Kuvat 75 ja 76). Samassa risteyksessä on opasteet Eila Ampulan viikonloppuisin auki olevaan myyntinäyttelyyn (Eila Tapacérias) ja Pousada Penedoon, sijaitsevathan molemmat rinnakkaiskadun varrella. Penedon tunnetuin taiteilija, Eila Ampula, vastaa nykyisen kuvakudosten suunnittelusta assistenttien tehdessä työn annettujen ohjeiden perusteella. Galleria löytyy Avenida Finlândian varresta noin 200 metrin etäisyydeltä, oikealle vievän muurien reunustaman Rua do Beco -sivukujan päästä (Kuva 77), ja Pousada Penedo sata metriä kauempaa, oikealta juuri ennen pientä siltaa (Kuva 78). Näitä ennen itään vievältä Rua Toivo Sunilta (ei viittaa) eroava kapea kuja vie hotelli Pequena Suéciaan (Pikku-Ruotsi; Kuva 79), joka sekin on nimestään huolimatta Penedon alkuperäisiä suomalaisia täysihoitoloita. Myös Pikku-Ruotsi löytyy pääkadun isosta opasteryhmästä, ruotsalaisuutta alleviivaavine

puuhevostunnuksineen.

Kuva 75. Pousada Finlândia ja Avenida Finlândian risteys.

Kuva 76. Pousada Finlândian portti.

Kuva 77. Rua do Beco vie Eila Ampulan galleriaan.

Kuva 78. Pousada Penedon sisäänkäynti.

Kuva 79. Pikku-Ruotsi.

Avenida Finlândian nimeä on kyläympäristöstä vaikea löytää. Kylttejä on tallella vain yksi, ja sekin on ajan nakertama (Pousada Penedon tienhaarassa; Kuva 80). Pääkadun rinnalla puoli kilometriä kulkenut avenida yhtyy uudelleen Mangotiehen ylempänä Suomi-puiston kohdalla. Vähän ennen tätä sivutie, Rua das Palmeiras (Palmukatu), kulkee oikealle ohi hevosaitausten (From Penedo -ratsastusretket) ja yli 'Kivijoen' metsän reunaan, jonka puiden siimeksestä löytyy yllättävän monta taloa ja majoitusliikettä. Niistä eteläisin on joen rantaan rakennettu hotelli Vivendas Penedo, Penedoon ensimmäinen suomalaistalo. Siirtolaisyhteisö asui ensin yhdessä entisissä munkkikunnan tiloissa Fazenda Penedon suuressa päärakennuksessa, mutta kun tilasta alettiin erottaa henkilökohtaisia tontteja, ehti Toivo Suni ensimmäisenä rakentamaan kodin perheelleen. Myöhemässä vaiheessa talo vaihtoi omistajaa ja toimii nykyisin hotellina.

Kuva 80. Avenida Finlândian viitta.

Palatkaamme Pousada Finlândian risteykseen. Valtakatu Avenida das Mangueirasia eteen päin jatkettaessa löydämme vasemmalta Minishopping Finlândiân, pitkänomaisen pieniä liikkeitä sisältävän rakennuksen (Kuva 81). Sen pohjoispäässä on By Laura Camisetas, Laura Ampulan (Eila Ampulan tytär) T-paitoja myyvä liike suomenkielisine opasteineen (Kuva 82). Eräs paidoista esittelee lipuin Rion osavaltion merkittävät siirtolaisryhmät ja löytyyhän siitä tuttu siniristilippukin (Kuva 83). Näillä seuduin on myös Penedon 'turistijunan', Trenzinhon, pysäkki. Kuten odottaa saattaa, sekin mainostaa itseään joulupukilla ja Suomen lipulla (Kuva 84). Kadun oikealla puolella on kauppojen ohella Penedon paras kiloravintola, Al Camponesa, jonka seisovasta pöydästä saa nälkäinen syödä laadukasta ruokaa sen minkä jaksaa R15 (€5,85) maksua vastaan, jälkiruokineen (esim. banaanipizza) ja kahveineen. Normaalisti syöden selviää alle 10 realin. Silloin lautanen punnitaan ruokineen ja maksu on annoksen koon mukainen.

Kuva 81. Minishopping Finlândia.

Kuva 82. By Laura Camisetas.

Kuva 83. Rio de Janeiron osavaltion siirtolaiset T-paidan rinnassa (ylh. oik.).

Kuva 84. Trenzinho - Penedon joulupukin suojeluksessa kulkeva turistijuna.

Heti Minishopping Finlândian, Al Camponesan ja viereisen Dos Trutas -ravintolan jälkeen maisema avartuu ja tihein palvelukeskittymä alkaa jäädä taakse. Ollaan turistisen ja arkipäiväisen tilan välimaastossa. Vasemmalla on suuri Suomi-klubin omistuksessa oleva ruohokenttä, jota on aiemmin myös jalkapallokenttänä käytetty. Ottelut päättyivät kun niiden havaittiin uhkaavan alueen omistussuhteita; kenttään alkoi kohdistua ulkopuolisia vaateita ja sen hallinta oli luisumassa pois Suomi-klubilta. Brasiliassa yksityinen maanomistus on liukuva käsite ja omistajien on oltava jatkuvasti varuillaan maanvaltaajien tai muilla keinoin toisten maita haltuunsa ottavien varalta. Nyt avarasta ruohikosta nauttivat lähinnä linnut. Kentälle tosin suunniteltiin kesällä 2005 Etelä-Amerikan ensimmäisiä eukonkannon kisoja. Aukion reunalle on sijoitettu kaksi suurta Suomi-aiheista mainoskylttiä (Kuva 85). Toisessa mainostetaan Suomi-klubin museota asiaan kuuluvalla perinneornamentilla ja toisessa tanssiva pari houkuttelee ihmisiä klubin tanssi-iltoihin. Tanssimainos uskoo Suomen kielen tenhoon, otsikkonaan 'Tanssi!'

Kuva 85. Suomi-museon ja lauantaitanssien opasteet.

Ruohokentän jälkeen Avenida das Mangueiras kaartaa oikealle ja siitä eroaa vasemmalle pieni sivukatu. Kaarteessa sijaitsee suuri City Park -hotelli (Kuva 86). Risteävän tien ja kaarteiden välissä on vaatimaton liikenteen jakajaa muistuttava viheralue, Praça Toivo Uuskallio eli Toivo Uuskallion puisto, kiveen upotettuine Penedon perustajan muistolaattoineen (Kuva 87). Vastapäätä on puutarhamökin tapaisissa kojuissa muutamia pieniä yrityksiä, kuten kampaamo ja hunajakauppa. Aikojen kuluessa myös moni Penedon suomalainen on toiminut sivutoimisena mehiläisten kasvattajana. City Parkin kaarteiden jälkeen tie alkaa nousta kohti kukkuloita ja suoran päässä näkyy ensimmäinen jyrkkä ylämäki. Suoran varren yrityksillä ei mene kovin hyvin ja moni on sulkenutkin ovensa. Ainoastaan taimitarha vaikuttaa keräävän riittävästi asiakkaita, ravintoloiden kärsiessä syrjäisestä sijainnistaan. Matkailunähtävyyksiä on sekä ennen että jälkeen tätä aluetta, mutta ei juuri tällä kohtaa, eivätkä turistit mielellään kävele yli 200 m päähän. Ruokaa saa lähempääkin nähtävyyksiä ja pysäköinti on myös täällä hankalaa.

Kuva 86. Hotelli City Park.

Kuva 87. Siirtokunnan perustajan muistolaatta.

Suoran päässä yksinäinen Koskenkorva-kyltti porologoineen vakuuttaa kulkijan olevan edelleen oikealla tiellä kohti Suomi-gourmet -ravintolaa. Vasemmalla kohoaa suuri, paljaaksi hakattu 'morru' eli mäki, jonka pohjoispään hiekkakuoppa paljastaa mäen tulevan kohtalon (Kuva 88). Koko paljaaksi raivattu alue on tarkoitus kaivaa ja ajaa pois. Työmaa-alue tulee siis olemaan rikka Penedon muuten kauniissa maisemassa vielä pitkälle tulevaisuuteen. Koneiden melusta, raskaasta liikenteestä ja pölystä on jo nyt haittaa asutukselle ja kylän muille aktiviteeteille. Kaunis, laaksoa suojaava mäki poistuu antaen länsituulille vapaamman pääsyn laaksoon. Metsän peittämänä 'morru' olisi täydentänyt kylän maisemaa erinomaisella tavalla. Asutusalueilla tapahtuva maa-ainesten kaivaminen on ongelma monella muullakin Brasilian paikkakunnalla.

Kuva 88. Maa-ainesten siirtoa Penedon keskustassa, Suomi-klubin suunnasta katsottuna.

Pienen, mutta jyrkän mäen päällä kohtaavat vasemmalta Martinellin suunnasta tuleva oikotie Avenida Penedo ja vasemmalle ylös nouseva Afrikka I:n (Kuva 89) sisääntulotie, vastapäätä mielenkiintoista Cascacha con Arte -liikettä, joka kauppa nimensä mukaisesti väkijuomia ja taidetta. Yhdistelmä tunnetaan toimivaksi Suomenkin taidepiireissä. Risteyksessä on suuri paikallisliikenteen pysäkki ja lähes aina kyydin odottelijoita. Avenida das Mangueiras päättyy tähän ja jatkuu Avenida Três Cachoeirasina, Kolmen kosken katuna. Näillä kulmilla kulkijaa vastaan voi tulla hämmästyttävä 'kustomoitu' moottoripyörä kuljettajineen. Harrastuksestaan laajalti tunnetun Kari Norin kulkuneuvo on joko taidetta tai liikkuva romukasa, tai jotakin siltä väliltä, arvioijasta riippuen. Se on joka tapauksessa kuljettanut omistajaansa ympäri Brasilian (Nori 2006) ja tarjoaa matkailijalle yhden Suomi-nähtävyyden Penedon värikkäällä raitilla. Moottoripyöriä ei Penedon kaduilla muuten kovin usein kohtaa.

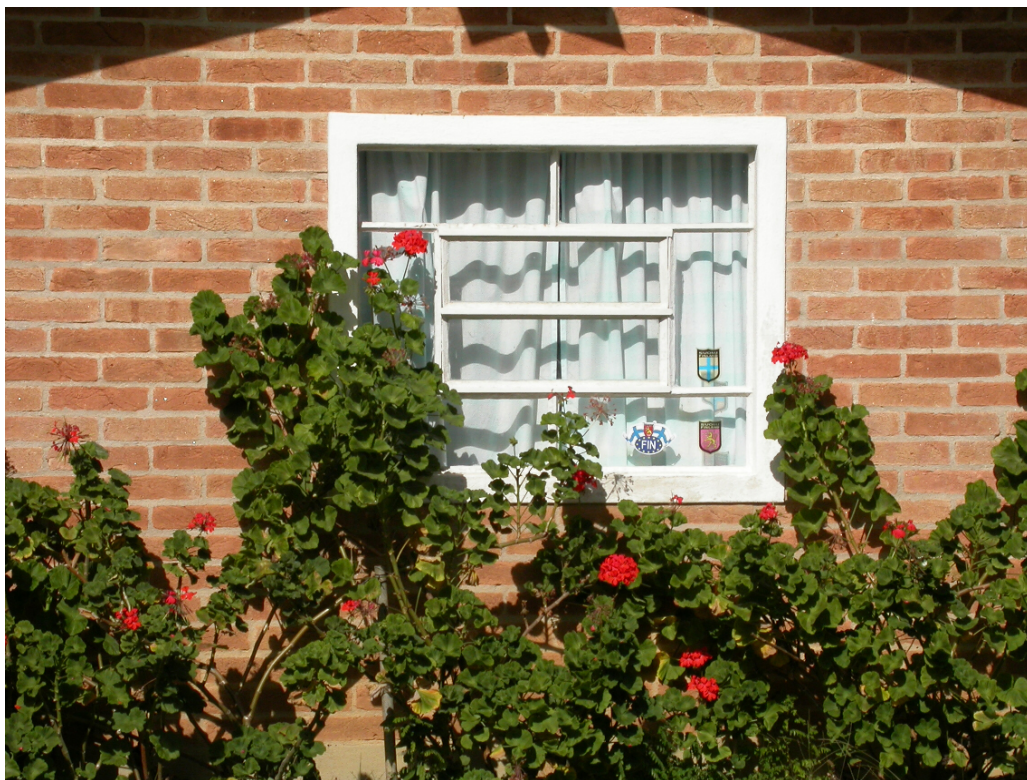
Kuva 89. Afrikka I.

Aivan naapurissa numerossa 2405 on pääkadun näyttävin suomalaistalo (Kuva 90), Viitaniemien majoituspalveluja tarjoava villa laajoine puutarhoineen ja nurmikenttineen, joita hoitamassa Armas Viitaniemi usein uurastaa. Hänen vaimonsa Alice vastaa majoituspuolesta, jonka monista suomalaista käyttäjistä ikkunoiden tarrat kertovat (Kuva 91). Sisäänkäynnin tunnistaa paitsi portin pysäköinnin kieltävästä 'Garagem' -kyltistä, myös viereisen vanhan portin päällä irvistävästä mustasta panterista. Näillä tienoin näkyy usein hevosia ratsastajineen (Kuva 92). Lähistöllä on kaksi matkailijoille ratsastusretkiä tarjoavaa yritystä ja retket tehdään pääosin katuja pitkin. Loivaa ylämäkeä ohi suuren Gourmet Art -ravintolan (Kuva 93) kulkiessa alamme lähestyä Penedon suomalaisyhteisön sydäntä, Suomi-klubin toimitiloja. Oikealle kääntyvän Rua das Palmeirasin yläpuolella on Praça Finlândia, Suomi-puisto, Ville Virkkilän veistämine Penedon siirtolaisuuden 50-vuotisjuhlan Muuttolinnut -muistomerkkeineen (Kuva 94). Tien vasemmalla puolella taas on pitkä rakennus suurine, kolmessa kerroksessa olevine tiloineen: Penedon Suomi-museo ja Suomi-klubin tanssisali.

Entinen Dona Evan (Eva Hildén, Toivo Sunin tytär) vuodesta 1982 toiminut suomalainen museo on nykyisin Penedon Suomi-klubin hoidossa ja omistuksessa (Kuva 95). Suomi-museon kokoelmat on jaettu kolmeen tasoon. Yläkerrassa on lähinnä Penedon ekomatkailuprojektin tuottamaa posterimateriaalia ja isossa takahuoneessa laaja konservoinnin tarpeessa oleva kirjasto. Keskikerroksessa on vastaanotto, toimistotilaa ja siirtokunnan historiaa esittelevä osasto. Seinillä on penedolaisten harrastelijataiteilijoiden (mm. Toivo Suni) taidetta ja pitkän pöydän ääressä joukko temaattisia kansioita, joissa esitellään suomalaista muotoilua, ruokakulttuuria, urheilua ja muita aihepiirejä. Kaksi kansiota koostuu pelkästään penedolaisten jäämistöistä kerätyistä valokuvista. Kuvat esittelevät sekä siirtolaisten taustoja Suomessa, että heidän vaiheitaan Penedon siirtokunnassa, ja ovat pikaisen tallentamisen tarpeessa. Eriyisen mielenkiintoisia ovat taiteilija Aarno Kallion valokuvat 1900-luvun alkupuolen Helsingin taide-elämästä ja Penedon varhaisilta vuosilta.

Kuva 90. Viitaniemien talo.

Kuva 91. Terveisiä Suomesta - tarroja Viitaniemien leikkimökin ikkunassa.

Kuva 92. Matkailijat ratsastavat pitkin Mangotietä.

Kuva 93. Resenden paikallisbussi Gourmet Art -ravintolan kohdalla.

Kuva 94. Suomi-puiston Muuttolinnut -muistomerkki.

Alakerrassa sijaitsee kokoelmien värikkäin osa; laaja ja kirjava valikoima kansallispuukuja, käsitöitä, Suomea esitteleviä kuvakirjoja, design-lasia, postimerkkejä, sotamuistoja, tultikkulaatikoita ja kaikkea mahdollista suomalaisesta kulttuurista kertovaa (Kuvat 96 ja 97). Suuri osa esille asetetuista tavaroista on peräisin Penedon siirtokunnan alkuvuosikymmeniltä. Ja mukana on monia siirtolaisten Suomesta mukanaan tuomia esineitä. Osastolla sijaitsevat myös brasilialaisten asiakkaiden suosikkinähtävyydet: perinteiset vaatteet sekä tuohi- ja puukäsityöt. Suomea esitellään lukuisten valokuvakirjojen avulla. Löytyipä täältä yllättäen myös omakustanteinen Höytiäinen -valokuvateos, jonka yksi kirjoittaja tämän julkaisun laatija on. Kontiolahden kunnan edustajat olivat vierailleet Penedossa ja kirjan museolle lahjoittaneet. Penedossa on käynyt vuosikymmenten saatossa monia tunnettuja ja tuntemattomampia suomalaisia: matti- ja maija meikäläisiä, urheilijoita, poliitikkoja, virkamiehiä, taiteilijoita ja tutkijoita.

Kuva 95. Suomi-museon sisäänkäynti; taustalla Lanchonete Skandinávia.

Kuva 96. Suomi-museon kansallispukuja.

Kuva 97. Museossa on esillä monipuolinen kokoelma.

Viereinen Suomi-klubin tanssitila on pääsääntöisesti hiljainen, mutta kerran viikossa lauantaisin siellä järjestetään koko illan kestävät tanssit. Sisäänkäynnin päällä on klubin kyltti tyyliteltyine leijonavaakunoineen (Kuva 98). Eteisestä portaat nousevat toiseen kerrokseen, jossa laaja tanssilattia sijaitsee. Lattian ympärillä ja pitkällä terassilla on seurueita varten pöytiä ja tuoleja. Tanssitilaa koristaa Eila Ampulan yltiöpohjalainen Kruunuhäät-kuvakudos (Kuva 99). Tanssien pääosassa on Anneli Turusen vetämä Penedon Pippurit, Penedon pitkäikäisin tanhuryhmä, joka esittää katsojille suomalaisia kansantansseja (Kuva 100). Tanhuesitysten jälkeen myös yleisö voi osallistua tanssiin, kykyjensä mukaan. Ohjelmallisen vaiheen päättää yhteinen letkajenkka. Tämän jälkeen jatketaan aamuyölle asti vapaamuotoisella tanssilla ja illan vietolla. Illan ohjelma on pysynyt pitkään melko samanlaisena ja sen uudistamisesta keskustellaan.

Penedossa oli vierailuni aikaan peräti kolme eri 'suomalaista' kansantanssiryhmää, joista tunnetuimpien, Penedon Pippurien ja Penedon Kansantanssin Ystävien, välille oli syntynyt suomalaisten yhteistyötä jossakin määrin rasittava kilpailuasetelma. Keskinäinen riitely on aina kuulunut suomalaisten ominaisuuksiin, eikä Penedo ole tästä poikkeus. Yhdessä tekemiselle nähtiin toki monia mahdollisuuksia, henkilökemioiden ristiriitaisuuksista huolimatta, ja seurojen välisellä kilpailulla on myös omat hyvät puolensa. Näin pienessä yhteisössä voimat olisi kuitenkin parasta yhdistää, jos mahdollista. Kansantanssiesityksillä on joka tapauksessa yhteisölle suuri merkitys. Tanssitoiminta kiinnostaa aidosti Penedon nuoria, niin suomalaisperäisiä kuin muitakin, ja tuo heitä suomalaisen kulttuurin pariin yhteisöä vahvistavalla tavalla. Tanssi-illat ovat myös Penedon Suomi-klubin toiminnan keskeinen rahoittaja, jonka varassa myös museotoiminnan pyörittäminen vaikutti osin olevan.

Kuva 98. Suomi-klubin sisäänkäynti.

Kuva 99. Kruunuhäät-kuvakudos.

Kuva 100. Penedon Pippurit esiinty lauantaitansseissa.

Aivan kiinni Suomi-klubin tilojen museopäädystä on Lanchonete Skandinávia, Ulla Nobre da Silvan (o.s. Rouhe, Suomi-klubin puheenjohtaja) miehineen omistama voileipäbaari, jossa myydään myös hampurilaisia, itse tehtyjä liköörejä ja monenlaista muuta suuhun pantavaa (Kuva 101). Täällä törmää iltaisin helposti suomalaisiin, varsinkin lauantaitanssien alla, ja saa kuulla viimeisimmät uutiset kylän tapahtumista. Suomalaiset turistikin poikkeavat mielellään suomalaisten kantapaikassa. Voileipäbaarin ylämäen puolella kohoaa suuri valkoinen rakennus saksalaistyylinen puukoristein (Kuva 102). Se on suomalaista käsin tehtyä suklaata mainostava suklaatalo Chocolate Artesanal Finlandês, neljäs Penedon suklaatehtaista. Kenttätyöjakson aikaan koristeellinen talo oli suljettu.

Kiinni oli myös tien toisella puolella aitojen takana piiloteleva Fazenda Penedon päärakennus, jossa siirtolaiset aluksi elivät yhteistaloudessa munkkikunnalta vapautuneissa tiloissa. Penedon siirtokunnan historiallinen 'alkukoti' on suomalaisittain hyvin kiinnostava rakennus, joka toimi aiemmin myös hotelli Village d'Italiaiana. Tällä hetkellä talo ei ole aktiivisessa käytössä, eikä siihen ole helppo päästä tutustumaan. Ulkonaisesti se näytti kuitenkin olevan suhteellisen hyvässä kunnossa, ja mahdollisesti uudelleen kunnostettavissa matkailukäyttöön, mikäli kiinnostusta tähän tulevaisuudessa ilmenee.

Kuva 101. Ulla Nobre da Silva palvelee tyytyväisiä asiakkaita.

Kuva 102. Suklaatalo Chocolate Artesanal Finlandês.

3.5 Kolme koskea, Fazendinho ja Alto Penedo

Seuraavan sadan metrin matkalla Penedon turisticissa ympäristössä ei näy selviä suomalaisuuden merkkejä. Ainoana poikkeuksena ovat aivan tien alussa, pian Suomi-klubin jälkeen, sekä oikealla että vasemmalla seisovat kaksi Koskenkorva-opastetta (Kuvat 103 ja 104), joista jälkimmäisen takana näkyy Fazenda Penedon ränsistyneitä ulkorakennuksia. Tie ravintolaan on jälleen esitetty kartan muodossa, mukaan lukien Kolmen kosken - Alto Penedon -seudun matkailunähtävyydet. Itse kohteille on kuitenkin vielä pitkä matka. Lyhyen suoran päässä tie haarautuu vasemmalle Afrikka II:n ja oikealle Fazendinho-Alto Penedon ja Kolmen kosken (Três Cachoeiras) suuntaan, ja suunta Koskenkorvaan varmistuu jälleen oikealle osoittavan viitan ansiosta. Täältä matkaa saadaan jatkaa kilometrin verran, läpi vähän asutetun alueen ja ohi Dois Irmãos (Kaksi veljestä) -kaupan, Penedon suurimman supermarketin, ennen kuin saavumme Kolmen kosken alueelle ja sen Suomi-kohteisiin.

Kuva 103. Kartta vie perille ravintolaan.

Täällä Kolmen kosken tieltä erkanee oikealle pieni hotelli Portal do Bosquen (Metsän portin) suuntaan kulkeva tie, Estrada do Corregio Frio, jonka varressa on suomalaista asutusta. Useampi kuin yksi muualla asuva suomalaispariskunta on löytänyt metsän reunasta rauhallisen lomamökin Penedon retkien tukikohdaksi. Corregio Frion varresta löytyy myös Eva ja Marcus Hildénin arboretum puulajikokoelmineen, yksi Penedon Suomi-kohteista. Portal do Bosquen jälkeen sivukatu jatkuu pienenä metsätienä yli puron ja ylös jyrkkää mäkeä läpi aarnimetsän, saavuttaen parin kilometrin jälkeen laakson perukassa sijaitsevan Jordanien viljelypalstan. Tämän tien varressa ja siitä erkanevilla poluilla viihtyvät erityisesti lintuharrastajat ja muut luonnosta kiinnostuneet. Nisäkkäitäkin näkyy. Jopa arka tapiiri tulee täällä öisin aivan asutuksen tuntumaan, kuten sen jäljet ekomatkailuprojektin rakentamalla luontopolulla todistivat.

Kuva 104. Tie jatkuu kohti Kolmea koskea ja Koskenkorva-ravintolaa.

Kuva 105. Koskenkorva-ravintola kosken korvassa.

Palaamme metsän siimeksestä kuitenkin takaisin Kolmen kosken tielle. Pääkatua eteenpäin Dois Irmãos -kaupalta jatkettaessa vastaan tulee pian pieni silta ja koski, jonka korvassa hyvin opastettu Martti Vartian Koskenkorva -ravintola sijaitsee. Suuret mainoskyltit nostavat ravintolan esille ympäristöstään ja ohjaavat vieraat puiden katveessa sijaitsevalle pysäköintipaikalle (Kuvat 105 ja 106). Suomen ja Brasilian liput täydentävät onnistuneesti kuvaa. Viehättävän tiilirakennuksen päädyssä on esillä koko ruokalista, suomeksi! Tarjolla on laaja valikoima suomalaistyyllisiä ruokia, ja niiden brasilialaistettuja versioita, kuten suomalaiset letut (Crepés Finlandes). Monet ruokalajeista on nimetty suurmiesten tai kaupunkien mukaan, esimerkiksi Sibeliukselle tai Helsingille, ja löytyy listalta myös Frango á la Paavo Nurmi eli kanaa Paavo Nurmen tapaan. Myös suomalaiseen voileipäpöytään on mahdollista tutustua. Naapurissa tien toisella puolella harjoitetaan poltetun maan taktiikkaa ja maisema on Penedoon epätavallisen avoin. Siellä sijaitsee myös suomalaisen silmään varsin räikeä Pousada Suarezin lomakeskus (Kuva 107).

Kuva 106. Tervetuloa pysäköimään.

Koskenkorva -ravintolan jälkeen Kolmen kosken tie kulkee ensin asutuksen ympäröimänä, mutta sukeltaa sitten metsän uumeniin, kohoten yhä ylemmäksi vuoren rinteitä. Tien varressa on suomalaisasutuksen historialle merkittävä paikka, jonka satunnainen turisti voi kuitenkin helposti huomaamatta ohittaa. Joessa on tällä kohtaa suurehko kosken alla oleva suvanto, joka on kuin luotu uimapaikaksi (Kuva 108). Kuten monet kirjalliset tekstit, muistelot ja valokuvat todistivat, Penedon siirtolaiset kävivät täällä usein uimassa raskaiden maatöidensä jälkeen, tai muuten vain vapaa-aikoinaan. Nykyisin vesi ei ole yhtä puhdasta kuin 80 vuotta sitten ja levä peittää suvannon kiviä, mutta aika ajoin Kolmen kosken suvannossa uidaan edelleen. Pääsin itse todistamaan kun Penedossa vieraileva suomalainen matkailijapariskunta pulahti täällä veteen pitkän kävelykierroksen päätteeksi, Penedon historialle kunniata tehdessä.

Kuva 107. Pousada Suarez.

Kuva 108. Kolmen kosken uimapaikka.

Vähän matkan päässä vasemmalla on melko huomaamaton portti, jonka takaa vahtikoirat ärhentelevät kulkijalle (Kuva 109). Portin pielessä katse kiinnittyy keltamustaan osoitekilpeen: 'Villa Eila'. Mäen päällä kohoaa suuri valkoinen kaksikerroksinen talo, Eila Ampulan entinen koti. Nykyisin suomalaisen sijoittajan omistuksessa oleva Villa Eila on upea ja säilyttämisen arvoinen taiteilijakoti lukuisine taideteoksineen, asekoelmineen, tyylihuonekaluineen, takkoineen ja maisemineen (Kuvat 110, 111 ja 112). Yläkerrassa on runsaasti majoitustilaa vaikkapa projektihenkilöstölle ja ekomatkaileuprojektin jäljiltä myös mainio lintukirjasto. Metsät hallitsevat maisemaa eikä lähistöllä näy naapureita. Leena Nori asuu Villa Eilassa ja vastaa talon ylläpidosta. Kenttätyöjakson aikana Penedon suomalaiset kokoontuivat tänne juhlimaan hänen 50-vuotispäiviään.

Kuva 109. Villa Eilan sisäänkäynti.

Näillä tienoin Penedon halki kulkeva pääkatu jyrkkenee entisestään ja nousee kiemurrellen ylös Fazendinhon-Alto Penedon alueelle. Tähän on syntynyt omaleimainen asutustihentymä useine hotelleineen, majataloineen, ravintoloineen ja loma-asuntoineen. Pääosa taloista on kuitenkin omakotitaloja, joissa asuvat lapset käyvät tien varren koulua. Kaikissa hotelleissa ja useimmissa majataloissa on myös suomalainen sauna, jota yritykset näkyvästi mainostavat (Kuva 113). Alueella asuu muutamia suomalaisia, kuten kulkija voi ohi kiiruhtavien autojen siniristilipputarroista arvata (Kuva 114). Penedon suomalaiset eivät pidä kovin suurta melua itsestään vaan tyytyvät näin hienovaraisiin keinoihin, tuleehan Suomi muutenkin painokkaasti esille kylän ympäristössä. Pääkatu päättyy bussilinjojen käänköpaikalle, joka on nimeltään Praca Toivo Armas Sipilä (Toivo Armas Sipilän aukio; Kuva 115). Siirtokunnan yhden merkkimiehen mukaan nimetyltä aukiolta löytyy myös hänelle omistettu muistolaatta. Aukiota osoittava viitta on muiden vanhempien katuviittojen tapaan pahasti rapistunut ja uudistamisen tarpeessa. Tältä kohtaa tie jatkuu joko vasemmalle Fazendinhon asutusta seurailleen tai oikealle Alto Penedoon nousten.

Kuva 110. Olohuoneen sisustusta.

Kuva 111. Eila Ampulan teokset koristavat Villa Eilaa.

Kuva 112. Takka ja talon asekokoelma.

Kuva 113. Hotel Serra de Penedon palveluihin kuuluu suomalainen sauna.

Kuva 114. Suomen lippu penedolaisauton takaluukussa.

Kuva 115. Praca Toivo Armas Sipilä.

Alto Penedon alueella on näyttäviä koskia ja putouksia, jotka toimivat myös matkailunähtävyyksinä. Cachoeira de Deus ja Cachoeira Três Bacias sijaitsevat lähellä asutusta ja ovat helposti jalan saavutettavissa. Vuorilta ryöppyävä vesi on täällä puhdasta ja kylmää. Koskiin liittyy myös hieman pelottava piirre. Ne ovat suosittuja Macumba-papittarien (brasilialainen termi Candomble- ja Umbanda-uskonnoille; ks. Verger 1995) yöllisten seremonioiden pitopaikkoja ja päivällä kallioilta saattaa löytyä kynttilöiden jäänteitä ja tulitikkulaatikoita. Paikallisten näkemysten mukaan näistä tavaroista on viisainta pysytellä erillään, koska Macumbaan uskovat pyrkivät saamaan ihmisiä valtaansa noiduttujen tavaroiden kautta. He saattavat myös jakaa näitä lahjoina, eikä lahjan saaja voi olla varma onko tarkoitus hyvä vai paha. Itse en raaskinut jättää täyttä tulitikkurasiaa sateeseen vettymään vaan poimin sen mukaani ja käytin hyvällä menestyksellä. Mitä tästä joskus vielä seuraa, jäänee nähtäväksi.

Valitettavasti Fazendinhon-Alto Penedon seudulla on myös runsaasti irrallaan liikkuvia vahtikoiria, toisin kuin alempana Penedossa, jossa koirat pidetään pääsääntöisesti kytkettyinä. Osa koirista on vihaisia eikä jalan liikkuminen siksi ole täysin turvallista. Koiria pelkäävälle seutu voi pahimmillaan olla suorastaan painajaismainen, joka mutkan takana odottavine suurine ja pienine vahtikoirineen, joita kivetkään eivät välttämättä karkota. Vaarallisimmat tilanteet syntyvät silloin, kun talon portti on jätetty auki ja ohikulkijaa vastaan ryntää portista reviiiriään tunkeilijoita vastaan puolustava saksanpaimenkoira, tai kaksi. Varminta lieneekin liikkua täällä autolla ja katsoa minne kävelyretkensä suuntaa. Itse jouduin perääntymään kokonaan Fazendinon tieltä, jossa kymmenpäisen koiralauman pienet ja äksyt rakit saivat myös suuret tanskandoggit hermostumaan outoon kulkijaan.

Uusia katuja on rakennettu ja rakennetaan Penedon ylärinteille niin, että kirjaimet loppuvat jo kesken. Kulkija huomaakin pian kävelevänsä pitkin Rua DD:tä tai Rua FF:ää, ja onpa teitä ainakin Rua RR:ään saakka (Kuva 116). Seuraamalla Alto Penedon tieverkostoa aivan ylös saavutaan Marias-sem-Vergonha -majataloon, tyypilliseen harrastuspohjalta toimivaan matkailuyritykseen (Kuva 117). Täällä eivät suomalaiset vaikutteet ole kovin näkyviä, mutta suomalainen sauna sentään löytyy. 'Ahkeran Liisan majatalo' on erikoistunut hiljaisuuden tarjoamiseen. Kaikki toimii kaasulla eikä metsästä orkideapuutarhaksi muutetun paikan rauhaa riko mikään. Lapsiasiakkaita tai lemmikkieläimiä ei suvaita. Kelpaa siellä suurkaupunkien työelämässä itsensä loppuun polttaneiden nukkuu, levätä ja sauna. Majataloa johtaa harrastuksenaan kaksi riolaista lääkäriä ja hinta on tasoa vastaava, R150 (€58,5) kahden hengen huoneelta. Tähän sisältyy takka ja erityisen laadukas sänky, termospullo täynnä kaakaota ja runsas aamiainen. Lähellä on myös luontomatkailijoiden suosimia metsäpolkuja monine lintuineen ja eläimineen.

Kuva 116. Rua GG.

Kuva 117. Ahkeran Liisan majatalo.

4 HAASTATTELUAINEISTO

Kenttätutyöjakson kuluessa haastateltiin yhteensä 31 brasilialaista matkailijaa, puolet (15) heistä miehiä ja puolet (16) naisia. Haastattelut suoritettiin satunnaisotannalla joko Pikku-Suomen pääsisäänkäynnin vieressä (Café Korvapuusti) tai Suomi-klubin museossa. Valitut matkailijat olivat siis joko Pikku-Suomen tai Suomi-museon brasilialaisia asiakkaita. Otoksen pienuus selittyy ensi sijassa käytännön ongelmilla. Haastateltavien ollessa portugalia puhuvia ja oman portugalilaisen taitoni ollessa rajallinen, oli haastatteluissa käytettävä tulkkia. Assistenttini Soile Viitaniemi ja Ulla Nobre da Silva suoriutuivat tästä mainiosti. En voinut heitä kuitenkaan loputtomiin vaivata; tehtiinhän työ ilman palkkaa, talkoohengessä. Haastatteluissa saatiin joka tapauksessa esille kokonaisuuden ymmärtämistä auttavaa tietoa Penedon 'suomalaisuuden' ja vetovoiman rakentumisesta brasilialaisten asiakkaiden näkökulmasta.

Haastatteluotoksen matkailijat tulivat etupäässä 2-3 tunnin ajomatkan päästä Rio de Janeiron tai São Paulon osavaltioista. Kaksi kolmasosaa haastatteluista oli Penedossa ensimmäistä kertaa kolmanneksen ollessa jo kokeneita Penedon kävijöitä. 14 ilmoitti kotipaikakseen Rion ja 13 São Paulon esikaupunkeineen (esim. Cachoeira Paulista). Kaksi oli kotoisin Campoksesta (Rio de Janeiro) ja kaksi oli matkustanut Penedoon vähän kauempaa Passoksesta, Minas Gerais puolelta. Muitakin merkittäviä lähtöalueita on. Viikonloppuruuhkien aikainen autojen rekisterikilpien tarkkailu vahvisti penedolaisten kertoman: nykyisin yhä useampi vieras on kotoisin viime aikoina nopeasti kasvaneesta Volta Redondon teräskaupungista. Penedo sijaitseekin matkailuelinkeinon näkökulmasta harvinaisen otollisella alueella, keskellä Rio-São Paulo-Belo Horizonte -kolmiota, jossa asuu yli 60 miljoonaa ihmistä.

4.1 Mikä tekee Penedosta 'suomalaisen'?

Haastattelun alussa matkailijoilta kysyttiin: Olemme Penedossa, Brasiliassa, mutta tätä kylää kutsutaan kuitenkin 'suomalaiseksi'. Mikä mielestänne tekee Penedosta 'suomalaisen', muista Brasilian taajamista poikkeavan paikkakunnan? Saatujen vastausten perusteella kylän ainutlaatuisuutta ilmensi parhaiten sen arkkitehtuuri; Penedon monet teräväharjaiset puutalot (Taulukko 1). Kylään saapuvien matkailijoiden huomiota olivat myös kiinnittäneet lukuisat Suomeen tai suomalaisuuteen liittyvät mainokset ja opasteet (Kuva 118), jotka kaikki mainitaan Penedon raitti -kappaleessa. Aineettomampi ero muihin vastaaviin kyliin oli Penedon tausta suomalaisena siirtokuntana, joka oli lähes kolmanneksen tiedossa. Myös alueen viileä ilmasto liitettiin suomalaisuuteen ja erillaisuuteen, tutkijan yllätykseksi, samoin kuin monet Penedossa myytävät 'suomalaiset' tuotteet, joista yksikään ei kuitenkaan todellisuudessa ollut suomalaista alkuperää, eikä pääsääntöisesti edes yhteydessä suomalaiseen kulttuuriperintöön. Niiden oletettiin kuitenkin olevan suomalaisia, kuten mainoksissa oli annettu ymmärtää.

Penedo oli matkailijoiden mielestä paikkana poikkeuksellisen siisti ja hyvin hoidettu, ja tämä piirre selitettiin myös 'suomalaisuudella'. Sen ravintoloissa tarjottua 'suomalaista' ruokaa pidettiin erikoisena ja ainutlaatuisena. Joka kymmenes vastaaja nosti esille Suomi-museon, joka onkin ainoa laatuaan Brasiliassa ja pyrkii välittämään tietoa suomalaisesta kulttuurista ja elämäntavasta. Muutamit haastateltavat olivat myös kiinnittäneet huomiota suomalaisten saunojen yleisyyteen; mainostavathan useimmat hotellit tätä peseytymisen ja rentoutumisen muotoa (ks. kappale 4.5). Yhtä lailla huomioitiin suomalaisten siirtolaisten työn jälki; vihreä ja rehevä laakso monine puineen, pensasaitoineen ja istutuksineen. Lähiseudulla on vertailukohteena laajoja puuttomia karjan laitumia, samanlaisia entisiä kahvitiloja jollainen Penedokin ennen siirtokuntaa oli. Penedossa sinänsä harvinainen suomen kieli oli myös noteerattu, joko kadulla kuultuna (Kuva 119) tai todennäköisemmin mainoskylteissä nähtynä.

Kuva 118. Penedon keskustan viittaviidakkoa.

Kuva 119. Suomea puhuvia penedolaisia: Laura Ampula, Alice Guedes da Silva-Viitaniemi ja Rafael Viitaniemi.

Tunnusmerkki	Prosenttiosuus vastaajista (n=31)
Arkkitehtuuri; teräväharjaiset puutalot	52 %
Suomi-kylttejä kaikkialla	32
Siirtokuntatausta; historia	29
Viileä ilmasto	23
Suomalaiset tuotteet	19
Siisteys ja järjestys; hyvin hoidettu	16
Suomalainen ruoka	13
Suomi-museo	10
Saunoja joka paikassa	6
Kasvillisuus; suomalaisten istutustyö	6
Vieraanvaraisuus	6
Suomen kieli	3

Taulukko 1. Penedon 'suomalaisuuden' tunnusmerkit matkailijoiden näkökulmasta.

Yhteenvedona voidaan todeta, että kenttätöiden yhteydessä erikseen kartoitettu fyysinen ympäristö on monien muiden matkailukohteiksi muuttuneiden siirtokuntien (ks. esim. Henderson 2002) tapaan se keskeinen tekijä, joka luo Penedon erilaisuuden ja nostaa paikkakunnan esille muiden vastaavien Brasilian kylien joukosta. Arkkitehtuuri ja Suomi-kyltit saivat odotettua huomiota. Osittain kyse on hyvin harkitusta ja toteutetusta taktiikasta, josta Pikku-Suomi on paras esimerkki. Samaan fyysisten objektien kategoriaan kuuluivat myös mainostetut tuotteet, tarjolla oleva ruoka, museo, saunat ja istutukset. Siirtokuntataustan tiedostaminen ja Suomen kielen tunnistaminen olivat jo vaatineet tiedon hankintaa ja oppimista. Viileän sään, siisteyden ja vieraanvaraisuuden liittäminen nimenomaan suomalaisuuteen tapahtui enemmän stereotyyppisten odotusten ja mielikuvien (esim. Hottola 1999; 301-309) kuin konkretian tasolla, vaikka yhteydet toki ovat olemassa; matkailijoiden Suomi-tietämykseen kuului tieto kylmästä ilmastosta (ks. 4.5). Penedon 'suomalaisuutta' tarkasteltaessa on hyvä muistaa, että Penedon asukkaista vain murto-osa on nykyisin suomalaisia, eikä aivan kaikki Penedossa ole suinkaan heidän luomaansa tai ylläpitämäänsä. Merkittävä osa Penedossa nähtävästä 'suomalaisuudesta' on muiden kuin suomalaisperäisten brasilialaisten työn tulosta.

4.2 Penedon vetovoimatekijät

Kun haastateltavilta tiedusteltiin tärkeimpiä syitä juuri Penedon valitsemiseksi matkakohteeksi, nousivat ensimmäisinä esille suotuisa ilmasto ja kylän järjestyneisyys (Taulukko 2). Haastattelujen perusteella Penedon brasilialaiset asiakkaat arvostivat viileää ja raikasta vuori-ilmaa siinä missä Pohjolan asukkaat haikailevat kuumille aurinkorannoille. Penedon asiakaskunta asustaa etupäässä rannikon kuumissa metropoleissa ja pakenee siksi mielellään viikonlopuiksi vuorille 'jäähdyttelemään'. Sekä kuumalla ja hiostavalla että kylmällä ja jäätävällä ilmastolla on omat psyykkiset ja fyysiset haittavaikutuksensa eikä ihminen välttämättä viihdy äärioloissa (Colquhoun 1971). Brasilian alankojen lämpimät yöt tuntuvat arkipäiväisiltä niihin tottuneille ja tarjolla oleva vaihtelu virkistää. Vuoriston alle +30C päivät ja alle +20C yöt ovat lähellä merenpinnan tasoa asuville jo viileitä. Myös patikointi, ratsastusretket ja Penedon kujilla kuljeskelu sujuvat paremmin viileässä vuori-ilmastossa kuin rannikon hiostavassa kosteudessa. Iltaisin on tilaisuus koreilla nahkatakeissa ja muissa

talvivaatteissa, tai nautiskella takkatulen ja saunan lämmöstä, rauhallisessa ja turvallisessa ympäristössä.

Viileyden ja talviteemojen suosio Penedossa on suomalaisittain varsin mielenkiintoinen seikka. Suomen matkailuelinkeino näkee kylmän vuodenajan ja matkailun kausiluonteisuuden pääsääntöisesti ongelmana, talviturismista elantonsa saavaa Lapin matkailua lukuun ottamatta (esim. Honkanen 2004). Eurooppalaiset matkailijat kokevat usein talven ja siihen liittyvän kylmyyden luotaan työntävänä seikkana. Trooppisessa Etelä-Amerikassa tilanne on kuitenkin päinvastainen. Kaksi Penedossa haastateltua matkailijaa totesi jopa pettyneensä alueen säähän, joka ei ollut heidän mielestään tarpeeksi kylmä (Taulukko 4). Lumisade olisi ilmeisesti kruunannut matkan. Ukkosrintamiin liittyneitä ohimeneviä raekuuroja koettiin sentään Penedossa kahteen otteeseen kesäkuussa 2005, keskellä eteläisen pallonpuoliskon talvea.

Peruste	Prosenttiosuus vastaajista (n=31)
Viileä ilmasto	42 %
Järjestys (rauhallisuus, siisteys, turvallisuus)	42
Lähellä luontoa (vehreys, kansallispuisto)	23
Helppo saavutettavuus	23
Romanttinen kohde pariskunnille	19
Uusi kohde (1. vierailukerta)	16
Hyvät palvelut (kaupat, ravintolat, majoitus)	16
Kiinnostava kulttuuri (historia, arkkitehtuuri)	10
Vieraanvarainen, ystävällinen	6
Komeat maisemat	6
Patikointi mahdollista	6
Ystävien suosittelu	3

Taulukko 2. Penedon tärkeimmät vetovoimatekijät.

Penedon järjestyneisyys veti myös matkailijoita puoleensa. Tällä tarkoitettiin turvallisuutta, siisteyttä ja rauhallisuutta. Ero Penedon eduksi onkin selvä verrattuna lähiseudun kaupunkeihin. Suurissa metropoleissa paikalliset asukkaatkin joutuvat olemaan varuillaan ja välttämään tiettyjä seutuja. Yöaikaan ei ole kovin turvallista liikkua kodin ulkopuolella, eikä ainakaan jalan. Ympäristö on usein meluisa ja täynnä liikettä. Katujen varret eivät ole kaikkialla siistejä, vaan jätehuollon kanssa on ongelmia. Pelkkä ihmisten paljous takaa sen, että ristiriitoja riittää. Joukossa on aina joku joka sotkee paikkoja tai vaanii tilaisuutta hyötyä toisten kustannuksella. Autoliikenteen tungos on ruuhka-aikaan valtava. Neljä kertaa 20-miljoonaisen São Paulon läpi ajaneena olen noiden kahden ajotunnin aikana todistanut viittä kolaria. Kerran hälytysajossa ollut poliisiauto tönäisi omaakin autoani.

Kontrasti Etelä-Amerikan suurten kaupunkien ja maaseudun välillä voi olla jyrkkä. Suurkaupungeissakin ikävät asiat tosin keskittyvät harvoille ja valituille alueille. Rion faveloissa poliisi joutuu liikkumaan panssariautoilla ja käyttämään konetuliaseita, kun taas Penedon järjestyksen valvojat voivat pääsääntöisesti loikoilla rauhassa partioautoissaan. Televisiossa ilta illan perään näytetyt Rion ja São Paulon poliisin ja rikollisten väliset taistelut, seuloiksi ammutut autot ja kaikki muu vastaava ovat kaukana Penedosta ja useimmista muista maaseudun paikkakunnista. Brasilian maaseutu on pääsääntöisesti hyvin turvallista seutua ja

brasiliaiset tunnetusti eräs maailman vieraanvaraisimmista ja ystävällisimmistä kansoista. He auttavat yleensä vaivoja kaihtamatta turistia hänen pienemmissä ja suuremmissa ongelmissaan. Jos yhteistä kieltä ei suoraan löydy, on kännykän päässä englantia taitava ystävä, joka tulkkaa keskustelun. Matkailija ei Brasiliassa kovin helposti pulaan joudu. Penedon turismiin liittyy vahva romanttinen aspekti. Kylän vuorimajoihin ja hotelleihin kuhertelemaan saapuvat pariskunnat jakautuvat kahteen pääasialliseen kategoriaan: häämatkallaan oleviin nuoriin pareihin ja viikonloppua viettäviin aviopareihin tai 'salarakkaisiin'. Vuorten rinteiden vuokrattavat bungalowit ja yksityiset tasokkaat viikonloppuhuvilat ovat varsinkin jälkimmäisen ryhmän suosiossa. Täällä seurusteluun liittyvät luontevasti takkatulen loimu, kynttilät ja kylpeminen suomalaisessa saunassa, joka on usein varustettu romantiikkannälkäiseen makuun porealtaalla ja muulla asiaan kuuluvalla rekvisiitalla. Niin rauha kuin anonymiteetti ovat taattuina Penedon reuna-alueiden monissa majoituspaikoissa. Samoja asioita on tarjolla myös lähempänä São Paulo, Campos do Jordãon saksalaistyyliisessä kylässä, mutta selvästi kalliimpaan hintaan.

Penedon palveluja pidettiin haastatteluissa pääsääntöisesti hyvinä ja vierailuun houkuttelevina. Eniten kiiteltiin majoitusten ja ravintoloiden tasoa, mielenkiintoisia kauppoja ja palvelujen monipuolisuutta. Monille brasilialaisille Penedo on myös yhä edelleen uusi ja siksi kiinnostava kohde, pitkästä matkailuhistoriastaan huolimatta. Suurten metropolien kasvualueella riittää pienelle kylälle lähes loputtomasti uusia asiakkaita. Lisäksi Penedo on 'suomalaisuutensa' takia riittävän erikoinen ja ainutlaatuinen kohde ollakseen matkailullisesti kiinnostava myös kulttuurisessa mielessä. Eniten itse Suomesta yleensä varsin vähän tietävät matkailijat korostivat kylän rakennetun ympäristön erikoislaatuisuutta; pohjoismaalaiseen ja keskieurooppalaiseen tyyliin rakennettuja puutaloja, joita arveltiin suomalaisiksi, sekä tietoisuutta Penedon historiasta suomalaisena siirtokuntana.

Matkailijat arvostivat myös penedolaisten vieraanvaraisen ystävällistä asennetta. Majoitus-, ohjelma- ja ravitsemuspalvelujen tarjoajien tai kauppiaiden osalta tämä on lähes itsestään selvää, mutta myös ns. tavallisten penedolaisten suhde matkailijoihin vaikutti kenttätyöjakson havaintojen perusteella harvinaisen ristiriidattomalta. Kuten Soile Viitaniemi toi esille, Penedossa on kasvettu pienestä pitäen turistien läsnäoloon ja totuttu toimimaan heidän kanssaan. Kun matkailusta ei ole koitunut paikkakunnalle viikonloppujen ruuhkia kummempia haittavaikutuksia, matkailijoiden ja kyläläisten välillä ei pääsääntöisesti ole suurta varallisuuseroa, ja kaikki tiedostavat turismin positiiviset taloudelliset vaikutukset, on ilmapiiri luonnollisesti varsin myönteinen. Luonnon luomat esteettiset puitteet pitävät omalta osaltaan huolen viihtymisestä ja tarjoavat aivan rakennetun ympäristön lähellä erilaisen toimintaympäristön omine aktiviteetteineen. Ympäristön pilaantumiseen tai kulumiseen liittyviä ongelmia ei Penedossa yleensä liitetä suoraan turismiin, vaikka se osin näiden kasvavien ongelmien taustalla onkin.

Havaintoaineiston tukiessa haastattelujen tuloksia voidaan siis päätellä, että Penedo valikoituu matkakohteeksi ensi sijassa siksi, että se on viileässä vuori-ilmastossa luonnon keskellä sijaitseva siisti, miellyttävä ja turvallinen kohde, jonka niin Rion kuin São Paulon asukkaat voivat helposti saavuttaa. Merkittävä tekijä on myös Penedon maine nuorten ja vähän vanhempienkin parien kuhertelupaikkana, jossa on hyvät palvelut ja kiinnostava kulttuuri. Penedo mielletään myös edelleen tuoreeksi kohteeksi, jossa läheskään kaikki eivät ole ehtineet käydä. Tämän lisäksi vieraat otetaan Penedossa ystävällisesti vastaan, maisemat ovat komeat ja kävelyretket ovat mahdollisia niin katuverkon kuin metsäpolkujenkin avulla. Kun matkailijoiden kokemukset ovat pääsääntöisesti hyviä, suositellaan Penedoa myös ystäville ja tuttaville. Penedon matkailun tulevaisuus on taattu, mikäli sen volyyymi saadaan pidettyä nykyisellä tasollaan, kehitystyön kohdistuessa ensi sijassa laadun parantamiseen.

'Suomalaisuus' tekee Penedosta erilaisen muiden Kaakkois-Brasilian paikkakuntien joukossa ja nostaa sen julkisuudessa esille säännöllisin välein. Haastatteluissa suomalaisuus ei

kuitenkaan noussut kovin selvästi esille matkakohteen valintaan vaikuttavana tekijänä. Mielenkiintoinen kulttuuri oli vasta kahdeksanneksi yleisin syy valita Penedo. Puolet ensikertalaisista vierailijoista ei ollut edes tiennyt etukäteen Penedon Suomi-taustasta. Toisaalta moni oli tutustunut Penedon tähän puoleen etukäteen Internet-aineistoja selaillen, ja tiesi siksi mitä odottaa. Paikan päällä suomalaisuus tuo joka tapauksessa merkittävää lisäarvoa alleviivatessaan Penedon ainutlaatuisuutta muiden vastaavien brasilialaiskylien joukossa. Sen voidaan olettaa palkitsevan tätä kautta myös Penedon muista syistä kohteekseen valinneita matkailijoita. Kuten toisaalla tässä julkaisussa on kerrottu, monet palvelut ja tuotteet kulutetaan 'suomalaisina', ja Penedossa on tarjolla myös aidosti suomalaisia ohjelmapalveluja.

Kaikki tämä kiinnostaa matkailijoita heidän saavuttuaan Penedoon, vaikka matkalle onkin lähdeyksi ensi sijassa muista syistä. Yhtenä esimerkkinä tästä voidaan mainita kylässä myytävät Penedo-aiheiset T-paidat. Tarjolla oli joko Penedo-Colonia Finlandesa, Penedo-Itatiaia tai Penedo-Brazil –tekstein koristeltuja paitoja. Turistien T-paitojen järjestelmällinen seuranta paljasti valikoimasta ostetun lähes yksinomaan Penedo-Colonia Finlandesa -paitoja, joissa yhteys suomalaisuuteen on esillä. Toisaalta on tuotava esille kahden haastateltavan näkökulma: Penedo ei ole yhtä näkyvästi suomalainen kuin esim. Rio Grande do Sulin saksalaiskylät, joiden kaduilla puhutaan etupäässä saksaa ja siirtolaiset ovat edelleen enemmistönä. Tämä pariskunta oli odottanut suomalaisempaa Penedoa ja oli ilmeisesti joutunut hieman pettymään odotuksissaan. Saksalaisperäisiä brasilialaisia on maassa yli 12 miljoonaa (Radiobras 2006) ja suomalaisia vain muutamia satoja.

4.3 Ilon aiheet ja pettymykset

Perillä Penedossa haastatellut matkailijat kohtasivat sekä positiivisia että negatiivisia yllätyksiä, painatuksen ollessa selkeästi positiivisella, odotukset täyttävällä puolella. Kysyttäessä brasilialaisilta asiakkailta Penedossa vieraillessa vastaan tulleista erityisen mielenkiintoisista tai miellyttävistä seikoista, kaikkein suosituimmiksi osoittautuivat Suomi-klubin ylläpitämä Suomi-museo ja kylän suomalainen (tai suomalaiseksi mielletty), muusta Brasiliasta poikkeava arkkitehtuuri (Taulukko 3). Ensin mainittuun suosioon vaikuttaa luonnollisesti se, että puolet haastatteluista suoritettiin Suomi-museon tiloissa, jonne ohjautuvat erityisesti kulttuurihistoriasta kiinnostuneet. Museo sai kuitenkin mainintoja myös Pikku-Suomessa haastatelluilta ja onkin epäilemättä yksi Penedon brasilialaisittain erikoisimmista kohteista. Museon kokoelmista esille nostettiin varsinkin värikkäät kansallispuvut sekä puusta ja tuohesta tehdyt käsityöt. Tämä tukee sekä Ulla Nobre da Silvan että Soile Viitaniemen kokemuseräistä näkemystä matkailijoiden suosikeista. Asia erikseen ovat matkailijoiden museossa näkemänsä perusteella tekemät tulkinnat, joista viitteitä on tulkittavissa kappaleessa 4.4 esitellyistä tuloksista (ks. myös McLean & Cooke 2002).

Myös Penedon arkkitehtuuria pidettiin mielenkiintoisena kokemuksena, sehän oli matkailijoiden silmissä selkeästi eniten Penedon muista vastaavista Brasilian kylistä erottava tekijä. Usea vastaaja arveli Penedon keskustan muistuttavan autenttista suomalaista kylämiljöötä ja selvästikin nautti ulkomailla olon illuusiosta. Kuten eräs haastateltu totesi: *“Suomessa kaikki kylät ovat varmaankin kuin Penedo”*. Penedon rakennettu ympäristö tarjoaa nykyisellään mahdollisuuden irtautua arkisista brasilialaisista ympyröistä ja jopa suomalainenkin voi hetkittäin tuntea olevansa lähellä kotikulmiaan, kuten Penedon raittia kartoitettaessa kävi entisen keramiikkapajan kohdalla. Irtautumisen elämystä voidaan täydentää myös retkellä ulkomaiseen ruokakulttuuriin, tässä tapauksessa 'suomalaiseen', ja tapaamalla kulttuurin joulupukin tapaisia edustajia. Virtuaalisten ulkomaanmatkojen tarjoaminen on yksi kulttuuristen teemapuistojen tehtävistä.

Penedon kauppoihin kohdistui haastatteluissa paljon kritiikkiä, mutta kiitostakin ne saivat. Osaa vastaajista miellytti erityisesti Pikku-Suomen putiikkien keskittymä, jossa oli helppo

kiertää paikasta toiseen. Myös kylän runsas kasvillisuus koettiin myönteisenä seikkana, onhan ero selvä moniin karjatalouden laidunmaina pysyneisiin lähiseudun alueisiin, maisemaa rumentavasta 'morrun' kaivannosta huolimatta. Viileä ilmasto, Penedon tärkein vetovoimatekijä, mainittiin vain muutamassa vastauksessa. Ilmeisesti oli saatu mitä odotettiin, eikä sää enää yllättänyt positiivisesti. Loput erityisen myönteisistä tai mielenkiintoisista seikoista - sauna, tanhut, historia, kynttilät, joulupukki, koristevalot, Pikku-Suomi, edulliset hinnat ja vieraanvaraiset ihmiset - ovat kaikki Penedon matkailun hyviä ja koeteltuja peruselementtejä. Kaksi vastaaja nosti vielä esille läheisen Itatiaian kansallispuiston, johon he tekivät vierailuja Penedosta käsin. Kansallispuiston majoitukset (5 hotellia) täyttyvät yleensä viikonloppuisin. Penedosta pääsee Dutraa pitkin kansallispuiston portille alle puolessa tunnissa.

Mielenkiinnon ja mielihyvän kohteet	Prosenttiosuus vastaajista (n=31)
Suomi-museo (kansallispuvut, puu- ja tuohityöt)	36 %
Arkkitehtuuri	32
Suomalainen ruoka	19
Hyvät kaupungit	16
Hyvin hoidettu vihreä ympäristö	13
Viileä sää	10
Sauna	6
Suomi-klubin kansantanssit	6
Siirtokunnan historia	6
Kansallispuisto	6
Kynttilävalikoimat	6
Joulupukin tupa ja joulupukki	6
Edulliset hinnat (verrattuna Campos do Jordãoon)	6
Yölliset koristevalot	6
Kohteliaat, vieraanvaraiset ihmiset	6
Pikku-Suomi	3

Taulukko 3. Positiivisimmat ja mielenkiintoisimmat Penedossa kohdatut asiat.

Haastatteluissa nousivat esille myös ne asiat joista matkailijat eivät Penedossa pitäneet (Taulukko 4). Pääosa tosin ilmoitti olevansa täysin tyytyväisiä. Eniten moitteita sai monien liikkeiden kiinniolo arkipäivinä, ja erityisesti alkuvuokolla. Lähes yhtä paljon rahojaan käyttämään halukkaita turisteja sapetti arkipäivinä saatavilla olevien ohjelmapalveluiden puute. Viikonloppuja pidettiin toisaalta epämiellyttävän ruuhkaisina. Viikonloppuvieraiden ja muiden matkailijoiden tarpeiden välillä oli ristiriita. Penedoon olisi haluttu tutustua rauhassa hiljaisempina arkipäivinä, kylässä pitempään majoittuen, mutta tämä osoittautui käytännössä vaikeaksi palvelujen ollessa kiinni turisti-infoa ja ravintoloita myöten (Kuva 120). Tämän lisäksi Pikku-Suomea pidettiin liiaksi turistiryssä oloisena ja sen tuotevalikoimaa heikkolaatuisena. Myös sää ja hintataso olivat yllättäneet negatiivisesti muutamien mielestä, kuten usein on matkailun yhteydessä. Ensin mainittuun ei Penedossa tosin voida vaikuttaa ja jälkimmäinen ongelma riippuu olennaisesti matkailijan henkilökohtaisista odotuksista ja varallisuudesta.

Kuva 120. Casa do Fritz - auki vain viikonloppuisin.

Penedon turistikauppojen tavaravalikoima on paljolti samaa taattua bulkkitavaraa, jota myydään kaikissa muissakin Dutran varren matkailukohteissa, vaikka esim. Lonely Planetin Brasilian matkaopas harhaanjohtavasti Pikku-Suomen paikallisia käsitöitä mainostaakin (Noble ym. 2002, 246). Suomalaisuus on esillä Penedossa, mutta ei kuitenkaan matkamuistoina myytävien tuotteiden osalta. Niistä ei löytynyt yhtään Suomessa valmistettua tai suomalaista kulttuuria suoraan ilmentävää esimerkkiä. Suomesta Brasiliaan tuotavia tuotteita ei voi edes harkita niiden kalliin hinnan ja kuljetuskustannusten takia; Suomi-tuotteet pitäisi pystyä valmistamaan paikan päällä. Myös laadussa on aina parannettavaa. Esimerkiksi Penedon suklaatehtaissa on hienot aromit ja myymälöiden hyllyt notkuvat erilaisista vaihtoehdoista, mutta itse suklaa ei valmistajien perussuklasiin kohdistuneiden makutestien perusteella ole aivan yhtä suussa sulavaa kuin eurooppalaisilla valmistajilla. Osittain tämä on seurausta ilmaston vaatimuksista; suklaan on oltava kovempaa sulamisen estämiseksi. Suklaan laatua voitaisiin kuitenkin ilmeisesti nykyisestä nostaa ottamalla oppia pitempään alalla olleilta valmistajilta.

Kun viisi ensimmäistä vastausluokkaa koskevat samaa ongelmakokonaisuutta on selvää, että Penedon matkailun kehittämisessä on syytä kiinnittää erityistä huomiota sen viikonloppukeskeisyyteen (ks. myös kappale 2.3). Viikonloput koetaan jo osin epämukavan ruuhkaisiksi, jopa harvinaisen suvaitsevien ja sosiaalisten brasilialaisten näkökulmasta. Arkipäivinä Penedoon saapuville matkailijoille ei kuitenkaan ole tarjolla riittävästi palveluja. Yritykset ovat mukautuneet vallitseviin olosuhteisiin, mutta myös vahvistavat niitä ollessaan viikolla suljettuina ja kärsivät taloudellisesti liiketoiminnan keskittymisestä viikonloppuihin. Myös Pikku-Suomen rooli on kaksijakoinen. Teemapuisto kerää matkailijat yhteen ja toimii kylän turismin keskuksena, nostaen sen profiilia. Toisaalta se karkottaa ruuhkillaan ja keinotekoisuudellaan osaa asiakaskunnasta. Jälkimmäinen ongelma lieventyisi tarjolla olevan tavaran laadun ja paikallisuuden parantamisella, kunhan vain löydettäisiin oikeat, myyvät ja tuotantokustannuksiltaan edulliset tuotteet.

Pettymyksen aihe	Prosenttiosuus vastaajista (n=31)
Kaupat kiinni viikolla	19 %
Ei ohjelmapalveluja viikolla	13
Viikonloppuisin liian ruuhkaista	13
Turisti-info kiinni	6
Ei ateriointimahdollisuutta ennen puoltapäivää	6
Turistirysä	6
Myytävät tuotteet turistikrääsää	6
Ilmasto ei tarpeeksi kylmä	6
Kalliit hinnat	3

Taulukko 4. Haastatelluille matkailijoille pettymyksiä tuottaneet seikat Penedossa.

4.4 Suomen ja Brasilian erot

Tiedusteltaessa matkailijoilta heidän käsitystään Suomen ja Brasilian eroista kolmasosa haastateltavista ei tiennyt Suomesta yhtään mitään sen lisäksi mitä oli oppinut Penedossa. Yleisen jatkoargumentin mukaisesti Suomen oletettiin olevan aika samanlainen kuin Brasilia. Tätä perusteltiin globalisaatiolla; sen edetessähän kulttuurien väliset erot katoavat ja kaikista maista tulee monikulttuurisia Brasilian tapaan (MacCannell 2001). Molemmat maat tuntevien mielestä näin ei tietenkään vielä ole, vaan Brasilian ja Suomen väliset kulttuuriset erot ovat edelleen selviä. Matkailijoiden johtopäätökset ovat kuitenkin ymmärrettäviä. Oman kulttuurin kautta tapahtuvat yleistykset ovat tavallisia kun tuntemattomia seutuja ja kulttuureja arvioidaan tilanteissa, jossa asiantiedon määrä on vähäinen (Hottola 1999; 301-304). Toisessa ääripäässä tietoa on myös vähän ja yleistys tehdään vastakulttuuriotetuksen (vrt. Duncan 1993) pohjalta: Suomi on kaikessa erilainen kuin Brasilia. Tätä mieltä oli yksi haastateltava, jolla oli pohjoismaisia sukulaisia ja siksi jonkin verran tietoa Skandinavian olosuhteista.

Penedo on ilmeisesti Brasiliassa tärkeämpi Suomen ja suomalaisuuden näyteikkuna kuin usein ymmärretäänkään, kuten esimerkiksi sen seuraavassa kappaleessa kuvattu rooli saunakulttuurin levittäjänä ja alla luetellut näkemykset ilmaisevat. Suomen ulkoministeriö on tukenut Penedon Suomi-klubin toimintaa ja tukea olisi tästä näkökulmasta syytä jatkaa, ja mielellään lisätäkään. Ilman Penedoa Suomen markkinointi Brasiliassa olisi nykyistä selvästi hankalampaa. Jo pelkästään taloudellisesta näkökulmasta Suomen läsnäolo tässä Etelä-Amerikan kasvavassa suurvallassa on toivottavaa - kulttuurisista ja sosiaalisista seikoista puhumattakaan. Brasiliassa on myös monia tuotteita ja tietämystä joista suomalaiset voivat vain haaveilla; guarana-virvoitusjuomat ja maailman kehittynein biopoltoaineiden tuotanto- ja jakeluverkosto, vain kaksi esimerkkiä mainitakseni. Brasilialaisten matkailu Suomeen kaipaisi myös uusia avauksia. Asiakaskuntaa ja kiinnostusta epäilemättä löytyisi, Penedon madallettua omalta osaltaan matkustamisen kynnystä.

Tietämyksen tai tiedoksi oletetun 'tiedon' osalta nousivat esille seuraavat 14 Suomen ja Brasilian välistä eroa. Asiat on lueteltu esiintymisfrekvenssinsä mukaisessa järjestyksessä yleisimmästä harvinaisimpaan. 1) Brasilialaiset elävät lämpimässä ilmastossa ja ovat siksi avoimia ja välittömiä 'kesäihmisiä', ja pukeutuvat kirkkaisiin, puhtaisiin väreihin. Suomalaiset elävät kylmässä ilmastossa ja ovat siksi sulkeutuneita ja jurottavia talvi-ihmisiä, ja suosivat murrettuja värejä. Sama ero on haastateltavien mukaan olemassa yleisemminkin pohjoisten eurooppalaisten (kuten saksalaisten) ja eteläisten eteläamerikkalaisten välillä. 2) Suomessa on kylmä ja tuulinen ilmasto eli ilmastoltaan Suomi poikkeaa jyrkästi trooppisen lämpimästä Brasiliasta. Eurooppalaiset saapuvat Brasiliaan juuri päästäkseen pois epäinhimillisestä

jääkaappi-ilmastostaan, jossa paleleminen on arkipäivää. 3) Suomessa puhutaan jotakin muuta kieltä kuin portugalia. Kieli on erityisen vaikea oppia, koska sillä ei ole mitään yhtymäkohtia espanjaan tai Englantiin ja kommunikatio suomalaisten kanssa voi siksi olla hankalaa.

4) Suomalainen arkkitehtuuri poikkeaa selvästi brasilialaisesta, kuten Penedon Pikku-Suomen puutalomiljöön kävijöilleen todistaa. Sille ovat tyypillisiä teräväharjaiset puutalot. 5) Suomi on korkean teknologian maa ja tässä suhteessa edellä Brasiliassa. Tunnettu suomalainen yhtiö on Nokia, mutta Brasiliassa tiedetään myös Valmet-traktorit (Valtra). 6) Suomalainen ruokaperinne poikkeaa selvästi brasilialaisesta, joskin tuon eron tarkempi määrittelyminen on suomalaisten ruokien vähäisen tuntemuksen ansiosta vaikeaa. 7) Joulun ja talven liittyvät vahvasti Suomen imagoon. Tätä eivät tukeneet pelkästään Penedossa nähty Casa de Papai Noel vaan myös Brasilian televisiossa säännöllisesti joulun aikaan näytetyt kuvat joulupukista Suomen Lapissa, poroineen ja rekineen. 8) Suomi on Penedon tapaan vieraanvarainen paikka, jonne brasilialaisetkin ovat tervetulleita.

9) Taitavat F1-kuljettajat Mika Häkkinen ja Kimi Räikkönen ovat kotoisin Suomesta. Formula 1 on Brasiliassa hyvin suosittua ja kuljettajien taustat tunnetaan. Liiankin suosituiksi osoittautuivat Suomi-klubin museossa aiemmin esillä olleet Keijo Rosbergin ajohanskat, jotka siirtyivät museossa vierailleen varkaan kokoelmiin. Mika Häkkinen muistetaan edelleen osittain siksi, että hän kilpaili F1:ssä samaan aikaan kuin Ayrton Senna, Brasilian suuri sankari, jolle esimerkiksi Penedon ja São Paulon välinen, Dutran rinnalla kulkeva suuri tulli tie on nimetty. 10) Suomessa vallitsee Pohjoismainen sosiaalisen tasa-arvon yhteiskuntamalli, toisin kuin Brasiliassa, jossa vallitsee sosiaalinen epätasa-arvo. Suomen järjestelmä vaikuttaa täydellisyydessään kuitenkin lähes utopistiselta unelmalta. Kuten yksi haastateltava kysyi: *“Onko tuollainen tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus oikeasti olemassa?”* Vaikea kysymys vastattavaksi kun otetaan huomioon hyvinvointiyhteiskunnan viimeaikainen alasajo Suomessa (esim. Tilastokeskus 2005, 464), sekä asiaan liittyvien sanojen ja tekojen erot.

11) Suomi on kesällä valoisampi ja talvella pimeämpi kuin Brasilia; osa haastatelluista tunsikin sekä yöttömän yön että kaamoksen ja halusi asialle varmistuksen suomalaisilta haastattelijoilta. 12) Suomi sijoittuu Euroopassa barbaariseen Pohjolaan; sivistyneen ‘roomalaisen’ Välimeren alkeelliseen ja animaaliseen vastapooliin. Brasilia kantaa Uudessa Maailmassa goottien ja muiden pohjoisesta vyöryneiden raakalaisten hävittämän Rooman perintöä. Eräs haastateltu muisteli tässä yhteydessä kouluaikojaan ja opettajan luennon innoittamaa piirrosta karvaisesta ja sarvipäisestä, raakaa lihaa syövästä viikingistä. 13) Suomalaisilla ihmisillä on vaaleat hiukset, toisin kuin valtaosalla brasilialaisista. 14) Suomessa kaikilla on aina kiire, toisin kuin Brasiliassa, jossa aikataulut ovat inhimillisen joustavia eikä kaikkea suunniteltua tarvitse välttämättä toteuttaa, ainakaan juuri sillä hetkellä.

Kaiken kaikkiaan vastaajien tietävämpi kaksi kolmasosaa toi esille Suomen ja suomalaisuuden tunnettuja ainesosia. Näkemykset ovat odotetusti luonteeltaan stereotyyppisiä eli ne perustuvat oikeaan tietoon, jota kuitenkin liioitellusti yleistetään (Krebs & Denton 1997). Kaikkein epämääräisimmältä vaikutti aluksi oletus jaosta talvi- ja kesäihmisiin, joka oli myös useimmin esille tuotu ero suomalaisten ja brasilialaisten välillä. Näkemyksellä on kuitenkin tosiasialliset taustansa. Eri kansojen mentaliteetit eroavat tutkitusti toisistaan, joskaan eivät välttämättä järjestelmällisesti brasilialaisten tässä tapauksessa esittämällä tavalla (vrt. esim. Gannon 1994). Ero Euroopan pohjoisosien (Skandinavia, Suomi, Baltia, Hollanti, Saksa, Iso-Britannia) ja esimerkiksi brasilialaisille läheisempien Välimeren maiden kansojen mentaliteetissa on joka tapauksessa vertailevien tutkimustenkin perusteella selvä.

4.5 Saunakulttuuria

Haastattelujen, kirjallisiin materiaaleihin tutustumisen ja havainnoinnin yhteydessä kiinnitettiin myös erityistä huomiota saunaan ja saunomiseen, onhan saunominen omaleimainen osa suomalaista kulttuuriperintöä (Vuorenjuuri 1967). Kuten tapoihin kuuluu, rakensivat Penedon suomalaiset saunan heti ensi töikseen Brasiliaan saavuttuaan. Itse rakennus nousi nopeasti entisestä kotimaasta tuoduilla työkaluilla, mutta vastakoivuja ei Penedossa ymmärrettävästi ollut. Hädässä keinot kuitenkin keksittiin (Tuominen 1986, 166): *“Pihakoivuja ei ollut eikä koivuvastoja saatu. Joku oli tuonut vastan mukanaan kuivana Suomesta ja kylpi sen varvuiksi saakka. Mutta pian oli keksitty, että jokirannalla kukkiva ihanasti tuoksuva suolilja soveltui mainiosti vastaksi ja joku arveli, että kun eukalyptuspuut kasvaisivat, voisi niiden lehdeillä vihtoa”*. Näin tapahtuikin.

Kylän halki virtaava - tuolloin vielä kirkasvetinen - Kivijoki suvantoineen lisäsi saunomiseen tärkeän vesielementin. Pian brasilialaiset naapurit saivat ällistellä suomalaistyyliiseen saunomiseen liittyvää mutkatonta naturismia (Tuominen 1986, 166): *“Kanavaan tai jokeen pulahtaminen ilkialastomana saunomisen välillä herätti vilkasta ihmettelyä paikkakunnalla. Ihmiset pudistelivat päätään. Moinen paratiisiasu ei soveltunut heidän käsityksiinsä lainkaan, ja suomalaisten moraaliala alettiin epäillä. Montakaan kertaa ei ehditty naisissa saunoa, kun naistenvuoroon ilmestyi apposen alaston brasilialainen mies. Kielitaitoa puuttui puolin ja toisin, mutta elekielellä miehelle selvisi hetkessä, ettei hänen läsnäolonsa ollut toivottu. Tilda oli napannut kuumaa vettä kauhaan ja viskannut miehen päälle. Tämä oli paennut kauhuissaan ja loukkaantuneena. Naisten huutojen paikalle hälyttämälle Uuskalliolle hän oli selittänyt lukeneensa, että suomalaiset miehet ja naiset saunoivat yhdessä, ja halunnut hänkin tulla osallistumaan moiseen ilonpitoon”*. Penedossa kokeiltiin idealistisina alkuaikoina myös nudismia, mutta tropiikin aurinko ja hyönteiset tekivät tästä pian lopun.

1940-luku oli saunan kulta-aikaa Penedossa ja lähiympäristössä. Hienoja saunoja oli rakennettu kaikkialle ja niillä oli runsaasti brasilialaisia asiakkaita. He myös riisuutuivat suomalaisten esimerkin mukaan, saunoakseen oikeaoppisesti. Kokemukset olivat hyviä ja sauna-aate levisi kulovalkean tavoin. Merkittävässä roolissa suomalaisen saunan tunnetuksi tekemisessä olivat Penedon yleiset saunat. Esimerkiksi Kivilinnan läheisyydessä oli kaksi saunaa, jotka olivat erityisesti Resenden sotilasakatemian upseereiden ja upseerioppilaiden suosiossa. Saunomisen tullessa suosituksi suomalaismallisia saunoja tilattiin kaikkialle Kaakkois-Brasiliaan ja urakat toteutettiin joko entisten tai silloisten penedolaisten toimesta. Saunoja kysyttiin enemmän kuin ehdittiin rakentamaan ja kysynnän ylittäessä tarjonnan hinnat olivat sen mukaiset. Saunaurakoijat vaurastuivat ilmiön aallonharjalla.

Brasilialaiset alkoivat perustaa myös omia saunakerhojaan, jotka toimivat yhä edelleen. Saunatarvikkeita myydään siirtolaisten Kaakkois-Brasilian suuriin kaupunkeihin perustamissa Suomi-erikoisliikkeissä. Myöhemmässä vaiheessa useat suomalaiset urheilukuuluisuudet, kuten Jouko Kuha, Juha Väätäinen, Lasse Virén, Tapio Kantanen, Lasse Orimus ja Seppo Tuominen harjoittelivat ja saunoivat Penedossa, lisäten edelleen saunan mainetta terveyden ja kunnon lähteenä. Useimmissa Penedon hotelleista ja majataloista on nykyisinkin mahdollisuus saunoa suomalaisessa saunassa (Kuvat 19 ja 113). Saunoja rakennetaan edelleen muun muassa Olli Jordanin, savonlinnalaista sukujuurta olevan yrittäjän toimesta. Tutustuin itse erääseen Jordanin luomuksista aiemmin mainitussa Marias-sem-Vergonha -majatalossa. Sauna oli viimeistä piirtoa myöten aivan kuin Suomessa, lukuun ottamatta lasiseinäisen kylpyterassin suurta poreammetta, jollaisia täällä harvemmin näkee.

Penedossa kesäkuussa 2005 haastatelluista brasilialaisista matkailijoista 81% oli saunonut jo ennen Penedoon tuloaan, 68% heistä suomalaisessa ja 32% ainoastaan turkkilaisessa saunassa. Vain 19 prosentille sauna oli kokemusmielessä tuntematon käsite, vaikka useimmat heistä olivat toki saunasta kuulleet. Penedossa käydessään 38% haastatelluista

saunoi ainakin kertaalleen (Penedossa yöpyjistä osuus oli 64%), kuuluuhan saunominen erityisesti Penedon matkailupalveluihin. Olipa yksi haastateltu São Paulon asukas kotikulmillaan työpaikan saunakerhon jäsenkin, ja saunominen hänelle siksi jokaviikkoinen toimitus. Toisin kuin saunan Brasiliaan saapumisen alkuaikoina, pääosa näistä brasilialaisista noudatti katolisen maan siveyskäytäntöjä, saunoen uimapuku päällä, kuten saunovat myös islaminuskoiset arabialaisessa hammamissa (ks. From 2003). Oman puolison seurassa saunoessa voitiin luonnollisesti olla alastikin. Saunomattomien joukossa oli niitäkin, jotka pitivät joko saunan lämpötilaa mahdottoman korkeana tai arvelivat korkean verenpaineen estävän saunomisen. Yksi vetosi myös eukalyptus-allergiaan, kuuluvathan eukalyptusvastat paikalliseen perinteeseen.

Kaiken kaikkiaan voidaan kuitenkin todeta, että Penedon suomalaiset ovat tehokkaasti siirtäneet suomalaisen saunakulttuurin trooppiseen Kaakkois-Brasiliaan. Saunominen ei siellä enää pitkiin aikoihin ole ollut pelkästään suomalaisten erikoisuus, vaan siitä on tullut pysyvä osa brasilialaista kulttuuria ja elämäntapaa. Turkkilainen sauna kilpaili suosiosta suomalaisen kanssa ja brasilialaiset ovat tuoneet saunaan omia tapojaan, mutta suomalainen saunaperinne on yhä tänäkin päivänä alueen suosituin saunomisen muoto. Suomalaiselle matkailijalle Penedo on helpoin tutustua Brasilian Suomi-saunoihin. Saunavastojakaan ei tarvitse välttämättä tuoda Suomesta mukanaan. Eukalyptus on osoittautunut lähes koivun veroiseksi vastapuoksi.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Penedon kehitys on 80 vuodessa kulkenut pitkän tien alkuaikojen härkävankkuriajoista. Vuonna 1951 avatun Dutra-valtatien ansiosta ennen eristyneestä karjatilasta tuli helposti saavutettava matkailukohde. Elinkeinojen näkökulmasta kehitys voidaan tiivistää lyhyesti kolmeen toisiaan seuraavaan sanaan: viljelys - jalosteet - matkailu. Kuten niin monilla muillakin seuduilla maailmassa, mukaan lukien Suomi, pienimuotoinen maanviljely ei ole osoittautunut vallitsevassa järjestelmässä taloudellisesti kannattavaksi. Erilaisten kriisien jälkeen moni on muuttanut kylistä kaupunkeihin ja jäljelle jääneet ovat alkaneet kokeilla uusia elinkeinoja. Penedossa valmistettiin hilloja, suklaata ja kynttilöitä, kunnes toiminta laajeni kohti varsinaista matkailuelinkeinoa majoitus-, ravitsemus- ja ohjelmapalveluineen. Suomalaisesta kansanperinteestä tuli osa Penedon matkailutuotetta ja toimivin osa paikallisesta jalostetuotannosta jäi eloon osana matkailun liiketoimintaa. Nykyisellä konseptilla voidaan jatkaa pitkälle tulevaisuuteen, mikäli viime aikoina esille tulleet uhkakuvat saadaan vältettyä

Parhaimmillaan Penedo oli 300 suomalaisen yhteistalouden (Savelius 2001, 2). Kymmenet suomalaiset jäivät Penedoon pysyvästi ja kylään muuttaa nykyisinkin harvakseltaan Suomen kansalaisia. Suomalaiset eläkeläiset nähdään Penedossa tällä hetkellä erityisen kiinnostavana kohderyhmänä niin matkailun kehittämisen kuin suomalaisasutuksen säilyttämisen näkökulmista. Penedon suomalaisasutuksen jatkuvuuden turvaisi jo muutaman kymmenen uuden asukkaan aalto. Kylään viimeksi muuttanut Hilikka Vikman on hyvä esimerkki siitä, kuinka yksikin aktiivinen henkilö voi elävöittää pientä siirtolaisyhteisöä. Halpa ja vieraanvarainen Brasilia voisi houkuttaa muitakin eläkeläisiä Penedoon, mikäli tästä mahdollisuudesta vain tiedettäisiin Suomessa. Espanja, Florida ja muut jo vakiintuneet kohteet ovat houkuttelevia kohteita myös tulevaisuudessa, mutta Brasilia on niille kilpailukykyinen vaihtoehto. Toisaalta harva eläkeläinen jää näihin kohteisiin pysyvästi. Penedokin tarjoaa miellyttävät puitteet eläke-ajan asumiseen niin kauan kuin terveyttä riittää, mutta terveyden pettäessä voi Suomi jälleen kutsua puoleensa. Penedon toisen ja kolmannen polven suomalaiset vierailevat Suomessa ja osa on muuttanutkin tänne. Esimerkiksi Jussi Virkkilä oli perustamassa Suomen ensimmäistä samba-koulua vuonna 1976 (ibid, 12).

Kuukauden päivät Penedon katuja mittaillessaan ja ihmisten kanssa keskustellessaan tutkija katselee asioita hieman ulkoa päin ja vertaa näkemäänsä muualla kokemaansa, muotoillen mielessään ehdotuksia asioiden eteenpäin kehittämiseksi. Penedossa on tehty paljon ja tehdään edelleen, mutta aina on jotakin parannettavaa; joku kulma jota voitaisiin vielä vähän hioa tai asia, joka on jäämässä liian vähälle huomiolle. Kylä on kulttuuriltaan, palveluiltaan, ilmastoltaan ja luonnoiltaan monipuolisesti mielenkiintoinen vierailukohde useimmille potentiaalisille kohderyhmille. Penedolla on vahvoja matkailullisia vetovoimatekijöitä, mutta niitä on myös muistettava hoitaa ja vaalia suotuisan tilanteen säilyttämiseksi ja edelleen kehittämiseksi.

Nämä ajatukset voidaan tiivistää alla oleviksi osin yksityiskohtiakin kommentoiviksi esityksiksi, jotka liittyvät seuraaviin aihepiireihin: Penedon omaleimaisuuden esille tuominen, Suomi-klubin matkailullinen toiminta, Pikku-Suomen kehittäminen, matkamuustoalikoiman monipuolistaminen, ympäristöongelmat sekä Penedon infrastruktuuriin ja kaavoitukseen liittyvät kysymykset. Penedolaiset osannevat keskuudessaan parhaiten päätellä, mikä on järkevää tai mahdollista toteuttaa. Tulevaisuuteen on kuitenkin syytä katsoa, nykyisyyttä peilaten. Muussa tapauksessa riskinä on Titanicin kansituoli-dilemma; huomion kiinnittyessä pikkuasioiden selvittelyyn ei jäiden lisääntyvää ryskettä keulassa kuulla, vaan laiva ajaa kuin huomaamatta karille.

Suomalaisuus on epäilemättä Penedon erityinen matkailuvaltti, vaikka se ei brasiliaalaisten matkailijoiden kohdevalintaan kovin paljoa haastattelujen perusteella vaikutakaan. Kuten

Penedon raitin kuvauksesta nähdään, suomalaisuus nousee esille monissa yhteyksissä Penedon rakennetussa ympäristössä. Suomesta tuskin löytyy matkailukohdetta, joka olisi yhtä perusteellisesti opastettu kyltein ja viitoin kuin Penedo. Penedo on brasilialainen kylä, mutta samalla niin alleviivatusti suomalainen, että se eroaa muista vastaavista paikkakunnista. Jo Penedon portilla matkailija toivotetaan tervetulleeksi Brasilian suomalaiseen siirtokuntaan ja perillä Penedossa Finlândia tulee vastaan vähän väliä.

Vielä olisi kuitenkin parannettavaa. Erityisesti viikonloppuisin, ja muiden turistisesonkien aikaan, ympäristöä voisi helposti koristaa ja lomanvieton ilmapiiriä juhlistaa Suomen lipuilla. Kenttätöiden aikaan Penedossa näkyi useammin Ruotsin kuin Suomen lippuja, esimerkiksi Pousada Vikingsin pihassa. Penedon portilla, Pikku-Suomessa ja Suomi-klubilla museon ovella liput voisivat liehua kaikkina viikonpäivinä, paikan erityisluonnetta korostamassa, yhdessä Brasilian lippujen kanssa. Näin lisättäisiin matkailijoiden Penedon-vierailun merkittävyyttä ja tarjottaisiin heille parempia kuvausmahdollisuuksia, edullisesti ja näyttävästi. Esimerkiksi Penedon portin ilme on nykyisellään kaikesta rakennelman näyttävyydestä huolimatta hieman aneeminen. Pikku-Suomen korkeimman rakennuksen, 'Muumitalon', huipulle Suomen lippu kuuluisi kuin luonnostaan. Siniristiliput kertoisivat vielä nykyistekin paremmin, että nyt saavutaan suomalaiseen siirtokuntaan, omintakeiseen ja toisenlaiseen maailmaan Brasilian sisällä.

Penedon Suomi-klubin toiminta on ensisijaisesti suuntautunut siirtolaisyhteisön sisäiseen kanssakäymiseen ja suomalaisasutuksen jatkuvuuden takaamiseen. Suomi-klubi on kuitenkin toimintansa alusta lähtien osallistunut aktiivisesti myös Penedon matkailutoimintaan, sekä seurana että jäsentensä kautta. Toiminta on ollut ilmeisen onnistunutta, mutta uusia avauksia tarvitaan jatkon turvaamiseksi. Klubin nykyisen puheenjohtajan Ulla Nobre da Silvan ajatus eukonkannon mestaruuskisoista ('Etelä-Amerikan mestaruuskisat') Penedossa on erittäin kannatettava. Suomi-klubilla on kisaa varten sopiva tila. Se voitaisiin toteuttaa suomalaisen formaatin mukaisesti Pikku-Suomen pohjoispuolisella nurmikentällä, joka on klubin omistuksessa. Pikku-Suomen hallinnon kesäkuussa 2005 esittämä ajatus kisaamisesta itse teemapuistossa ei sen sijaan ole mahdollinen, betonisten kujien ollessa aivan liian vaarallinen ympäristö eukonkannon kaltaiselle lajille.

Tarvittavat vesi- ja mutaesteet on myös helppo rakentaa nurmikentälle, mutta käytännössä mahdotonta saada aikaa Pikku-Suomessa. Kentällä on riittävästi tilaa osanottajille ja katsojajoukoille, toisin kuin teemapuiston ahtailla kujilla. Palkintojen jako ja jatkot olisi tietysti mahdollista järjestää kylän keskustassa, osin Pikku-Suomen palveluihin nojaten. Sonkajärven eukonkannon maailmanmestaruuskisojen kanssa voitaisiin hyvin tehdä yhteistyötä, esimerkiksi lähettämällä 'Etelä-Amerikan mestarit' Suomeen kisoihin ja vastaavasti palkitsemalla kilpailijoita Suomessa Brasilian kisamatkoilla. Kumpikin osapuoli saisi yhteistyöstä lisää julkisuutta ja tästä seuraavaa mielenkiintoa. Suunnitelmat eukonkannon Etelä-Amerikan mestaruuskisoista tukisivat toteutuessaan myös Suomi-klubin päämäärää suomalaisen läsnäolon säilyttämiseksi ja kehittämiseksi. Matkailu ja suomalaisen yhteisön tulevaisuus nivoutuvat Penedossa toisiinsa.

Kuten tanssiharrastusaktiivit itsekkin Penedossa totesivat, Suomi-klubin tanssi-iltojen sisältöä olisi ilmeisesti syytä ryhtyä uudistamaan. Tilaisuuteen tarvitaan tuoreita vetonauloja niin uusien kuin vanhojenkin asiakkaiden ja harrastajien mielenkiinnon ylläpitämiseksi. Matkailutuotteena tapahtuma on toki tälläkin hetkellä kiinnostava nostalgiaa kaipaavaan makuun (ks. esim. Kim 2005), mutta asiakaskunnan laajentamisen näkökulmasta myös muut vaihtoehdot ovat harkitsemisen arvoisia. Nykyinen ohjelma heijastaa ehkä liiankin yksipuolisesti vanhaa maaseutuperinnettä, alkuperäisten siirtolaisten henkilökohtaista historiaa. Tämän päivän Suomi on sekä kaupunkilaisempi että monikulttuurisempi kuin viime vuosisadan alun Suomi oli. Kokonaiskuva syntyy kun vanha ja uudempi perinne yhdistetään.

Perinteisempi kansantanssi voitaisiin säilyttää illan perusrunkona, mutta sen oheen voitaisiin liittää kavalkadi suomalaisen populaarimusiikin ja tanssin kehityksestä aina nykypäivään saakka. Jo tällä hetkellä illan kohokohta on letkajenkka, yksi suosikki vuosien varrelta. Suomalainen tanssi sisältää tanhujen ohella niin diskoa, humppaa, teknoa, tangoa kuin vaikkapa presidentti Tarja Halosen suosikkilajia, vatsatanssia, muutamia suosittuja tanssin lajeja mainitakseni. Musiikkia ja asusteita on saatavilla ja Penedossa on riittävästi nuoria, taitavia esittäjiä. Näin Penedon tanssikulttuuri siirtyisi lähemmäksi nykypäivää ja asiakkaille voitaisiin kertoa suomalaisen kulttuurin muutoksesta esitysten kautta, tanssin pysyessä kuitenkin pääasiana, ja kulttuurista kokemuksesta syventäen (vrt. Daniel 1996, Hughes 2000).

Pikku-Suomen tilat eivät kaikilta osin ole parhaassa mahdollisessa käytössä. Teemapuistossa tällä hetkellä tyhjillään oleva vaalea tornimainen rakennus on kuin ilmetty Muumitalo. Muumien tuominen joulupukin rinnalle olisi tältä osin siis mahdollista. Tove Janssonin suomalainen, mutta kansainvälisesti tunnettu satumaaailma sopisi aivan erinomaisesti Pikku-Suomen konseptiin (ks. myös 3.3). Asiaa kannattaisi alkaa kehittämään siitä riippumatta, tulevatko muumit lähivuosina Brasilian televisioon vai eivät. Hahmojen variaatio on suuri ja erilaiset paikalliset sovellutukset mahdollisia. Hattivatit hohtavat pimeässä, Muumipeikot edustavat perhearvoja, Pikku-Myy on pirteä ja pippurinen, Nuuskamuikkunen soittaa huilua, Mörkö tuo mukanaan kylmyyden ja jään, ja Haisuli on kuin peikko, muutamia mainitakseni. Uusia matkamuuistojaakin muumeista saisi. Muumituotteita on jo olemassa laaja valikoima ja niiden valmistaminen on suojattua, mutta kun kyseessä on suomalainen siirtokunta ja Suomi-klubi, oikeudet omaava Janssonien perhe voisi kiinnostua.

Kenttätyöjakson yhteydessä havainnoitiin matkailijoiden käyttäytymistä joulupukin 'kesäkodin' luona ja saatiin selville, ettei pääosa heistä vierailut sisällä rakennuksessa, vaikkakin otti toisistaan kuvia sen edessä. Suosituin kuvaustausta olivat talon vieressä seisovat lasikuituiset hahmot; poro ja kaksi 'kääpiötä'. Asia voidaan nähdä sekä ongelmana, että mahdollisuutena. Perhepotrettien ottaminen Penedoon liittyvien nähtävyyksien luona on selvästikin matkailijoille tärkeää ja tähän voitaisiin hyvin tarjota useampia vaihtoehtoja. Saunan ja tuvan välissä on runsaasti käyttämätöntä tilaa, johon voisi pystyttää uuden kuvausasetelman. Eräs mahdollisuus tavoitella talvisen jouluista tunnelmaa olisi suuri muuton sahattu talvimaisemataulu pukista muoreineen, poroineen, rekineen ja tonttuineen.

Taulussa olevat reiät mahdollistaisivat ihmisten poseeraamisen kuvan osina. Asetelman edessä voisi olla erillisiä 'lumikinoksia', joiden takaa lapset kuvia varten kurkistelisivat. Ratkaisu olisi perinteinen, mutta edullinen ja todennäköisesti toimiva. Näin saataisiin Brasiliassa kiinnostavaa talvielementtiä nykyistä paremmin esille. Taulussa voitaisiin kuvata entistä realistisempi poro ja punalakkiset tontut 'kääpiöiden' sijaan. Nykyiset koristehahmot eivät ole oikeasti porojen tai tonttujen näköisiä, varsinkaan suomalaisen perinteen näkökulmasta. Tällä hetkellä Penedon pukkikaan ei tiedä miltä *Rangifer tarandus* itse asiassa näyttää. Muuten tuvan koristeet ja puitteet ovat kyllä oikein onnistuneita myös suomalaisesta näkökulmasta.

Näin toimien saataisiin ehkä heräteltyä lisää mielenkiintoa nähdä itse pukki, ja maksaa tuvan pieni, mutta kuitenkin monien mielestä henkilöä kohden liian korkea sisäänpääsymaksu. Edullisempi perhelippu (esim. 4-6 henkeä sisään R10 (€3,90) lipulla) epäilemättä nostaisi vierailujen määrää, ovathan monet Penedon asiakkaat liikkeellä perhekunnittain. Tätä voitaisiin myös edistää pukin näyttäytymisillä tuvan ovella ja suoraan matkailijoille esitetyillä kutsuilla. Tällä hetkellä tupaa myydään kovin vaisusti, vaikka opastus sinänsä hyvin toimiikin. Ovi on kiinni ja liput hankalasti toisessa rakennuksessa, vaikka niitä pystyttäisiin myymään suoraan oveltakin. Ehkäpä mahdollisuus pieneen lipunmyyntiin pohjautuvaan provisioon kannustaisi henkilökuntaa myyntihenkisemmäksi?

Pääsylipulle voitaisiin myös antaa jotakin uutta symbolista vastinetta, kuten pukin lapsille (ja aikuisillekin) tarjoamia karamelleja, pukkilogolla varustettuja punaisia ilmapalloja tai muuta vastaavaa, jotta saataisiin paremmin syntymään tunne rahalle saadusta vastineesta. Ilmapallon antaminen tuvassa käyville lapsille olisi tehokas markkinointikeino tuvan ulkopuolella, lasten kävellessä pallot kädessään Pikku-Suomen kaduilla. Lisäksi tuvan aukioloaikoja olisi syytä noudattaa tarkemmin. Ihmiset saapuvat monesti aukioloajan alussa ja poistuvat kun tupa ei lupauksista huolimatta olekaan auki. Jokaisella havaintokerralla paikka avattiin vähintään puoli tuntia myöhässä, ja pahimmillaan tunti aukioloajan alkamisen jälkeen. Enimmillään 50 ihmistä kävi kääntymässä ovella klo 10.00 ja 10.30 välillä, kun pukki ei ollutkaan ajoissa paikalla. Pukin saavuttua puoli tuntia myöhässä, liikenne oli huomattavasti hiljaisempaa. Brasilialaiset sietävät toki hyvin liukuvia aukioloaikoja eivätkä valita, mutta moni myös poistuu muiden aktiviteettien pariin petyttyään ensi yrityksellään.

Pikku-Suomessa (ja Suomi-museolla) ei tällä hetkellä ole tarjolla audiovisuaalista Suomi-materiaalia. Esimerkiksi joulupukin tuvan eteisessä voitaisiin näyttää tupavierailun alkajaisiksi dvd:itä valittuja otoksia pukin ja muorin elämästä talvisessa Suomessa (esim. Matkailun edistämiskeskuksen materiaaleja). Pääsylipun hintaa tuskin tarvitsisi nostaa, vaikka sillä vähän enemmän vastinetta saisikin, lisääntyhän samalla myös maksavien asiakkaiden määrä. Myös naapuritupa matkamuuistoinen on tällä hetkellä aika tehottomassa käytössä. Vaihtoehtoisesti siitä voitaisiin erottaa osa 'elokuvateatteriksi' audiovisuaalisten materiaalien näyttämistä varten. Tästä voitaisiin pyytää jo erillinen korvaus. Piirrettyjä muumielokuvia voitaisiin esittää täällä tai kulttuurikeskuksessa, mikäli esitysoikeus vain järjestyisi, portugaliksi tekstitettyinä tai peräti elävien näyttelijöiden puhuessa vuorosanat esityksen aikana. Ehkäpä piirroselokuvia on jo saatavana portugaliksi jälkiäänitettyinä?

Joulupukin tuvan vieressä sijaitseva pukin sauna on sekin tällä hetkellä vajaassa käytössä. Kenttätyöjakson alussa sauna oli aina lukittu ja toimi lähinnä lapsille vuokrattavien sähköautojen varastona. Moni vierailija kävi kurkkimassa ikkunoista ja nykimässä ovea. Kenttätyöjakson myöhemmässä vaiheessa saunassa toimi hierontaa ja reiki-hoitoja tarjoava piste, jonka asiakasliikenne vaikutti liian hitaalta kannattavaan toimintaan, vaikka molemmat hoitomuodot Brasiliassa tällä hetkellä suosittuja ovatkin. Saunalle onkin varsin vaikea keksiä toimivaa roolia joulupukin 'kesäkodin' konseptissa. Saunominen ei oikein häveliäisyysyistä käy eikä saunassa ole tarpeeksi nähtävää asiakkaiden mielenkiinnon herättämiseksi. Vasta saunan lauteilta nähty dvd-esitys suomalaisesta saunakulttuurista tarjoaisi riittävän kiinnostavan paketin ja mahdollistaisi pääsymaksun keräämisen. Saunomiseen liittyvän alastomuuden näyttäminen aikuisyleisölle voisi tässä yhteydessä olla sosiaalisesti hyväksyttyä, onhan kyseessä yksi suomalaisten 'hullutuksista'.

Kuten Soile Viitaniemi useasti kenttäjakson kuluessa toi esille, Penedon matkamuuistotarjonnasta puuttuu omintakeisuutta. Tarjolla olevat tuotteet eivät myöskään pääsääntöisesti liity Suomeen ja suomalaisuuteen. Kun Suomesta ei käytännössä voida mitään myytävää tuoda työn kalliin hinnan ja kuljetuskulujen takia, olisi uudet tuotteet valmistettava paikan päällä. Penedon suomalaisten kokemusten perusteella brasilialaiset vieraat ovat erityisen kiinnostuneita puu- ja tuohitöistä. Niiden raaka-aineet ovat halpoja ja paikallisesti saatavissa. Työkaluksi riittää usein puukko; tarvitaan vain käden taitoja ja paljon harjoitusta. Näiden esineiden joukosta voisi löytyä paikallisesti valmistettava matkamuuisto, joka olisi tarpeeksi edullinen ostettava sekä toisaalta niin omaperäinen, että suuri osa Penedossa kävijöistä sellaisen hankkisi. Ensimmäiseksi mieleen tulee puusta vuoltu 'joululintu', jollainen roikkui myös joulupukin tuvan katosta (Kuva 56), koska se täyttää sekä nämä ehdot että liittyy Penedon joulu-brändiin, ilmentäen suoraan suomalaista kansanperinnettä. Lisäksi sen teko vaatii taitoa, mikä vähentää kopiointin riskiä. Joululinnusta voitaisiin tehdä yksi Penedon tunnuksista.

Penedon infrastruktuuri on vielä osin kehittymätöntä. Suurin puute on epäilemättä viemärijärjestelmän puute. Viemärinä käytetään Rio das Pedras -jokea, joka on kuitenkin yksi Penedon matkailuympäristön keskeisistä resursseista. Kylän läpi kulkevan joen saastuminen uhkaa lähitulevaisuudessa tehdä taajamasta epämiellyttävän matkailukohteen ja asuinympäristön, maaperän myrkyttymisestä seuraavista terveydellisistä ongelmista puhumattakaan. Resenden halki virtaava, lähes kuollut Rio Paraiba on tästä pelottava esimerkki. Kivijokea saastuttavat viemärit olisikin syytä mitä pikimmiten kartoittaa ja sulkea. Edes joen yläjuoksu ei ole enää turvassa asutuksen levitessä yhä laajempaan Fazendinhon ja Alto Penedon suunnilla. Tilanne ei kuitenkaan ole toivoton mikäli toimenpiteisiin ymmärretään ryhtyä, ovathan joen lähteet korkealla Itatiaian kansallispuiston puolella.

Penedon pääkadun alla kulkeva vesijohto on huonossa kunnossa ja likavedet sekoittunevat jo jossakin määrin juomavesiin. Lähivuosina putken uusiminen tulee välttämättömäksi. Tällöin voitaisiin samana työmaana rakentaa sekä uusi vesijohtolinja, viemäri että jalkakäytävä. Putket kulkisivat jalkakäytävän alla tai vieressä ja hoitaisivat niin vesi- kuin viemärintiongelman. Jalkakäytävän rakentaminen pääkadun varteen koko matkalle Kivilinnasta Suomi-klubille ohjaisi nykyistä paremmin viikonloppujen ruuhkaista liikennettä. Osalla matkaa jalkakäytävä jo on. Kylänraitti on kuitenkin tällä hetkellä hieman vaarallinen jalankulkijoiden näkökulmasta. Nopeusrajoitus on 40 km/h ja nopeutta rajoitetaan myös hidastetöyssyillä, mutta autoilijat ajavat varsinkin Avenida Casa dos Pedrasilla 60-80 km/h nopeutta, poliisien näyttäessä säännöllisesti mallia rajoitusten rikkomisessa. Ilmeisesti töyssyjä olisi syytä rakentaa muutama lisää Penedon portin ja Bertellin risteuksen välille.

Kuva 121. Fazendinhon-Alto Penedon jyrkillä rinteillä metsä kaatuu talojen tieltä.

Penedon majoitustoiminnan epäterveitä piirteitä, luontomatkailun kehittämisen esteitä ja palvelujen saatavuuden ongelmia on jo käsitelty kappaleissa 2.3 ja 4.3. Penedon tulevaisuuden merkittävimmät mahdollisuudet ja uhkakuvat liittyvät kuitenkin

aluesuunnitteluun. Hallitsemattomasta rakentamisesta voi seurata monenlaisia ongelmia. Penedon metsien tila on huolestuttava myös muista kuin biodiversiteetin ja maisemien yksipuolistumisen näkökulmista. Asutuksen ja tiestön levitessä rinteitä raivataan yhä ylempänä (Kuva 121) ja eroosio voimistuu. Vedet valuvat avoimia rinteitä ja uusia katuja pitkin nopeasti, aiheuttaen kylän keskustaan äkillisiä tulvia. Sademäärät voivat tulevaisuudessa nousta paikallisesti ilmastomuutoksen edetessä, jolloin myös tulvariskit nousevat (esim. Watson 2002). Voimakkaista tulvista on Penedosta viime vuosilta jo varsin huonoja kokemuksia. Ne aiheuttavat kasvavia kustannuksia pilalle menneiden rakenteiden muodossa ja uhkaavat myös suoranaisesti niin paikkakuntalaisten kuin matkailijoidenkin elämää.

Matkailijat etsivät Penedosta pienen maaseutukylän rauhaa, järjestystä, luontoa ja raikasta vuori-ilmaa. Alueen matkailu nojaa osittain läheiseen Itatiaian kansallispuistoon. Matkailuelinkeinon, kylän kestäväen kehittämisen ja luonnonsuojelun näkökulmista Penedoon olisi pitänyt julistaa rakentamismoratorio jo aikaa sitten. Kylä ei kestä enää uusia asuinalueita tai hotelleja. Se ei myöskään hyödy niistä taloudellisesti. Päin vastoin, epäterveen ja huonosti kannattavan kilpailun lisäämisen sijasta olisi syytä huolehtia jo olemassa olevan yritys- ja asutustoiminnan olosuhteiden ja laadun parantamisesta. Nykyisen kehityskulun jatkuessa lopputuloksena on slummiutuva, täyteen ahdettu Resenden lähiö, josta matkailuelinkeino on joutunut poistumaan. Uudisrakentamisen lopettamisella olisi päinvastainen vaikutus: Penedon viehätysvoima ja luonnon monimuotoisuus säilyisivät, olemassa olevien kiinteistöjen arvo nousisi, varoja vapautuisi nykyisten toimintojen ja infrastruktuurin kehittämiseen, asiakaskunta vaihtuisi entistä maksukykyisempään suuntaan, luontomatkailu saisi tilaisuutensa kehittyä ja ympäristöongelmat saataisiin pidettyä aisoissa. Suunta on muutettavissa, jos tahtoa löytyy.

Penedo on ollut jo jonkin aikaa tien haarassa. Matkailijoiden sieltä hakemat asiat ovat vielä olemassa, mutta samaan aikaan myös vaarassa kadota. Kylä onnistuu joko säilyttämään matkailulliset resurssinsa tai antaa alamäen alkaa, menettäen erityispiirteensä ja muuttuen tavanomaiseksi Dutran varren taajamaksi. Valittu suunta ratkaisee myös paljolti suomalaisen identiteetin säilymisen Penedossa; säilyttääkö se jalansijansa vai jääkö suomalaisuus käynnissä olevan muutoksen jalkoihin? Tässä tilanteessa toivoa antaa Suomi-klubin ja penedolaisten, niin suomalaista sukujuurta olevien kuin muidenkin, aloitteellinen ja kekseliäs työ paikkakunnan parhaaksi, josta Pikku-Suomi on näkyvin esimerkki. Moniin edellä esitettyihin kysymyksiin voidaan paikallisesti yksittäisten ihmisten tai ihmisryhmien toimesta. Suuremmat kysymykset, kuten kylän sisäisen kilpailutilanteen rakenteellinen tervehdyttäminen ja rakentamiseen, infrastruktuuriin, ympäristöön ja kaavoittamiseen liittyvät asiat vaativat taakseen yhteisön enemmistön tuen, kun niistä lähdetään puhumaan alueen päättäjille.

Penedo on matkailualueena ainutlaatuinen, erityisesti suomalaisesta näkökulmasta. Monet muut siirtokunnat, kuten esimerkiksi tanskalainen Solvang Kaliforniassa tai vaikkapa saksalainen Blumenau Brasilian Santa Katarinan osavaltiossa, omaavat samantyyppisen historian ja ovat menestyneet yhtä lailla matkakohteina - oman kulttuuritaustansa 'teemapuistoina'. Penedo on kuitenkin maailman ainoa Suomi-eksotiikkaan pohjaavalla turismilla elävä siirtokunta ja siksi suomalaisen matkailun tutkimuksen luonnollinen kiinnostuksen kohde. Suomi-konsepti vaikuttaa toimivan Brasilian turismissa, mutta kylän matkailua uhkaavat tulevaisuudessa monet tekijät, jotka voidaan kuitenkin nähdä myös positiivisesti kehittämisen haasteina. Voivatko suomalaisuus ja Penedon matkailu säilyä vai tullaanko ne menettämään? Kuten usein tutkimuksissa, kysymykset lisääntyvät kuin itsestään matkan varrella. Penedo on merkityksellinen kohde suomalaiselle matkailun tutkimukselle ja suosittelen lämpimästi siihen syventymistä myös muille alan ihmisille.

LÄHTEET

Aischinger, Taimi 2006. *Haastattelu: Penedon historiaa*. http://www.ulkosuomalaiset.net/html/videot_EAmerikka.html , 3.3.2006

Bell, David & Gil Valentine 1997. *Consuming Geographies: We are where we eat*. Routledge. London.

Colquhoun, William P. (toim.) 1971. *Biological Rhythms and Human Performance*. Academic Press. London.

Daniel, Yvonne 1996. *Tourism Dance Performance: Creativity and Authenticity*. *Annals of Tourism Research* 23 (4): 780-797.

Duncan, James 1993. *Sites of Representation: Place, Time and the Discourse of the Other*. Teoksessa Duncan, James & David Ley (toim.); *Place/Culture/Representation*. Routledge. London.

Featherstone, Michael 1995. *Undoing Culture: Globalization, Postmodernism and Identity*. Sage. London.

From, Katariina 2003. *Hammam – vieraana maurilaisessa kylpylässä*. Teoksessa Hottola, Petri (toim.); *Hammamet 2001 – Kulttuurisia näkökulmia Tunisian matkailuun*. Matkailualan verkostoyliopiston julkaisuja n:o 3. Savonlinna.

Gannon, Martin J. 1994. *Understanding Global Cultures: Metaphorical Journeys Through 17 Countries*. Sage. Thousand Oaks.

Henderson, John C. 2002. *Built heritage and colonial cities*. *Annals of Tourism Studies* 29 (1): 254-257.

Honkala, Juha 2006. *Tutustumassa Kaakkois-Brasilian linnustoon 30.9 – 15.11.2001: Penedo, Itatiaian kansallispuisto, Resende, Ubatuba*. <http://www.bongariliitto.fi/matkakertomukset/20.3.2006>

Honkanen, Antti 2004. *Matkailun kausiluonteisuus*. Teoksessa Toivonen, Timo & Taru Virtanen (toim.); *Ajasta paikkaan: taloussosiologisia tulkintoja*. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja. Keskusteluja ja raportteja 3/2004. Turku.

Hottola, Petri 1999. *The Intercultural Body: Western Woman, Culture Confusion and Control of Space in the South Asian Travel Scene*. Joensuun yliopiston maantieteen laitoksen julkaisuja no. 7. Joensuu.

Hottola, Petri (toim.) 2003. *Saamelaisuus ja Lapin matkailu*. Kenttäharjoittelun kurssiraportti. Matkailualan verkostoyliopisto. Savonlinna.

Hottola, Petri 2005. *Cultural Difference in Tourism – Lessons from Five Case Studies in Asia, Africa and Latin America*. Teoksessa Hietanen, Olli (toim.); *University Partnerships for International Development: Finnish Development Knowledge*. FFRC Publications 6/2005. Turku.

- Hughes, Howard 2000. *Arts, Entertainment and Tourism*. Butterworth-Heinemann. Oxford.
- Kim, Hyounggon 2005. *Nostalgia and Tourism*. *Tourism Analysis* 10 (1): 85-88.
- Krebs, Dennis L. & Kathy Denton 1997. *Social Illusions and Self-deception: The Evolution of Biases in Person Perception*. Teoksessa Simpson, Jeffrey A. & Douglas T. Kenrick (toim.); *Evolutionary Social Psychology*. Lawrence Erlbaum. Mahwah.
- Lehtola, Jorma 2000. *Lailasta Lailaan - tarinoita elokuvien sitkeistä lappalaisista*. Kustannus-Puntsi. Inari.
- MacCannell, Dean 1992. *Empty Meeting Grounds: The Tourist Papers*. Routledge London.
- MacCannell, Dean 1999. *The Tourist: A New Theory of the Leisure Class*. Kolmas painos. University of California Press. Berkeley.
- MacCannell, Dean 2001. *Remarks on the Commodification of Cultures*. Teoksessa Smith, V. ja M. Brent (toim.); *Hosts and Guests Revisited: Tourism Issues of the 21st Century*. Cognizant. New York.
- McLean, Fiona & Steven Cooke 2002. *Constructing the identity of a nation: The tourist gaze at the Museum of Scotland*. *Tourism, Culture and Communication* 4 (3): 153-162.
- Noble, John, Draffen, Andrew, Jones, Robyn, McAsey, Chris & Leonardo Pinheiro 2002. *Brazil*. Viides painos. Lonely Planet. Hawthorn.
- Nori, Kari 2006. Haastattelu: *Motoristielämää*. http://www.ulkosuomalaiset.net/html/videot_EAmerikka.html , 3.3.2006
- Peltoniemi, Teuvo 1985. *Kohti parempaa maailmaa – suomalaisten ihannesiirtokunnat 1700-luvulta nykypäivään*. Otava. Keuruu.
- Radiobras 2006. *Discurso do Presidente da República na solenidade de abertura da Exposição Universal do Ano 2000 – Hannover, Alemanha*. http://www.radiobras.gov.br/integras/00/integra_3105_1.htm
- Saarinen, Jarkko 2001. *The Transformation of a Tourist Destination: Theory and Case Studies on the Production of Local Geographies in Tourism in Finnish Lapland*. *Nordia* 30 (1):1-105.
- Savelius, Airi-Karina (toim.) 2001. *Penedo - Suomalaiskylä Brasiliassa*. Suomi-Brasilia Seura. Helsinki.
- Souza, Deodato 2002. *All the Birds of Brazil - An Identification Guide*. Dall. Salvador.
- Tilastokeskus 2005. *Suomen tilastollinen vuosikirja 2005*. Tilastokeskus. Helsinki.
- Tuominen, Pirjo 1986. *Jälkeemme kukkiva maa*. Toinen painos. Kirjayhtymä. Helsinki.
- Urry, John 1998. *The Tourist Gaze - Leisure and Travel in Contemporary Societies*. Sage. London.

Uuskallio, Toivo 1929. *Kohti tropiikin taikaa*. Otava. Helsinki.

Verger, Pierre Fatumbi 1995. *Dieux D'Afrique*. Toinen painos. Paul Hartmann. Paris.

Vuorenjuuri, Matti. 1967. *Sauna kautta aikojen*. Otava. Helsinki.

Watson, Robert (toim.) 2002. *Climate Change 2001 - Synthesis Report*. Third Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. Cambridge University Press. Cambridge.

Westering, Jetske van, Poria, Yaniv & Nick Liapis 2003. *Promoting the links between food and heritage as a resource for tourism: the integration of food and heritage through storytelling*. Proceedings of the WTO/CTO conference Local Food and Tourism, Larnaka, Cyprus, in November 2000, 49-55.

Liite 1

Viitaniemien pihasta kesäkuussa 2005 havaitut 101 lintulajia. Taksonomia Souzan (2002) mukaan.

1. Jalohaikara (*Egretta alba*) - Yksittäisiä.
2. Mustakondori (*Coragyps atratus*) - Yleinen.
3. Kalkkunakondori (*Cathartes aura*) - Yleinen.
4. Hammashaukka (*Harpagus bidentatus*) - Yleinen.
5. Jokihaukka (*Leptodon cayanensis*) - Säännöllinen.
6. Amerikanvarpushaukka (*Accipiter striatus*) - Säännöllinen.
7. Ritarijalokotka (*Spizaetus tyrannus*) - Yksi havainto.
8. Nauruhaukka (*Herpetotheres cachinnans*) - Säännöllinen.
9. Vaaleakarakara (*Milvago chimachima*) - Säännöllinen.
10. Töyhtökarakara (*Polyborus plancus*) - Yleinen.
11. Pikkujalohaukka (*Falco ruficularis*) - Yksi yksilö kolmeen otteeseen.
12. Keikarijalohaukka (*Falco femoralis*) - Yleinen.
13. Täpläsiipiviiriäinen (*Odontophorus capueira*) - Harvinainen.
14. Eteläamerikanhyökkä (*Vanellus chilensis*) - Yksi pari Penedossa.
15. Brasiliankyyhky (*Columba picazuro*) - Yleinen.
16. Isorusokyyhky (*Columba plumbea*) - Yleinen.
17. Viinikyyhky (*Columba cayennensis*) - Yksi määritetty parvi ylilentävänä.
18. Täpläkorkkyyhky (*Zenaida auriculata*) - Yleinen.
19. Suomuinkakyyhky (*Scardafella squammata*) - Yksi havainto.
20. Kastanjavarpushkyhky (*Columbina talpacoti*) - Yleinen.
21. Brasilianaratti (*Aratinga leucopthalmus*) - Yleinen.
22. Riograndenaratti (*Pyrrhura frontalis*) - Säännöllinen.
23. Viheraränen (*Forpus xanthopterygius*) - Yleinen.
24. Nokijuovakäki (*Coccyzus melanocoryphus*) - Yksi havainto.
25. Oravakäki (*Piaya cayana*) - Yleinen.
26. Ani (*Crotophaga ani*) - Yleinen.
27. Pampapöllönen (*Otus choliba*) - Äänessä yöllä.
28. Mustalakkipöllönen (*Otus atricapillus*) - Äänessä yöllä.
29. Ruostevarpuspöllö (*Glaucidium brasilianum*) - Yleinen.
30. Luolapöllö (*Athene cunicularia*) - Yksi pari talon takana.
31. Sepelkehrääjä (*Lurocalis semitorquatus*) - Yksi havainto.
32. Kauluskiitäjä (*Streptoprocne zonaris*) - Yleinen.
33. Kuohukiitäjä (*Cypseloides senex*) - Säännöllinen.
34. Ruskoerakkokolibri (*Phaetornis pretrei*) - Säännöllinen. Kävi ruokinta-automaatilla.
35. Pääskypyrstökolibri (*Eupetomena macroura*) - Yleinen. Kävi ruokinta-automaatilla.
36. Sinineitokolibri (*Thalurania glaucopis*) - Säännöllinen. Kävi ruokinta-automaatilla.
37. Brasiliankolibri (*Aphantochroa cirrhochloris*) - Yksi havainto.
38. Ruohotimanttikolibri (*Amazilia versicolor*) - Yksi havainto.
39. Isolepelkalastaja (*Ceryle torquata*) - Säännöllinen.
40. Kuningastukaani (*Ramphastos toco*) - Yksi havainto.
41. Liaanitikkanen (*Picumnus cirratus*) - Yksi havainto.
42. Brasiliankultatikka (*Colaptes campestris*) - Yleinen.
43. Viherkultatikka (*Colaptes melanochloros*) - Yleinen.
44. Valkotikka (*Melanerpes candidus*) - Yksi havainto.
45. Valkokulmakipuaja (*Lepidocolaptes angustirostris*) - Yksi havainto.
46. Viiruvatsakipuaja (*Lepidocolaptes squamatus*) - Yksi havainto.
47. Etelänsuomukipuaja (*Dendrocolaptes platyrostris*) - Yksi havainto.
48. Orneero (*Furnarius rufus*) - Yleinen.
49. Punalakkimuura (*Thamnophilus ruficapillus*) - Yleinen (morru).
50. Jokinapsu (*Fluvicola nengeta*) - Yleinen.

51. Töyhtösurutyranni (*Knipolegus lophotes*) - Yksi havainto.
52. Paimentyranni (*Machetornis rixosus*) - Yleinen.
53. Viiruväijy (*Myiodynastes maculatus*) - Yksi havainto (muuttava lintu).
54. Livertäjätyranni (*Tyrannus melancholicus*) - Yleinen.
55. Savannityranni (*T. albogularis*) - Yksi havainto.
56. Trilliväijy (*Myiozetetes cayanensis*) - Yleinen.
57. Rosvoväijy (*Conopias trivirgata*) - Yksi havainto.
58. Naamioväijy (*Pitangus sulphuratus*) - Säännöllinen.
59. Kalliosieppari (*Hirundinea ferruginea*) - Yleinen (Pico de Penedinho)
60. Harmaarintaelenia (*Elaenia albiceps*) - Yksi havainto.
61. Töyhtöelenia (*E. flavogaster*) - Säännöllinen.
62. Pikkutyranninapsija (*Campsostoma obsoletum*) - Säännöllinen.
63. Sitruunanapsija (*Phylloscartes eximius*) - Yksi havainto.
64. Ketopääsky (*Tachycineta leucorrhoa*) - Yksi havainto.
65. Teräspääsky (*Notiochelidon cyanoleuca*) - Yleinen.
66. Etelänkarhepääsky (*Stelgidopteryx ruficollis*) - Yleinen.
67. Savupääsky (*Phaeoprogne tapera*) - Säännöllinen.
68. Harmaasinipääsky (*Progne chalybea*) - Säännöllinen.
69. Eteläsinipääsky (*Progne modesta*) - Harhailija, yksi havainto.
70. Peruukkinärhi (*Cyanocorax cristatellus*) - Säännöllinen.
71. Pihapeukaloinen (*Troglodytes aedon*) - Pari puutarhassa.
72. Kylämatkija (*Mimus saturninus*) - Yleinen.
73. Liekkivatsarastas (*Turdus rufiventris*) - Yleinen.
74. Eteläamerikanrastas (*T. amaurochalinus*) - Yleinen.
75. Harmaapäärastas (*T. leucomelas*) - Yksi havainto.
76. Kultapyrstö (*Psarocolius decumanus*) - Säännöllinen.
77. Tuliperäkasikki (*Cacicus haemorrhous*) - Yleinen.
78. Banaanikerttuli (*Coreoba flaveola*) - Yleinen. Kävi ruokinta-automaatilla.
79. Luhtanaamiokerttuli (*Geothlypis aequinoctialis*) - Yksi havainto (morru).
80. Kerttulitangara (*Dacnis cayana*) - Yleinen.
81. Ruskoselkätangara (*Tangara preciosa*) - Säännöllinen.
82. Sinirintatangara (*T. cyanoventris*) - Yksi havainto.
83. Paksunokkamarjukka (*Euphonia chalybaea*) - Säännöllinen.
84. Sirittäjämarjukka (*E. pectoralis*) - Säännöllinen. Kävi ruokinta-automaatilla.
85. Lyijytangara (*Thraupis sayaca*) - Yleinen.
86. Palmutangara (*T. palmarum*) - Yleinen.
87. Savannitangara (*T. cayana*) - Säännöllinen.
88. Viheltäjäsinitangara (*T. ornata*) - Yksi havainto.
89. Kekäleharjatangara (*Tachyphonus coronatus*) - Yksi havainto.
90. Ruostekurkkutangara (*Hemithraupis ruficapilla*) - Yksi havainto.
91. Oranssipäätangara (*Thlypopsis sordida*) - Yksi havainto.
92. Brasiliantangara (*Ramphocelus bresilius*) - Yksi havainto.
93. Kukkatangara (*Nemosia pileata*) - Yleinen.
94. Paksunokkatangara (*Schistochlamys ruficapillus*) - Säännöllinen.
95. Samettisirkkunen (*Volatina jacarina*) - Yleinen.
96. Pensassirkkunen (*Sporophila leucoptera*) - Yksi havainto.
97. Tarhasirkkunen (*S. caeruleascens*) - Säännöllinen.
98. Samettikardinaali (*Cyanocompsa brissonii*) - Yksi havainto.
99. Eteläamerikantikli (*Carduelis magellanicus*) - Yleinen.
100. Eteläamerikansirkku (*Zonotrichia capensis*) - Yksi havainto.
101. Varpunen (*Passer domesticus*) - Yleinen.

